

The background of the cover is a teal-colored map of Finland. Overlaid on the map are two illustrations: a grey drone with four rotors flying in the upper left, and a skier in a white camouflage suit and green helmet skiing down a slope in the lower right. The title text is in white, bold, sans-serif font.

KUVITUKSEN INFOGRAFIIKAN

ROOLIT

KATRI MÄNTY

PUOLUSTUSVOIMIEN UUTISMEDIASSA

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

*Kuvituksen ja infografiikan roolit
Puolustusvoimien uutismediassa*

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

LAPIN YLIOPISTO, TAITEIDEN TIEDEKUNTA

Työn nimi: Kuvituksen ja infografiikan roolit Puolustusvoimien uutismediassa

Tekijä: Katri Mänty

Koulutusohjelma: graafinen suunnittelu

Työn laji: pro gradu -tutkielma

Vuosi: 2026 kevät

Sivumäärä: 83

TIIVISTELMÄ

Tässä pro gradu -tutkielmassa perehdytään Puolustusvoimien uutismedian, Ruotuväki-lehden kuvituksen ja infografiikan ominaisuuksiin ja käyttötarkoituksiin. Haluan tutkielmassani selvittää, mitkä ovat kuvituksen ja infografiikan roolit kyseisessä lehdessä. Tällaisella tutkimuksella pyrin selkeyttämään sitä, mitä mahdollisuuksia kuvittaminen ja datan visualisointi tuo Ruotuväelle ja miten merkittävä rooli näillä voi olla tämän kaltaisessa lehdessä. Lisäksi sivuan sitä, millainen on onnistunut kuvitus tai infografiikka lehteen, jota julkaisee Puolustusvoimat. Asettaako se jotain ehtoja?

Toteutan tutkielmani practice-based-tutkimuksena. Pyrin löytämään vastauksia tutkimusongelmaan tarkastelemalla kuvituksia, joita tein Puolustusvoimien

pääesikunnan viestintäosastolla Ruotuväki-lehteen. Tarkastelen kuvitusten visuaalisia keinoja sekä kuvan ja tekstin suhdetta. Näin pyrin vastaamaan tutkimuskysymykseen: *Mitkä ovat Puolustusvoimien uutismediassa tehtyjen kuvitusten ja infografiikoiden roolit ja mistä visuaalisista ominaisuuksista nämä koostuvat?* Samalla pohdin sitä, mitä ehtoja tällainen media kuvittajalle asettaa. Tätä pohdin muiden muassa sosiosemiotiikan ja visuaalisen retoriikan teorioiden avulla. Varsinaisen tutkimuskysymyksen lisäksi pyrin vastaamaan näihin alakysymyksiin: *Millainen kuvitus tai infografiikka Puolustusvoimien uutismediassa on onnistunut?* ja *Mitä asioita kuvituksessa tai infografiikassa on hyvä ottaa huomioon, kun julkaisijana on Puolustusvoimat?*

Avainsanat

Kuvitus, infografiikka, journalismi, uutislehti, practice-based-tutkimus, Ruotuväki, Puolustusvoimat

SISÄLLYS

01 JOHDANTO

1.1 Lähtökohdat	9
1.2 Tavoitteet ja tutkimuskysymys	10
1.3 Tutkielman rakenne	11
1.4 Aikaisempi tutkimus	13
1.4 Teoreettinen viitekehys	15

02 PUOLUSTUSVOIMIEN UUTISMEDIA

2.1 Ruotuväki ennen ja nyt – Millainen julkaisualusta Ruotuväki on?	19
---	----

03 VISUAALINEN JOURNALISMI

3.1 Käsitteet	23
3.2 Aikakaus- ja sanomalehden luonteesta	25
3.3 Journalismi ja kuva	28
3.4 Kuvan ja tekstin suhteesta	31
3.5 Kuvitus ja infografiikka – Yhtäläisyydet ja erot	33

04 TAITEELLINEN OSIO – VISUAALISTEN ELEMENTTIEN ANALYYSI

4.1	Analyysin eteneminen	37
4.2	Käsitekuvitus 1 – Tunnelmaa ja konkretiaa rakentava kuvitus	38
4.3	Käsitekuvitus 2 – Abstraktin ja näkymättömän visualisointi	46
4.4	Henkilökuvitus – Symbolinen ja implisiittisesti kommentoiva kuvitus	50
4.5	Infografiikka – Opettavainen, tietoa välittävä ja luokitteleva visualisointi	54
4.6	Viiva- ja pylväskuvio – Dataa visualisoivat kuvaajat	62

05 JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1	Kuvituksen ja infografiikan roolit Ruotuväessä	71
5.2	Miten Ruotuväkeen tehdään onnistunut kuvitus tai infografiikka?	73

06 POHDINTA

6.1	Ruotuväen visuaalisuus ja sen tulevaisuus	77
-----	---	----

	Lähdeluettelo	80
--	---------------	----

01

JOHDANTO

1.1 Lähtökohdat

Työskennellessäni Puolustusvoimien pääesikunnan viestintäosastolla, Ruotuväki-lehden toimituksessa, huomasin, ettei kuvituksen eri mahdollisuuksia välttämättä tunnisteta tai tunnusteta. Ruotuväki nojaa perinteiseen journalismiin, jossa teksti on pääroolissa ja valokuvat kuvittamassa lehden sivuja. Kiireisessä maailmassa tekstipainotteiset aukeamat eivät kuitenkaan ole houkuttelevia ja niiden lukeminen saat- taan olla vaivalloista, jos sitä ei ole helpotettu ulko- asun avulla. Lisäksi valtaosa lehden visualisoinnista on valokuvaa, joka on sekä vahvuus että heikkous. (Rantanen 2007, 13.) Ruotuväki luottaakin visuaali- suudessa pääasiassa valokuviin, vaikka kuvituksella olisi mahdollisuus tarjota yleisölle visuaalisempi ja merkityksellisempi lukukokemus.

Puolustusvoimien visuaalisuudesta tulee mie- leen, selkeys, johdonmukaisuus, vakuuttavuus ja luo- tettavuus, onhan kyse Suomen Puolustusvoimista. Nämä hyvin tunnusomaiset ominaisuudet ohjaavat Puolustusvoimien viestinnän tekemistä isommassa kuvassa, mutta journalistisella Ruotuväellä ja eten- kin siihen liittyvällä visuaalisuudella on muitakin tehtäviä niin rauhan aikana kuin poikkeusoloissa.

Kuvituksella on mahdollista tuoda esille asioita, joita tekstissä voi olla hankala ilmaista.

Tutkimukseni pohjautuu omaan työkokemuk- seeni graafisena suunnittelijana Ruotuväki-lehden toimituksessa, jossa vastuullani oli kuvitusten teke- minen erilaisiin juttuihin ja lehden taittaminen pai- novalmiiksi. Pääsin kokemuksen myötä näkemään läheltä lehden valmistusprosessin, jossa teksti ja valokuvat vievät valitettavan usein tilaa kuvituksel- ta ja muilta visuaalisilta elementeilä. Juttuja kuvi- tettiin jollain muulla kuin valokuvalla, jos sopivaa kuvaa ei löytynyt ja jotain kuvitusta sivu vaati tai juttuun haluttiin jonkinlainen infografiikka. Näistä ajatuksista heräsikin kysymys, miksei Ruotuväessä hyödynnetä enemmän erilaisia kuvituksia, jotka par- haimmillaan lisäisivät jutun kiinnostavuutta.

Tutkin kandidaatintutkielmassa Suomen sisäl- lissodan kuvaamisen keinoja lasten kuvakirjassa ja miten se tehdään lapsentasoisesti. Tässä tutkiel- massa keskitytään kuvitusten mahdollisuuksien ja käyttötarkoituksen lisäksi myös kuvitusten visuaa- lisiin keinoihin, mutta tutkimusaineistona toimii itse tehdyt kuvitukset.

1.2 Tavoitteet ja tutkimuskysymys

Tutkielman tavoitteena on selkeyttää sitä, minkälaisia rooleja kuvituksella voi olla ja minkälaisia mahdollisuuksia ne tarjoavat uutismediaan, jota julkaisee Puolustusvoimat. Keskityn tutkielmassa analysoimaan valmiita kuvituksia Ruotuväen sivuilla, mutta tekstin ja kuvan välinen suhde tällaisissa julkaisuissa on niin vahva, että teoriaosuuden ja analyysiosuuden aikana perehdyn väistämättä tähän suhteeseen ja siihen, miten teksti ohjaa kuvituksen tulkintaa.

Pyrin löytämään vastauksia tutkimusongelmaan tarkastelemalla kuvitusten visuaalisia keinoja ja valmista kokonaisuutta. Analysoin tekemiäni havaintoja sopivan lähdekirjallisuuden avulla. Näin pyrin vastaamaan tutkimuskysymykseen: *Mitkä ovat Puolustusvoimien uutismediaan tehtyjen kuvitusten ja infografiikoiden roolit ja mistä visuaalisista ominaisuuksista*

nämä koostuvat? Samalla haluan pohtia sitä, mitä ehtoja tällainen media kuvittajalle mahdollisesti asettaa. Varsinaisen tutkimuskysymyksen lisäksi pyrin vastaamaan näihin alakysymyksiin: *Millainen kuvitus tai infografiikka Puolustusvoimien uutismediassa on onnistunut?* ja *Mitä asioita kuvituksessa tai infografiikassa on hyvä ottaa huomioon, kun julkaisijana on Puolustusvoimat?*

Graafisen suunnittelijan tulee olla perillä Puolustusvoimien kaltaisen organisaation toimintatavoista ja käytänteistä viestintään liittyen. Lisäksi graafikon on huomioitava journalismin yleiset säännöt ja oltava kiinnostunut jutuista, joihin kuvitusta tarvitaan. Tärkeä kysymys onkin, miten graafinen suunnittelija onnistuu tasapainottelemaan tällaisessa ympäristössä ja luomaan kuvituksia, joiden lopputulos on onnistunut.

1.3 Tutkielman rakenne

Tutkielma jakautuu kuuteen osaan, jonka alkuvaiheessa käyn läpi teoreettisen viitekehyksen, oleelliset käsitteet, teen katsauksen journalismin kenttään, painottaen etenkin sitä, millainen asema valokuvalla ja kuvituksella aikakauslehdessä ja sanomalehdessä on. Lisäksi avaan kuvan ja tekstin välistä suhdetta, koska sillä alueella tutkielmassa vahvasti liikutaan ja näistä aineksista lehti syntyy. Esittelen tutkielman alkupuolella myös Ruotuväki-lehden, jotta lukija hahmottaa sen, millaisesta julkaisualustasta ja lehdestä on kyse.

Tutkielman taiteellisessa osiossa eli analyysiosuudessa, tarkastelen kuvituksia, infografiikkaa ja dataa visualisoivia kuvaajia erillisinä tapausesimerkkeinä. Näiden analyysi perustuu visuaaliseen lähilukuun, jonka tavoitteena on tunnistaa, millaisia merkityksiä ja tulkintakehyksiä visuaaliset ratkaisut rakentavat osana journalistista kokonaisuutta. Tässä vaiheessa analyysi pysyy tapauskohtaisena enkä tee vielä laajoja yleistyksiä. Tällä tavoin pyrin selkeyttämään aineiston analysoinnin ja tutkimuksen etenemisen.

Tutkielman johtopäätöksissä muodostan tapausesimerkeistä laajempia roolikategorioita. Tekemistäni havainnoista muodostuu kokonaiskuva siitä, millaisia rooleja kuvitukset ja infografiikat Puolustusvoimien uutismediassa täyttävät. Tässä osiossa pyrin vastaamaan myös tutkimuksen alakysymyksiin liittyen kuvituksen onnistumiseen ja mahdollisiin rajoituksiin, joita tällainen julkaisualusta ja Puolustusvoimat organisaationa mahdollisesti asettavat. Tutkielman viimeisessä osiossa pohdin Ruotuväen visuaalisuutta ja sen tulevaisuutta.

Tällainen rakenne mahdollistaa yksityiskohtaisen visuaalisen tarkastelun ja niiden pohjalta teorian avulla luodun yleistämisen. Yksittäisten teosten analyysi tuo näkyväksi graafisen suunnittelijan konkreettiset visuaaliset valinnat, kun taas johtopäätöksissä nämä valinnat asetetaan laajempaan kontekstiin. Näin analyysi etenee yksittäisistä valinnoista kohti laajempaa ymmärrystä kuvitusten ja infografiikoiden rooleista osana Puolustusvoimien uutismediaa.

Vaikka tutkielmaan sisältyy taiteellinen osio, en käytä tutkielmastani termiä taiteellinen tutkimus. Taiteellinen tekeminen toimii kuitenkin keskeisenä tiedon tuottamisen menetelmänä. Robin Nelson (2022) määrittelee teoksessaan *Practice as research in the arts (and beyond): Principles, protocols, pedagogies, resistances*, varsin täsmällisesti, mitä sellainen tutkimus tarkoittaa, jossa toteutus tapahtuu ensisijaisesti taiteellisen tekemisen eli käytännön kautta. Nelsonin käyttämä termi, *Practice as Research* (PaR), tarkoittaa, ettei käytäntö ole pelkästään tutkimuksen pohjana tai tukena. Tutkimus toteutuu käytännössä, ei vain käytännön avulla, kuten taas practice-based research -termi antaa ymmärtää. Practice-based research -lähestymistavassa käytäntö nähdään sen sijaan yhtenä tutkimuksen osatekijänä, aineistona tai tapana tuottaa materiaalia, mutta varsinainen tutkimus tapahtuu usein analyysissä ja itse tekstissä.

Kaikki kolme termiä liittyvät läheisesti toisiinsa, mutta niillä on metodologisesti hieman eri painotuksia. Taiteellisessa tutkimuksessa taide ymmärretään tiedonmuodostuksen tapana, practice as research -lähestymistavassa taiteellinen käytäntö toimii tutkimusmenetelmänä ja practice-based research -lähestymistavassa taiteellinen käytäntö muodostaa tutkimuksen keskeisen tuloksen.

Käytän tutkielmasta termiä practice-based-tutkimus, koska miellän sen selkeimmin kuvaamaan tutkielmani laatua. En käytä tutkielmasta käsitteitä taiteellinen tutkimus tai practice as research, koska tutkielma ei perustu taiteellisen työn tekemiseen tutkimusprosessin aikana. Koska taiteellinen käytäntö on toteutettu jo aikaisemmin työskennellessäni Ruotuväen toimituksessa, ennen varsinaista tutkimusprosessia ja sitä tarkastellaan analysoivasti jälkikäteen, tutkielma asettuu selkeästi practice-based-tutkimuksen -viitekehykseen. En näin ollen väitä, että käytäntö olisi itsessään tutkimusmenetelmä, vaan tutkimuksellisuus syntyy analyysissä.

Oma osaaminen ja sen kautta valmistuneet kuvitukset muodostavat tutkielman keskeisen aineiston. Tutkielma etenee kuvitusten jälkikäteen analyysin ja reflektiivisen tarkastelun kautta. Tutkielman taiteellisena osana ja tutkimusaineistona toimii Ruotuväki-lehteen tekemäni erilaiset kuvitukset, infografiikat ja dataa visualisoivat kuvaajat puolen vuoden ajalta. Nämä visualisoinnit lehden eri julkaisuihin mahdollistavat vertailun, visualisointien ominaisuuksien tarkastelun ja roolien määrittelyn kattavasti. Valokuvia tutkimusaineistossani ei ole, eikä niitä analysoida, vaikka ne esimerkeissä näkyvätkin.

1.4 Aikaisempi tutkimus

Kuvituksen ja infografiikan asemaa uutisjournalismissa on käsitelty harvemmin kuin esimerkiksi valokuvan. Valokuvan asemaa dokumentaarisena ja uskottavuutta rakentavana esitysmuotona on analysoitu laajasti, myös kriittisestä näkökulmasta (esim. Newton 2000, Barthes 1977). Barthes (1977, 19) muistuttaaakin, että lehtikuva on valittu, sommiteltu, käsitelty ja tuotettu ammatillisten, esteettisten ja ideologisten normien kautta, joten valokuvan niin sanottu dokumentaarinen olemus on todennäköisesti myytti. Kuvitus liitetään kuitenkin valokuvaa vahvemmin tulkinnallisuuteen, symbolisuuteen ja metaforisuuteen. Sitä on tarkasteltu esimerkiksi osana kuvan ja tekstin vuorovaikutusta sekä multimodaalista merkityksenrakentamista (Kress & van Leeuwen 2006; Bateman 2014). Kuvituksen roolia institutionaalisessa uutismediassa ei ole niinkään tarkasteltu. Erityisesti sotilaallisen organisaation omassa mediassa, Ruotuväessä, kuvitukseen on suhtauduttu kriittisesti, mutta ei niinkään analyttisesti.

Hyödynnän tutkielmassa visuaalisen retoriikan teoriaa (Foss 2005), josta kerron tarkemmin teoreettista viitekehystä tarkastelevassa kappaleessa.

Aikaisemmissa tutkimuksissa on esitetty kuitenkin kriittisiä huomioita siitä, miksi visuaalista retoriikkaa on pidetty pitkään ongelmallisena. Visuaalisten esitysten on katsottu kykenevän vaikuttamaan yleisöön nopeasti ja usein kokemuksellisella ja tunnepitoisella tasolla, mikä voi herättää epäluuloa. Tämä tarkoittaa sitä, että visuaaliset esitykset voivat rakentaa todentuntuisen vaikutelman ilman eksplisiittistä argumentointia, minkä vuoksi niiden retorista voimaa on pidetty rationaalisen keskustelun kannalta ongelmallisena. (Bateman 2014, 158–161.)

Tämä auttaa osittain ymmärtämään, miksi visuaalisen retoriikan, kuvan ja kuvan ja tekstin tutkimus on kehittynyt myöhemmin kuin kieleen yksistään painottuva tutkimus. Kuvallisen esityksen vaikutusvoimaa on toisaalta pidetty ilmiselvänä, mutta samaan aikaan sitä on saatettu tarkastella varauksella juuri sen tulkinnallisuuden vuoksi.

Tämä on relevanttia myös journalistisen kuvituksen kannalta, koska se selittää, miksi Ruotuväkeen tehty kuvitus voi näyttäytyä herkemmin kannanottona, kuin teksti tai valokuva. Lisäksi valokuvan erityinen asema, jota esimerkiksi Barthes (1977) kuitenkin

kyseenalaistaa, auttaa ymmärtämään, miksi valo-kuva kiilaa kuvituksen ohi mediassa kuin mediassa. Tätä väitettä pohdin lisää tutkielman kolmannessa osiossa, kappaleessa: "3.3 Journalismi ja kuva".

Infografiikkaa sen sijaan on tutkittu esimerkiksi yleisön näkökulmasta. De Haan ym. (2018) osoittavat eye-tracking-tutkimuksessaan, että lukijat huomioivat visualisoinnit, mutta käyttävät niiden tarkasteluun huomattavasti vähemmän aikaa kuin tekstin lukemiseen. Visualisoinnit toimivat usein yleisvaikutelman tasolla, mutta niiden merkitys korostuu etenkin silloin, kun ne tarjoavat lisäinformaatiota tai selventävät tekstin sisältöä. Kyseinen tutkimus osoittaa myös, että kiinnostus aiheeseen on keskeisemmässä asemassa kuin esteettisyys, vaikka esteettisyys lisääkin katsojien mielenkiintoa. Tutkimuksessa havaittiin myös, että visualisointi toimii paremmin, kun sillä on selkeä suhde tekstiin. Tällä tarkoitetaan sitä, että visualisointi tuo uutta tietoa kokonaisuuteen, esittää saman asian eri muodossa tai sitten kuva ja teksti kertovat eri asioita. Tutkimuksessa on näin ollen osoitettu, että visuaaliset ratkaisut eivät ainoastaan havainnollista tietoa, vaan osallistuvat aktiivisesti merkitysten rakentamiseen.

Infografiikkaa tarkastellessani tässä tutkielmassa, hyödynnänkin de Haanin ym. (2018) tutkimuksen lisäksi Juuso Koposen, Jonatan Hildénin ja Tapio Vapaasalon (2019) käytännönläheisiä tiedon esittämisen keinotekoisuuksia ja keinoja. Näiden tiedon esitystapojen vaatimusten avulla pystyn arvioimaan tekemiäni infografiikoita Ruotuväkeen. Lisäksi voin käyttää suomenkielistä alan käsitteistöä osana tutkielmaani.

Reflektoin tekemiäni kuvituksia myös lehtitaiton ja journalistisen kuvituksen oppikirjojen avulla, koska ne tarjoavat käytännönläheisiä esimerkkejä kuvi-

tuksista ja niiden visuaalisista keinoista, jotka taustoittavat ja selittävät maailman tapahtumia. Lisäksi nämä kirjat tarjoavat esimerkkejä siitä, miten merkittävässä asemassa kuvan ja tekstin yhteistyö on, joka on tärkeä näkökulma tutkielmassani. Nämä oppikirjat ovat Lasse Rantasen (2007) *Mistä on hyvät lehdet tehty?* -teos, jossa pureudutaan aikakauslehden visuaaliseen suunnitteluun ja sen merkitykseen niin lukijoiden kuin tekijöiden kannalta sekä Ville Tietäväisen ja Ville Hännisen (2018) *Kertova kuva – Journalistisen kuvituksen mahdollisuuksia ja keinoja* -teos, jossa pohditaan esimerkkien kautta journalistisen kuvituksen eri lajeja, keinoja ja mahdollisuuksia.

Rantasen (2007, 10) korostaa kuvien, taiton ja visuaalisen rytmin keskeistä roolia lehden identiteetin muodostumisessa. Hän painottaa, että visuaalinen journalismi on kiinteä osa journalismia, jonka avulla myydään lehden pääasiasia, toimituksellista sisältöä, opastetaan lukijaa läpi lehden ja kerrotaan tarinoita. Lisäksi Tietäväisen ja Hännisen (2018, 4) mukaan tavanomaista uutistasoa syvemmälle menevissä, taustoittavissa ja maailmaa selittävässä jutuissa uusia tasoja luova kuvitus on oikeastaan välttämätöntä. Rantasen, Tietäväisen ja Hännisen näkökulmat painottavat visuaalisten ratkaisujen vaikutusta lukukokemukseen ja journalistiseen kokonaisrakenteeseen. Näkökulma laajentaa tarkastelua yksittäisistä kuvista kohti onnistunutta ja merkityksellistä kokonaisuutta.

Seuraavassa osiossa tarkastelen tutkielmani teoreettista viitekehystä, jonka avulla analysoin kuvitusten, infografiikan ja dataa visualisoivien kuvajien merkitysrakenteita sekä niiden suhdetta journalistiseen ja institutionaaliseen kontekstiin.

1.4 Teoreettinen viitekehys

Tutkimuksen teoreettisena viitekehystenä hyödynnetään Gunther Kressin ja Theo van Leeuwenin (2021) kehittämää sosiosemioottista näkemystä visuaalisesta viestinnästä, joka esitellään teoksessa *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. Teoksen lähtökohtana on, että kuvat välittävät merkityksiä samalla tavalla kuin kieli, ja että näitä merkityksiä voidaan analysoida jäsennellysti.

Kress ja van Leeuwen (2021, 16, 71–73) jakavat visuaalisen merkityksenmuodostuksen kolmeen kategoriaan: representatiiviseen, interaktiiviseen ja kompositionaaliseen kategoriaan. Käytän näitä termejä ja ulottuvuuksia kuvitusten analyysin apuvälineenä. Kress ja van Leeuwen käyttävät myös usein termiä metafunktiot, jotka vastaavat Hallidayn kieliopin metafunktioita: *textual*, *interpersonal* ja *ideational*.

Kressin ja van Leeuwenin (2021, 71–73) representatiivinen ulottuvuus tarkastelee sitä, mitä kuvassa esitetään ja millaisia toimijoita, tapahtumia tai suhteita siinä kuvataan. Representatiivisen kategorian alaisuuteen kuuluu *narratiiviset representaatiot*, joissa merkitys rakentuu kuvassa esitettyjen toimijoiden ja prosessien kautta. Kuvitus ei tällöin pelkästään esitä jotain, vaan näyttää jonkin prosessin, kuten kuka tekee mitä, kenelle, mihin suuntaan ja millä keinoin. Narratiivisen kuvituksen tunnusmerkki on vektori, joka osoittaa kuvassa näkyvän suunnan, joka yhdistää osallistujia. Vektori voi olla esimerkiksi käden suunta, liikkeen suunta, katseen suunta tai erilaiset nuolet ja viivat.

Narratiivisen representaation vastakohta tai oikeastaan rinnakkainen tyyppi on *konseptuaalinen repre-*

sentaatio, jossa kuvitukset eivät ensisijaisesti kuvaa toimintaa vaan esittää esimerkiksi sitä, mikä tämä on, mihin se kuuluu tai mistä se koostuu. Konseptuaalisissa representaatioissa merkitys rakentuu tyypillisesti ilman vektoreita ja huomio kohdistuu pysyviin suhteisiin, ominaisuuksiin tai identiteetteihin. Konseptuaaliset representaatiot jaetaan kolmeen päätyyppiin, jotka ovat luokittelu, analyysi ja symboli. Luokittelussa kuvattavat kohteet esitetään saman luokan jäseninä tai hierarkkisenä ryhmänä rakenteen tai asettelun tuottaman luokittelun kautta. Analyysiset kuvitukset näyttävät, mistä jokin koostuu ja osat voidaan nimetä, erottaa tai visualisoida esimerkiksi poikkileikkauksina ja erilaisina yksityiskohtina. Symboliset kuvitukset rakentavat identiteettiä ja merkitystä, jossa jokin elementti tai tyyli tekee näkyväksi sen, mitä kuvitus edustaa tai millaisena se halutaan ymmärtää. (Kress & van Leeuwen 2021, 76–102.)

Interaktiivinen ulottuvuus keskittyy sen sijaan kuvan ja katsojan väliseen suhteeseen, kuten katsekontaktiin, etäisyyteen ja kuvakulmaan. Suhde muodostuu ensinnäkin katsekontaktista, jossa kuvituksessa esitetty toimija voi katsoa suoraan katsojaan tai olla katsomatta. Tällöin kuvitus joko puhuttelee katsojaa tai tarjoaa kohteen tarkasteltavaksi. Interaktiivisuutta säätelee myös etäisyys, joka rakentuu kuvakoon kautta ja tuottaa vaikutelman intiimistä, sosiaalisesta tai etäisestä suhteesta. Lisäksi kuvakulman avulla luodaan tietynlaista asennetta. Etukulma voi lisätä osallisuuden tunnetta ja sivukulma etäännyttää. Lisäksi ylä- ja alakulman sekä

silmien tason erot rakentavat valtasuhteita. Kress ja van Leeuwen korostavat, että nämä valinnat voivat esiintyä yhtä aikaa, eivätkä ole joko-tai-ratkaisuja. (Kress & van Leeuwen 2021, 142–144.)

Kompositionaalinen ulottuvuus puolestaan käsittelee sommittelua, visuaalista hierarkiaa ja elementtien välisiä suhteita. Compositionaalinen ulottuvuus rakentaa merkityksiä etenkin *informaatioarvon* (information value), *salienssin* (salience) ja *kehystämissen* (framing) avulla. Informaatioarvo liittyy elementtien sijaintiin, jossa esimerkiksi ylä- ja ala-, vasen- ja oikea- sekä keskus- ja reuna-asetelmat voivat ohjata katsojaa lukemaan jotkin elementit niin sanotusti annettuina tai uusina. Lisäksi ne voivat erottaa konkreettisen ja ideaalisen tason toisistaan. Salienssi tarkoittaa sen sijaan sitä, mikä kuvituksessa nousee ensimmäisenä esiin ja koetaan näin tärkeimmäksi elementiksi. Salienssiin vaikuttaa esimerkiksi koko, kontrasti, väri ja terävyys. Kehyistäminen tarkoittaa sitä, miten vahvasti elementit erotetaan tai sidotaan toisiinsa. Vahva kehystäminen, kuten laatikot, rajat, tyhjä tila tai erilaiset taustat luovat erilaisia moduuleja, kun taas heikko kehystäminen, kuten yhteinen tausta ja päällekkäisyys luovat vaikutelmaa yhteisestä kokonaisuudesta. Näiden tekijöiden yhteisvaikutuksesta syntyy kuvituksen lukupolku, joka ilmentää sitä järjestystä, jossa katse tyypillisesti liikkuu elementistä toiseen. Compositionaalinen ulottuvuus tekee näin ollen näkyväksi sen, miten kuvituksen merkitys ei synny pelkästään siitä, mitä kuvituksessa on, vaan siitä, miten kuvituksessa olevat asiat on painotettu ja jäsennelty. (Kress ja van Leeuwen 2021, 179–182.)

Kressin ja van Leeuwenin (2021) mukaan visuaalinen viestintä on nyky-yhteiskunnassa keskeinen merkityksen tuottamisen muoto, mutta sen asema on pitkään nähty alisteisena kirjoitetulle kielelle ja nähdään osittain edelleen. Erityisesti institutionaali-

sessä viestinnässä, kuten Ruotuväen toimituksessa, kuvitusta pidetään perinteisesti tekstiä tukevana elementtinä, koristeena tai havainnollistajana, ei itsenäisenä merkitysjärjestelmänä.

Kress ja van Leeuwen (2021) korostavat, että visuaalinen ja verbaalinen viestintä ovat rinnakkaisia mutta itsenäisiä merkitysjärjestelmiä. Kuvitus ei näin ollen ole tekstin kuvallinen käänös, vaan rakentaa merkityksiä omien visuaalisten keinojen kautta. Ruotuväessä teksti ja kuvitus osallistuvat saman journalistisen kokonaisuuden rakentamiseen, mutta eri tavoin. Teksti nimeää, selittää ja argumentoi, kun taas kuvitus jäsentää suhteita, rakentaa painotuksia sekä välittää asenteita ja tunnelmaa, joita ei eksplisiittisesti tekstissä ilmaista. Tekstin ja kuvan suhde ei ole hierarkkinen, vaan rinnakkainen. Teksti ja kuvitus eivät näin ollen tee samaa asiaa eri muodoissa, vaan eri asioita samassa kokonaisuudessa.

Tulen tutkielmassa käsittelemään myös huumorin ja poliittisten kannanottojen osallisuutta kuvituksissa ja pohtimaan sitä, onko tällaisen sisällyttäminen kuvitukseen sallittua ja voiko kuvituksen sen jälkeen määritellä onnistuneeksi kuvitukseksi. Kuvituksen mahdollisuutta ilmaista asenteita ja huumoria tarkastelen visuaalisen viestinnän implisiittisen luonteen kautta. Kressin ja van Leeuwenin (2021) esittävätkin, että juuri tämä implisiittisyys tekee kuvista vaikutusvaltaisia. Visuaaliset valinnat, kuten sommittelu, etäisyys, perspektiivi ja tyyli tuottavat asenteita ilman että niitä nimetään. Tästä seuraa se, että kuvitus voi sisältää asenteellisuutta ilman että se näyttäytyy mielipiteenä.

Kuvitusten tulkintaa sekä visuaalisen ja verbaalisen viestinnän suhdetta tarkastellaan myös Roland Barthesin (1977, 36–37) esittämien *ankkuroinnin* (anchorage) ja *täydennys* (relay) käsitteiden kautta. Hänen mukaansa kuvat ovat lähtökohtaisesti monimerkityksisiä ja teksti ohjaa lukijan tulkintaa

haluttuun suuntaan. Ruotuväen kontekstissa otsikot ja jutun teksti ohjaavat kuvituksen merkitystä osaksi journalistista kokonaisuutta ja voivat myös ohjata tulkintaa haluttuun suuntaan.

Kuvan ja tekstin täydentävässä suhteessa (relay) teksti ja kuva rakentavat merkityksiä rinnakkain ja toisiaan täydentäen. Tällöin merkitys syntyy tekstin ja kuvan yhteisvaikutuksesta. Ruotuväen kuvituksissa nämä molemmat suhteet voivat olla läsnä. Teksti rajaa tulkintaa journalististen konventioiden mukaisesti, mutta kuvitus voi samanaikaisesti tuottaa omaa merkityslinjaansa esimerkiksi symbolisuuden, tunnelman tai visuaalisen argumentaation kautta. Näin kuvitus ei ole tekstin kuvallinen vastine, vaan osa multimodaalista merkitysrakennetta.

Lisäksi Sonja Fossin (2005) visuaalisen retorikan teoria tarjoaa työkalun tarkastella kuvituksia vaikuttamisen näkökulmasta. Retorisuus ei tarkoita eksplisiittistä mielipiteellisyyttä, vaan sitä, että kuvitus ohjaa katsojaa suhtautumaan esitettyyn asiaan tietyllä tavalla. Fossin mukaan visuaalinen esitys on retorinen silloin, kun se on symbolinen, tarkoituksellinen ja yleisölle suunnattu. Symbolisuudella

tarkoitetaan sitä, ettei visuaalinen esitys ole pelkkä dokumentti, vaan se sisältää valintoja, metaforia ja miellelyhtymiä. Tarkoituksellisuudella tarkoitetaan sitä, ettei visuaalinen esitys ole sattumanvarainen, vaan joku on valinnut tavan esittää jonkin asian.

Tällöin kuvitus ei pyri esittämään väitteitä, vaan asettaa katsojan tiettyyn tulkintakehykseen. Tällainen näkökulma mahdollistaa kuvitusten analyysin journalistisessa kontekstissa ilman, että niitä pidetään voimakkaan mielipiteellisinä tai objektiivisuuden konventioita rikkovina, sillä visuaalinen retoriikka vaikuttaa ensisijaisesti kokemuksellisella ja implisiittisellä tasolla.

Näin ollen Ruotuväkeen tehdyt kuvitukset ovat lähtökohtaisesti visuaalisesti retorisia Fossin (2005) kriteerien perusteella. Lisäksi esimerkiksi Perry Nodelmanin mukaan (1988, 20) kuvitukset ovat tulkinnallisia ja luonteeltaan aina symbolisia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikki kuvitukset olisivat retorisia samalla tavalla. Tämän tutkielman kannalta olennaista ei olekaan kysyä, onko kuvitus retorinen, vaan millä tavoin ja millä voimakkuudella se ohjaa tulkintaa ja lukijan asennoitumista.

02

PUOLUSTUSVOIMIEN UUTISMEDIA

2.1 Ruotuväki ennen ja nyt – Millainen julkaisualusta Ruotuväki on?

Tutkielman selkeyden ja ymmärrettävyyden takaa-
miseksi käyn seuraavaksi läpi, millainen historia
Ruotuväellä on ja millaiseksi lehdeksi se on vuosien
varrella kehittynyt.

Ruotuväen 60-vuotis artikkelissa Marianna
Kalske (2022) kuvailee lehden kehitystä siirtymänä
tiedotuslehestä monikanavaiseksi julkaisuksi. Ruotuväki perustettiin vuonna 1962 Puolustusvoimien
tiedotuksen vapautumisen myötä. Lehden synty oli
osana laajempaa yhteiskunnallista murrosta, jossa
sotilasorganisaation viestintä alkoi siirtyä suljetusta
tiedottamisesta avoimempaan julkiseen keskuste-
luun. Lehden alkuvaiheessa Ruotuväki toimi ennen
kaikkea tiedotuslehtenä, jonka tehtävä oli välittää
ajankohtaista tietoa varusmiehille ja henkilökunnal-
le sekä tukea Puolustusvoimien sisäistä viestintää.

Vuosikymmenten aikana lehden rooli on muut-
tunut. Se on siirtynyt pelkästä tiedotuskanavasta
kohti journalistisempaa ja aikakauslehtimäistä otet-
ta, jossa korostuvat ilmiöt, henkilötarinat ja yhteis-
kunnalliset näkökulmat. Muutos heijastaa sekä
Puolustusvoimien viestintäkultuurin avautumista
että median yleistä kehitystä. (Kalske 2022.) Näke-
mykseni mukaan muutos on ollut väistämätöntä
lehden säilymisen kannalta, koska Puolustusvoi-
milla on käytössä muitakin kanavia, joilla saadaan
tehokkaasti välitettyä ajankohtaista tietoa. Lehden
kohderyhmät ovat olleet ja ovat edelleen pääasias-
sa varusmiehet ja heidän perheenjäsenensä, hen-

kilökunta ja reserviläiset eli yksityiset tilaajat.

Vuonna 2020 Ruotuväki koki ison muutoksen,
kun tabloid-muodossa ilmestynyt 16-sivuinen lehti
muuttui nykyiseen 48-sivuiseen aikakauslehteen.
Lehti ilmestyy 12 kertaa vuodessa. Aikaisemmin
Ruotuväki ilmestyi kahden viikon välein ja muistutti
rakenteeltaan ja visuaalisuudeltaan enemmänkin
sanomalehteä. (em. 2022.)

Lehden toimitus koostuu kolmen palkatun henki-
lön ja korkeakouluharjoittelijan lisäksi varusmiestoi-
mittajista, -valokuvaajista sekä -graafikosta. Varusmie-
het suorittavat palvelustaan 6 kuukautta Ruotuväen
toimituksessa ja sen jälkeen toimitukseen valitaan
uudet tekijät uudesta saapumiserästä. Haluankin
korostaa, että lehden toimitus vaihtuu täysin puolen
vuoden välein päätoimittajaa, toimituspäällikköä ja
verkkouutispäällikköä lukuun ottamatta.

Vuosien varrella Ruotuväki on kehittynyt moni-
kanavaiseksi mediaksi. Painetun lehden rinnalle ovat
nousseet verkkosivut, sosiaalinen media ja digitaali-
set sisällöt. Siitä huolimatta painettu lehti on säilyt-
tänyt asemansa keskeisenä julkaisumuotona. (em.
2022.) Sen visuaalinen ilme ja taitolliset ratkaisut
vastaavat aikakauslehtien rakennetta, jossa tekstin ja
kuvan vuorovaikutus rakentaa kokonaisuutta, johon
Puolustusvoimat liittyvät vahvasti tavalla tai toisella.

Edelleen lehden ensisijainen tarkoitus on kui-
tenkin maanpuolustushengen kohotus ja toissijai-
nen Puolustusvoimien sisäinen tiedottaminen. Jo

ensimmäisen ehdotuksen Puolustusvoimien omasta uutislehdestä vuonna 1960 tehnyt *Vilho Tervasniemi* kirjoitti omiin muistioihinsa, että lehden tavoite oli *puolustuslaitoksen kansanomaistaminen, asevelvollisemme omaisten ja erityisesti sivistyneistömme lähentäminen puolustuslaitokseen ja puolustusasiaamme.* (Ahokas 2002, 18.) Nämä alkuperäiset tavoitteet sekä Puolustusvoimat organisaationa asettavat nykyään aikakauslehtimäiseen otteeseen nojaavalle Ruotuväelle selkeät toiminnalliset ja sisällölliset raamit.

Lehden kehityskaari ja institutionaalinen tausta vaikuttavat väistämättä lehden visuaalisiin ratkaisuihin. Visuaalisten ratkaisujen merkitys korostuu-kin samassa tahdissa lehden journalistisen identiteetin vahvistumisen kanssa. Graafikon tekemät visuaaliset ratkaisut eivät Ruotuväessä toimi täysin autonomisena ilmaisuna, vaan sen on tasapainoteltava journalististen ja organisaation tavoitteiden välillä. Kuvituksen, infografiikan ja erilaisten dataa visualisoivien kuvaajien tehtäväksi muodostuu tällöin paitsi havainnollistaa ja syventää sisältöä myös tarvittaessa tukea lehden perimmäistä tavoitetta, joka on maanpuolustushengen vahvistaminen ja Puolustusvoimien toiminnan ymmärrettäväksi tekeminen.

Samalla Ruotuväen ei ole kuitenkaan tarkoitus olla jäykkä hallinnollinen tiedotuslehti, vaan nimenomaan journalistinen julkaisu, joka tuo esiin sekä varusmiesten, reserviläisten että heidän omaistensa kokemuksia ja näkökulmia. Maanpuolustus koskettaa koko yhteiskuntaa, eikä sitä voida tarkastella ainoastaan organisaation näkökulmasta. Lehden tehtävänä on toimia myös keskustelualustana ja ko-

kemusten välittäjänä, jossa yksittäistenkin ihmisten ääni tulee kuuluviin.

Kriittinen tarkastelu paljastaa kuitenkin jännitteen. Vaikka lehti antaa tilaa yksilöille kokemuksille ja kevyemmällekin ilmaisulle, sen toimintaa ohjaavat edelleen organisaation tavoitteet. Näin ollen lehden visuaalisuuden on tasapainoteltava samais-tuttavuuden, keveyden ja journalistisen kiinnostavuuden sekä institutionaalisen uskottavuuden välillä. Visuaalisuuden on siis pystyttävä tasapainoilemaan institutionaalisuuden ja inhimillisyyden välillä.

Ruotuväen tehtävä ei rajoitu pelkkään rauhan-ajan viestintään. Puolustusvoimien uutismedianä sillä on myös poikkeusoloihin liittyvä viestinnällinen merkitys. Journalismin tutkimuksessa median rooli ymmärretään keskeisenä erityisesti tilanteissa, joissa yhteiskunta kohtaa epävarmuutta tai kriisin. Tällöin median tehtävä ei ole ainoastaan välittää tietoa, vaan myös ylläpitää yhteiskunnallista merkitysjärjestystä ja vahvistaa luottamusta. (Kunelius 2003.) Ruotuväen asema organisaation omana mutta journalistisesti toimitettuna medianä merkitsee, että kriisitilanteissa se voi toimia kansalaisia yhteen koavana, maanpuolustustahtoa vahvistavana ja luotettavaksi koettuna tiedonlähteenä. Samalla lehden aikakauslehtimäinen ja ajoittain kevyempi ote asettuu mielenkiintoiseen suhteeseen vakavamman institutionaalisen tehtävän kanssa. Ruotuväen kuvan ja tekstin kokonaisuus eli visuaalisuus rakentuu näin jatkuvassa jännitteessä arjen kokemuksellisuuden, journalistisen kiinnostavuuden ja mahdollisen kriisiviestinnällisen vastuun välillä.

Ruotuväen ei ole kuitenkaan tarkoitus olla jäykkä hallinnollinen tiedotuslehti, vaan nimenomaan journalistinen julkaisu, joka tuo esiin sekä varusmiesten, reserviläisten että heidän omaistensa kokemuksia ja näkökulmia.

03

VISUAALINEN JOURNALISMI

3.1 Käsitteet

Juttu on tässä tutkielmassa yleiskäsite Ruotuväki-lehden artikkeleista, jotka sisältävät tekstiä erilaisista aiheista sekä valokuvia, kuvituksia tai infografiikkaa. Juttujen pituus vaihtelee yhdestä sivusta parin aukeaman kokonaisuuksiksi. Lisäksi käytän tutkimuksessa termiä juttukokonaisuus viittaamaan juttuun, jossa yhdistyvät teksti, infografiikka teksteineen ja erilaisine visuaalisine elementteineen.

Kuvitus on kuva, joka visuaalisesti valaisee, tukee tai tulkitsee tekstiä tai muuta sisältöä. Sen päätehtävä on herättää mielenkiintoa ja luoda oikeanlainen tunnelma kuvituksen aihetta kohtaan. (Graafinen.com 2015.) Kuvituksen tarkoitus on siis välittää jokin sanoma eli toimia viestinvälittäjänä (Hatva 1993, 29). Kuvitus muodostuu värien ja muodon yhdistelmästä. Väri ja muodot eivät kuitenkaan vielä yksinään ole kuvitus, vaan niiden yhdistelmästä tulee muodostua jokin hahmo ja tausta, jotka on sijoitettu johonkin temaattiseen ja sisällölliseen ideaan. (Brusila 2003, 10.) Kuvitus voi olla millainen vain, kuten esimerkiksi digitaalinen piirros, perinteinen piirros, maalaus, tai näiden kaikkien yhdistelmä.

Visuaaliset keinot tarkoittavat niitä kuvallisia ja taitollisiakin ratkaisuja, kuten sommittelua, perspektiiviä, symboleja, värejä ja muotoa, joiden avulla

kuvitus tai infografiikka muodostuu ja jäsentää tietoa sekä suuntaa tulkintaa.

Tulen käyttämään tutkimuksessa Ville Tietäväisen ja Ville Hännisen (2018) *Kertova kuva* -teoksessa käyttämiä termejä erilaisista kuvituksista tai kuvituksen alalajeista. Määrittelen kyseiset termit seuraavaksi.

Käsitekuvitus on kuvitus, jossa mennään syvemmälle pohdintoihin ja analyysiin, eikä esitetä havaintoja tai dokumentoida maailmaa. Käsitekuvituksella voidaan käsitellä laajoja ja abstrakteja aiheita ja ilmiöitä, joita ei tekstissä suoraan kerrota tai edes voida kertoa. (Tietäväinen & Hänninen 2018, 6.)

Henkilökuvitus on yhdistelmä käsitekuvitusta ja muotokuvaa, joka muistuttaa pilapiirrokselle ja karikatyyrille ominaista tapaa rakentaa kuvattavan luonnekuvaa ja julkista tarinaa. Henkilökuvituksessa paino ei ole teknisessä suorituksessa vaan tulkinnassa ja sen suhteessa tekstiin. Jutun aihe tuo henkilökuvaa taustatarinan ja sävyn, joskus rakentaa sille myös kontrastin. (Tietäväinen & Hänninen 2018, 34.)

Opetuskuvitus on kuvitus, jonka avulla tietoa ja ohjeita voidaan havainnollistaa ja suhteellistaa. Lisäksi opetuskuvitus voi toimia tunnelman luojana. Infografiikan somisteena sitä ei kuitenkaan tulisi käyttää kuin harkiten. (Tietäväinen & Hänninen 2018, 24.)

Infografiikka on selittävä, viestintää tukeva grafiikka, jonka päätehtävä on tiedon välittäminen. Infografiikat kuvaavat usein numerotietoja tai sellaisiksi muunnettavissa olevia tietoja. Lisäksi ne voivat kuvata laadullista tietoa, kuten esimerkiksi tapahtumakulkuja ja toimintaperiaatteita. (Koponen ym. 2013, 20–21.)

Käytän tutkielmassa *infografiikka*-termiä visualisoinnista, jossa on sekä tekstiä että kuvitusta. Lisäksi käytän *viiva*- ja *pylväskuvio*-termiä sellaisista visualisoinneista, joissa visualisoitava aineisto on puhtaasti numerotietoa. Viivakuvioiden perustyyppi, joka soveltuu jatkuva-arvoisen tiedon esittämiseen, kuten aikasarjoihin. Tavallisesti viivakuvioiden molemmilla akseleilla määräästeikko ja havaintopisteet yhdistetään toisiinsa viivalla. Pylväskuvio voi sen sijaan olla joko pysty- tai vaakapylväs. Tässäkin kuviossa molemmilla akseleilla on tavalli-

sesti määräästeikko. (Koponen ym. 2013, 186,190.)

Visualisointi on infografiikan tavoin tietoa välittävä kuva. Visualisoinnin tehtävä ei kuitenkaan painotu pelkkään tiedon välittämiseen, vaan se paljastaa uusia piirteitä tarkasteltavasta aineistosta. Toisaalta tällä termillä voidaan viitata myös muotoiluprosessiin tai lopputulokseen, jossa numerotieto on muutettu visuaaliseen muotoon. Näin ollen visualisointi on katotermi, jonka alle kuuluvat niin infografiikat kuin muut kuvalliset esitykset, jotka perustuvat tietoon. (Koponen ym. 2013, 21–23.) Tässä tutkielmassa käytän termiä pääosin tässä laajemmassa merkityksessä.

Perehdyn tämän osion viimeisessä luvussa perusteellisemmin siihen, miten kuvitus ja infografiikka eroavat toisistaan. Seuraavaksi tarkastellaan kuitenkin sitä, minkälaisia viestimiä aikakaus- ja sanomalehti ovat.

3.2 Aikakaus- ja sanomalehden luonteesta

Koska Ruotuväen historiaan mahtuu sekä sanomalehden että aikakauslehden tekemiselle ominainen ote, käyn seuraavaksi läpi, millaisia formaatteja aikakauslehti ja sanomalehti ovat. Näin selvennän näiden kahden formaatin erot ja muodostuu selkeämpi käsitys siitä, mihin kategoriaan Ruotuväki lehtenä asettuu vai onko lehdessä viittauksia edelleen sekä aikakauslehteen että sanomalehteen.

Sekä aikakauslehti että sanomalehti ovat journalistisia viestimiä. Journalismin keskeinen tehtävä niin aikakaus- kuin sanomalehdissä on tarjota kansalaisille ajankohtaista, kiinnostavaa, luotettavaa ja merkityksellistä tietoa maailmasta, jotta he voivat tehdä perusteltuja päätöksiä ja toimia informoituina yhteiskunnan jäseninä. (Rosenstiel n.d; Väliverronen 2009,17.) Journalismin tehtäviin kuuluu edellä mainittujen asioiden lisäksi myös viihdyttäminen ja tarinankerronta (Rantanen 2007, 21). Lisäksi Julkisen sanan neuvoston journalistin ohjeisiin kuuluu, että lukijoilla, kuulijoilla ja katselijoilla on oikeus saada tietää, mitä maailmassa tapahtuu. Näiden journalististen periaatteiden ja ohjeiden lisäksi aikakaus- ja sanomalehdillä on joitain muitakin yhtäläisyyksiä, mutta myös merkittäviä eroavaisuuksia.

Aikakauslehti on teemallisia artikkelikokonaisuuksia sisältävä lehti, jonka jutut käsittelevät asioita, ihmisiä ja ilmiöitä. Aikakauslehden toimitus valitsee itse, millä keinoin ja mistä näkökulmasta valitse-

miaan aiheita käsittelee. Aikakauslehti välineenä sallii myös pidemmän kerrontatavan ja taustoittamisen kuin sanomalehti. Lisäksi kuvat ja teksti voivat olla neutraalin esitystavan sijaan näkemyksellisiä ja kantaaottavia. (Rantanen 2007, 23.)

Sanomalehti on sen sijaan riippuvaisempi uutisvirrasta, koska se tarjoaa suoraa ajankohtaista tietoa. Sen pääasiallinen tehtävä ei ole kommentoida tai tulkita tietoa. Lisäksi sanomalehden on pyrittävä objektiivisuuteen ja uutisuskottavuuteen. Perinteinen sanomalehti toteuttaa myös tiukemmin ja kaavamaisemmin visuaalista linjaansa, jossa tekstin ja kuvan muoto on hyvin pitkälle vakioitu aikataulullisista syistä. (Rantanen 2007, 23–24.)

Sekä aikakaus- että sanomalehdet eivät ilmesty pelkästään painettuna versiona vaan ovat monialustaisia julkaisuja. Niiden sisältöjä luetaan niin painetusta lehdestä, digitaalisesta näköislehdestä kuin verkkosivuilta ja sovelluksista. Heikkilä, Hellman ja Ovaska (2023, 78–80) kuvaavat sanomalehden ”kolmea olomuotoa” (paperi, näköislehti ja digilehti) erilaisina käyttöliittyminä ja lukemisen tapoina, jotka ohjaavat lukukäytäntöjä ja lukijan suhdetta lehteen. Sanomalehden lukeminen kytkeytyy usein arjen rutiineihin ja toistuvuuteen. Vaikka sisältöjä kulutetaan eri muodoissa, ajantasaisuus ja säännöllinen seuraaminen muodostavat sanomalehdelle tyypillisen käyttötavan.

Monialustaisuus on ominaista myöskin aikakauslehdille. Eroavaisuudet korostuvat julkaisurytmissä, sisältöjen ajallisuudessa ja visuaalisen kokonaisuuden rakentamisen painotuksissa. Aikakauslehdet ilmestyvät tyypillisesti harvemmin kuin päivittäin tai viikoittain ilmestyvät sanomalehdet. Lisäksi aikakauslehdet tarjoavat usein ajattomampaa, pidempään relevanttia sisältöä, kuten reportaaseja ja haastatteluja, jotka on paketoitu visuaalisesti ja taitollisesti näyttäväksi kokonaisuudeksi verrattuna sanomalehtien keskimäärin pelkistetympään ja uutisrytmiltään nopeampaan kokonaisuuteen. (TilaaLehti.fi 2025.)

Merkittävin ero aikakauslehden ja sanomalehden välillä tämän tutkimuksen kannalta onkin niiden visuaalisuus. Aikakauslehtien tavoite on herättää lukijan huomio ja kiinnostus ostaa lehti kerta toisensa jälkeen. Aikakauslehden on tarjottava lukijalleen enemmän yllätyksellisiä artikkeleita, joiden visuaalisuus herättää lukijan mielenkiinnon. Mielenkiinnon tulisi myös säilyä, koska ilman sitoutunutta lukijaa lehti ei menesty. (Rantanen 2007, 24–34.)

Sanomalehdellä tilanne on hieman toinen uutismaailman luonteen vuoksi. Sanomalehden lukemisessa on tärkeää päästä selville ajankohtaisista uutisista. (Heikkilä, Hellman & Ovaska 2023, 104.) Yllätyksellisten visuaalisten ratkaisujen sijaan sanomalehden rakenteen tavoitteena on järjestää lehden aineisto niin, että sen hahmottaminen ja ymmärtäminen, siinä suunnistaminen ja sen vastaanottaminen on helppoa ja miellyttävää. (Pulkinen 2009, 27.) Opastaminen kuuluu tietenkin myös aikakauslehden luonteeseen ja visuaalisilla ratkaisuilla voidaan auttaa lehden lukijaa ymmärtämään lehden rakenteita jo ennen varsinaista lukemisvaihetta. Tuttu raken-

ne auttaa lukijaa löytämään tutut, toistuvat palstat. (Rantanen 2007, 36–37.)

Aikakauslehden ja sanomalehden rakenteellisten erojen lisäksi tarkoitan visuaalisuuden eroilla erityisesti sitä, miten aikakauslehtiä ja sanomalehtiä kuvitetaan. Aikakauslehdissä ei käytetä juurikaan puhdasta uutiskuvaa, koska dokumentoiva uutiskuva on perinteisesti todiste juuri tapahtuneesta asiasta. Aikakauslehdissä on kuitenkin dokumentoivia kuvia henkilöistä, asioista tai tapahtumista, mutta ne ovat enemmän tulkinnallisia ja näkemyksellisiä valokuvia, jotka parhaimmillaan luovat tarinaa ja jatkumon aikakauslehden sivuille. (Rantanen 2007, 140–145.)

On kuitenkin selvää, että niin aikakauslehtien kuin sanomalehtienkin on tarjottava visuaalisesti näyttävää sisältöä herättääkseen lukijan mielenkiinnon. Ajankohtaisuuteen ja objektiivisuuteen nojavan sanomalehden ei kannata turvautua siihen, että pelkät uutiskuvat riittäisivät tarjoamaan sellaista sisältöä, jossa lukija jaksaa viettää aikaa. Elämme nopeassa maailmassa, jossa sisältöä tulvii monesta eri kanavasta jatkuvasti silmiemme eteen. Tähän sanomalehtien, kuten myös aikakauslehtien, on ollut pakko herätä ja ymmärtää visuaalisuuden merkitys lehden houkuttelevuudessa. Ammattitaitoiset ihmiset pystyvät työstämään jutun visuaalisuuden niin, että se palvelee jopa niitä lukijoita, joita aihe ei entuudestaan kiinnostaisi. (Virranta 2013.)

Ruotuväki asettuu mielestäni kiinnostavasti aikakauslehden ja sanomalehden välimaastoon. Sanomalehdelle tyypillinen piirre on aikaisemmin mainitsemani ajankohtaisuus ja uutismainen tiedonvälitys. Ruotuväessä tämä näkyy erityisesti siinä, että se käsittelee Puolustusvoimiin ja turvallisuuteen liittyviä

ajankohtaisia aiheita sekä toimii osittain organisaation sisäisen tiedottamisen välineenä. Lisäksi lehdes-
sä esiintyvät valokuvat ovat usein uutiskuvien tapai-
sia todisteita erilaisista organisaation tapahtumista
ja henkilöistä, eivät niinkään käsitteellisiä valokuvia,
jotka pyrkisivät kommentoimaan jotain aihetta.

Samaan aikaan Ruotuväessä on selkeitä aika-
kauslehtimäisiä piirteitä, jota lehden
uudistusprosessissa tavoiteltiin. Jutuissa korostuvat usein ilmiöt,
taustoittaminen, yhteiskunnalliset
aiheet sekä henkilötarinat. Lisäksi
sisältö paketoidaan kokonaisuudek-
si, joka ei ole sidoksissa vain yhteen
uutispäivään. Tämä näkyy myös
visuaalisessa toteutuksessa, jossa
kuvituksella ja infografiikalla yhdes-
sä muiden visuaalisten ratkaisujen
kanssa on mahdollisuus rakentaa aikakauslehdelle
ominaista visuaalista logiikkaa ja rakennetta. Tällä
tarkoitetaan Rantasen (2007, 177–178) esittelemää pe-
rinteistä aikakauslehtien rakennetta, joka jaetaan
kolmeen osaan. Lehden alkuosa koostuu numerosta
toiseen toistuvasta aineistosta, kun taas keskiosan
artikkelit pureutuvat syvällisemmin aiheisiin ja tar-
joavat yllätyksellisyyttä ja erilaisia näkökulmia. Leh-
den loppuosa muistuttaa alkuosaa, josta löytyy tut-
tua, lyhyehköä materiaalia, joka voi tarjota kepeää,
lukijaa palvelevaa sisältöä.

Näin ollen Ruotuväki voidaan ymmärtää kah-
den lajityypin piirteitä yhdistävänä julkaisuna. Se
yhdistää sanomalehtimäisen tiedonvälitystehtävän
ja ajankohtaisuuden aikakauslehtimäiseen ilmiö-
kerrontaan.

**Ruotuväki voidaan ymmärtää
kahden lajityypin piirteitä yhdistävänä
julkaisuna. Se yhdistää sanomalehti-
mäisen tiedonvälitystehtävän ja ajan-
kohtaisuuden aikakauslehtimäiseen
ilmiökerrontaan.**

3.3 Journalismi ja kuva

Aikakauslehti, kuten myös sanomalehti, rakentuu tekstistä ja kuvasta, joka puhuttelee lukijaa sekä verbaalisella että kuvallisella kielellä. Teksti on toimituksellisen työn perusta, joka edustaa ajatusta, näkemystä, ideaa ja sisältöä. Kuva sen sijaan vetoaa voimakkaasti tunteisiin ja se kykenee viittaamaan tekstin päämerkityksen lisäksi lukuisiin sivumerkityksiin. Teksti ja kuva ovat siis yhdessä enemmän, ja hyvä aikakauslehti syntyy näiden kahden vuorovaikutuksesta. (Rantanen 2007, 10–18.)

Vaikka teksti onkin lehden perusta, kuvat nähdään ensin ja niiden avulla muodostuu mielikuva ja odotus sisällön suhteen. Sen lisäksi kuvat antavat tietoa lukijalle, tukevat tekstiä tai tuovat jotain uutta. Vaikka visuaalisuudella onkin tärkeä rooli lehden tekemisessä, käytännön taso kertoo jotain muuta. Visuaalisuuden suunnittelu alkaa usein vasta tekstin valmistuttua, vaikka tekstiä ja kuvaa tulisi työstää samanaikaisesti. (Rantanen, 2007, 10, 19–20.)

Visuaalisuuden keskeisestä roolista huolimatta, sen suunnittelu ei omien havaintojeni perusteella ollut myöskään Ruotuväen toimituksessa ihanteiden mukaista. Visuaalisten ratkaisujen suunnittelu alkoi usein vasta siinä vaiheessa, kun teksti oli valmis. Toimituskokouksissa huomio kohdistui tällöin ensisijaisesti juttujen ideointiin, sisältöön ja näkökulmaan sekä aikatauluihin. Visuaalisuuden osalta suunnittelu keskittyi pääasiassa kuvausajatauluihin. Kuvituksen ja muun visualisoinnin osalta suunnittelutyö jäi tällöin pääosin graafikon ratkaistavaksi. Tämä ei välttämättä johtunut tietoisesta väheksyvistä asen-

teesta, vaan esimerkiksi toimitustyön käytännöistä ja ammattitaidosta, joissa ajankohtaisuus, resurssit ja työnjako ohjasivat sitä, missä vaiheessa ja kuinka laajasti visuaalisia ratkaisuja ehdittiin käsitellä.

Juuri tästä syystä kuvituksen ja infografiikan roolin tarkastelu on mielestäni tärkeää. Tutkimukseni tekee näkyväksi sen, miten kuvitus ja infografiikka rakentavat journalistista kokonaisuutta ja on tärkeä osa sitä. Silti teksti ja kuva, saatika kuvitus, eivät ole tasapuolisia välineitä lehden valmistuksessa. Tarkoitukseni ei ole asettaa valokuvaa ja kuvitusta vastakkain tai kiistellä siitä, onko teksti vai kuva tärkeämpi. On kuitenkin harmillista, että kuvitus toimii viimeisenä vaihtoehtona, jos sopivaa valokuvaa ei ole tai valokuvaaminen on hankalaa tai mahdotonta, ja visuaalisuutta mietitään usein vasta tekstin valmistuttua. Viestimenä lehti käyttää kuitenkin mahdollisuuksiaan tehokkaasti vain, jos tekstiin ja kuvaan panostetaan tasapuolisesti (Rantanen 2007, 10–11). Miksi sitten lehden visuaalisuuden suunnittelussa vähäisen huomion kahmii itselleen valokuva eikä kuvitus, vaikka sillä olisi mahdollisuuksia niin moneen?

Valokuvan merkitys journalismissa on rakentunut ajatukselle sen kyvystä välittää todellisuutta kohteestaan. Valokuvajournalismi vakiinnutti asemansa 1900-luvulla osana uutistyyötä, sillä valokuvaa pidettiin objektiivisena todellisuuden tallentajana. Valokuvan nähtiin toimivan silminnäkijänä, joka ei tulkitse tapahtumia vaan näyttää ne juuri sellaisina kuin ovat. Tähän liittyi vahvasti *“seeing is believing”* -ajattelu, jonka myötä valokuva vakiin-

nutti asemansa journalistisen uskottavuuden symbolina muihin kuvallisen esittämisen muotoihin verrattuna. (Newton 2000, 3–5.)

Myöhemmät tutkimukset ovat kuitenkin kyseenalaistaneet ajatuksen valokuvan objektiivisuudesta. Näissä tutkimuksissa journalistinen kuva ei ole koskaan ollut suora tai objektiivinen ikkuna todellisuuteen, vaan valintojen, rajauksen ja näkökulmien tulos. Valokuvaaja toimii aktiivisena toimijana, joka päättää, mitä kuvataan, milloin kuvataan, ja mistä näkökulmasta kuvataan. (Newton 2000, 5–6.) Näin ollen valokuvan asema objektiivisena todellisuuden tallentajana on kyseenalainen, eikä absoluuttinen objektiivisuus ole edes realistinen tavoite visuaalisessa journalismissa. Newtonin (2000, 8–9) mukaan kuvien tehtävänä ei ole esittää kiistatonta totuutta, vaan tarjota rehellinen, eettisesti perusteltu ja kontekstissaan ymmärrettävä tulkinta todellisuudesta.

Valtaosa aikakauslehtien kuvista onkin valokuvia ja ne ovat siten näkyvin ja tärkein kuvan laji. Parhaimmillaan valokuvaa käytetään lehdissä monipuolisesti, sen monia mahdollisuuksia hyödyntäen. Valokuvat voivat olla joko dokumentoivia tai näkemyksellisiä kuvia todellisuudesta, kuten uutis-, reportaasi-, tai henkilökuvia. Erilaisia kuvan tyyppejä voidaan myös sekoittaa keskenään, joka on erinomainen tapa visualisoida artikkeli. (Rantanen 2007, 145.)

Valokuvan käyttöön liittyy kuitenkin omat riskinsä. Valokuva on helppo tapa kuvittaa lehden artikkeleita, jolloin siihen päädytään liiankin usein. Rantasen (2007, 145) mukaan toimituksilla on suuri kiusaus käyttää halpoja kuvapankkikuvia, joiden käytöllä kavennetaan kuvien monimuotoisen käytön tarjoamia mahdollisuuksia. Lisäksi toimituksissa on hyvin tyy-

pillistä käyttää valokuvia asiantuntijoista silloinkin, kun artikkeliin sopisi paremmin aihetta ilmentävä kuvitus (Hietamäki 2000). Kuvan ottamisen helppous, edullinen hinta ja kuvapankit lisäävät edelleen valokuvien suosiota. Mihin piirrettyä kuvaa edes sitten tarvitaan?

Lehtikuvitus on huomattavasti journalistista valokuvaa vanhempi kuvallisen viestinnän väline, sillä kuvituksia on nähty kotimaisessa lehdistössä jo 1800-luvun puolivälistä lähtien. Lehtikuvituksella tai journalistisella kuvituksella tarkoitetaan kuvittajan tekemää kuvitusta aikakauslehteen, sanomalehteen tai muuhun mediaan. (Lindblom 2025.)

Toimitukset tilaavat kuvituksia erityisesti sellaisiin artikkeleihin, joita on vaikea tai mahdoton kuvittaa valokuvalla. Tästä syystä kuvituksia näkee esimerkiksi rankkoja ja arkaluontoisia aiheita käsittelevien artikkeleiden yhteydessä. (Lindblom 2025.) Kuvitus pystyy usein mahdollittamaan, koska sen tarkoitus on kertoa näkyvän lisäksi myös näkymättömästä. (Rantanen 2007, 148).

Kuvituksen vahvuuksiin kuuluu myös sen kyky kiteyttää abstrakteja ja laajoja kokonaisuuksia. Kuvituksella esitetään ideoita, kommentoidaan maailmaa tai otetaan kantaa, jolloin kuvitus voi tiivistää ajan hengen poikkeuksellisella tarkkuudella. (Rantanen 2007, 148; Lindblom 2025.)

Rantasen (2007, 144) mukaan tällainen kuvitus on toimitukselle monesti pelastus, koska kaikissa lehden toimituksissa törmätään juttuaiheisiin, joita voi olla vaikea kuvittaa. Tällöin kuvittajan visuaaliseen ideaan perustuva kuvitus antaa artikkelille paljon enemmän kuin esimerkiksi kuvapankkikuva, joka kevyesti liittyy jutun aiheeseen ja voi tulla

vastaan missä tahansa muussa lehdessä. Ajatuksia herättävä kuvitus voi olla lukijalle yllättävä visuaalinen pätkinä purtavaksi. Tällaiselle kuvitukselle ominaisia visuaalisia keinoja ovat esimerkiksi liioittelu, äärimmäisyydet, kielikuvat, mittasuhteet tai huumori. (Rantanen 2007, 151.)

Vaikeasti kuvitettavien juttuaiheiden lisäksi toimittajien teksteihin sisältyy usein tietoa, joka ei välity lukijalle tehokkaasti pelkän tekstin kautta. Tällöin infografiikka, joka visualisoi tietoa, voi olla oikea ratkaisu jutun kuvittamiseen. Rantanen (2007, 153) huomauttaakin, ettei lukijaa kannata väsyttää pitkällä lukujen luettelolla, vaan havainnollistaa niitä esimerkiksi diagrammin avulla.

Kuvitus ja infografiikka tuovat parhaimmillaan uskottavuutta koko julkaisulle ja vahvistavat mielikuvaa sen korkeasta laadusta. Lisäksi korkeatasoinen kuvamateriaali nostaa kokonaisuuden uudelle tasolle. (Hietämäki 2020.) Rantanen (2007, 148) muistuttaa myös, että kuvitus on persoonallinen kuva, jossa näkyy tekijän ajatus ja kädenjälki. Siksi kuvituksella on mahdollisuus luoda lehteen oma, muista erottuva persoonallinen ilme.

Lehtikuvituksia käytetään kuitenkin vähemmän (Hietämäki 2020), eikä tilannetta paranna tekoälyn käytön yleistyminen myös lehtien kuvittamisessa. Lisäksi valokuvan erityinen asema totuuden tallentajana on entistä kyseenalaisempi. Tekoälyn käyttö vaikuttaa kuvitusten lisäksi myös valokuviin. Kun kuvia voidaan muokata huomaamattomasti ja nopeasti tai kuvia voidaan luoda tekoälyn avulla, yleisön luottamus valokuvan todistusvoimaan on heikentynyt ja visuaalisen journalismin totuuskäsitys on muuttunut kriittisemmäksi.

Tekoälyn käyttö kuvituksissa on yksi keinoista, joilla mediatilat yrittävät sopeutua tulovirran ja julkaisukanavien muutoksiin, vaikka tekoäly tuottaakin geneerisiä kuvia, joissa ei ole ihmiskuvittajan tajua näkökulmasta, saatika hänen henkilökohtaista kädenjälkeä. Tekoälyä käytetäänkin nyt yhtenä kuvitustapana esimerkiksi sellaisissa jutuissa, joiden aiheesta on vaikea saada valokuvaa. (Erho 2026.)

Poikkeuksiakin löytyy. Suomen Kuvalehti ei julkaise tekoälyn tuottamia kuvia, mutta lehden graafikot voivat halutessaan käyttää tekoälyä kuvitusten ideoinnin tukena. Yksi syy välttää tekoälyn tekemiä kuvituksia on se, että Suomen Kuvalehdessä on myös uutiskuvaa. Tekoälyn tuottama kuva ja uutiskuva eivät sopisi ideologisesti yhteen. Suomen Kuvalehti haluaa, että lukija voi luottaa siihen, että uutiskuvat ovat totta. Lisäksi ihmisten tekemät kuvat nähdään kilpailuetuna. (Erho 2026.)

Tässä muutoksessa kuvituksen aseman journalismissa on mahdollista hahmottaa uudella tavalla. Printtiaikakauslehti on nykyajan luksustuote, johon jotkut toimitukset ovat valmiita investoimaan. Panostaessaan laadukkaaseen kuvitukseen, kuvitus tuo oman näkökulmansa juttuun, saa käyttämäänsä aikaa lehden äärellä ja nauttimaan siitä. Lukijalle pitää saada tunne numerosta toiseen, että lehti luostaa hänen aikansa ja rahansa. (Erho 2026.)

Tähän Ruotuväenkin tulisi satsata, koska kyseessä on Puolustusvoimien uutismedia, johon lukijoiden tulee pystyä luottamaan. Yksi keino luotettavuuden ja laadun takaamiseksi onkin panostaa visuaalisuuteen. Ilman visuaalisuutta toimittajien työ ei välity lukijoille, olkoon teksti miten loistava tahansa. (Rantanen 2007, 13.)

Vaikka Puolustusvoimien uutismedian kaltainen lehti kytkeytyy institutionaalisesti sotilaalliseen toimintaan, sen sisältö ei rajoitu pelkkään viranomaisviestintään. Tällaisessa kontekstissa kuvituksen käyttö ei perustu pelkästään esimerkiksi arkaluontoisuuden tai kuvausrajoitusten kiertämiseen, vaan toimii journalistisena keinona siinä missä valokuvakin. Kuvitus mahdollistaa sellaisten merkitysten, tunnelmien ja tiedon välittämisen, joita valokuva ei välttämättä tavoita, ja siten laajentaa visuaalisen journalismin ilmaisukeinoja. Lisäksi tässä kappaleessa käsiteltyjen näkökulmien ansiosta voi todeta, ettei valokuva ole ensisijaisena jutun kuvittajana perusteltu ratkaisu kaikissa tilanteissa. Valokuvien pääasiallinen käyttö ei lisää lehden laadukkuutta tai luotettavuutta, siihen pystyy myös kuvitus tai infografiikka.

3.4 Kuvan ja tekstin suhteesta

Tekstin ja kuvan yhdistäminen on yksi luonnollisimpia asioita maailmassa, koska ihmiset ovat yhdistäneet näitä kahta asiaa jo tuhansia vuosia. Oikeastaan niin pitkään kuin kuvaa ja tekstiä on ollut olemassa. (Bateman 2014, 20.) Jos mennään vielä kauemmas historiassa, ihmiskunta on taltioinut ympäristöään kuvallisesti jo kymmenien tuhansien vuosien ajan ennen kirjoitustaidon syntyä (Koponen, ym. 2013, 15).

Vaikka kuvan ja tekstin yhdistäminen näyttäytyy näin luonnollisena asiana, niiden välistä suhdetta kuvataan usein kuva-teksti-jakona. Kuvan ja tekstin katsotaan rakentavan merkityksiä eri tavoin, mikä voi näyttäytyä joko toisiaan täydentävänä yhteistyönä tai kilpailuna siitä, kumpi ohjaa tulkintaa. Batemanin (2014, 20) mukaan kuvan ja tekstin suhteeseen liittyvä epävarmuus johtuu osittain siitä, että kuvaa ja tekstiä lähestytään eri tieteenalojen ja analyysiperinteiden kautta, jolloin käsitykset näiden kahden asian luonteesta vaihtelevat.

Kuva ja teksti ovat kuitenkin yhdessä tärkeä osa tutkielmaani ja keskeisiä tarkastelukohteita, koska kuvallinen ja verbaalinen kieli ovat yhdessä enemmän. Teksti on toimituksellisen työn perusta, josta ajatus, näkemys ja sisältö kumpuaa. Kuvat taas pysyvät viittamaan tekstin päämerkityksen lisäksi lukuihin sivumerkityksiin. Lisäksi on huomioitava, ettei toimittajan työ välity lukijalle, jos visualisointi ei toimi tai se puuttuu kokonaan. Toimituksessa pitäisikin pyrkiä kuvan ja tekstin saumattomaan yhteistyöhön, jossa kuva ja teksti tukevat toinen toistaan. (Rantanen 2007, 11, 18–19.)

Aikakauslehdet rakentuvat siis lähtökohtaisesti kuvan ja tekstin yhteisvaikutuksesta. Lukija ei ainoas-

taan lue tekstiä, vaan tulkitsee sisältöä visuaalisuuden kautta, johon kuuluu kuvien lisäksi myös taitto, typografia ja muut graafiset elementit. Visuaalisuus auttaa lukijaa ymmärtämään sisältöä jo ennen varsinaista lukemista. (Rantanen 2007, 19.) Bateman (2014, 21) viittaa Jay Lemken (1998, 87–113) esittämään ajatukseen ”merkitysten kertautumisesta”, jonka mukaan kuva ja teksti yhdessä voivat tuottaa enemmän kuin mitä ne tuottaisivat yksinään. Kyse ei tällöin ole pelkästä kuvan ja tekstin olemassaolosta lehden samalla sivulla, vaan siitä, että kuva ja teksti rakentavat yhdessä kokonaisuuden, jossa niiden merkitykset vahvistavat toisiaan.

Roland Barthes (1977), josta kerroin aikaisemmin, tarjoaa Lemken ajatukselle tarkentavan näkökulman erottamalla kuvan ja tekstin suhteessa *ankkuroinnin* (anchorage) ja *täydentävän suhteen* (relay). Ankkuroinnissa teksti rajaa kuvan monimerkityksisyyttä ja suuntaa tulkintaa, kuten esimerkiksi otsikot usein tekevät journalistisessa kontekstissa. Täydentävässä suhteessa kuva ja teksti puolestaan tuottavat merkityksiä rinnakkain ja toisiaan täydentäen. Kuva ei vain havainnollista tekstiä eikä teksti pelkästään selitä kuvaa, vaan merkitys syntyy kuvan ja tekstin yhteisvaikutuksesta. Tällainen suhde tekee ymmärrettäväksi myös Lemken (1998, 87–113) ”merkitysten kertautumisen” ajatuksen. Kun ankkurointi ohjaa tulkintaa ja täydentävä suhde tuottaa rinnakkaisia merkityksiä, kuvan ja tekstin yhdistelmä voi muodostaa enemmän kuin osiensa summan.

Kun tavoitteena on tuottaa kuvalla ja tekstillä yhdessä enemmän, graafikolta vaaditaan kiinnostusta

tekstiä ja sen syvempiä merkityksiä kohtaan. Tekstiä ei kannata ylenkatsoa, koska ilman tekstin sisäistämistä, visuaalisen viestin välittäminen muodostuu hankalaksi ja ei voi onnistua. (Rantanen 2007, 38–39.) Kuvan ja tekstin kiinteä suhde näkyykin esimerkiksi siinä, että saman tekstin merkitys voi muuttua täysin toiseksi kuvaa vaihtamalla ja päinvastoin tai jos tekstiä ei ole sisäistetty ja kuvan merkitykset viittaavat johonkin, mitä ei haluta. (em. 2007, 18–19.) Graafikon kiinnostus tekstin sisältöön on keskeistä, koska kuvitus ei synny irrallisena päälleliimauksena vaan osana jutun merkitysrakennetta. Graafikko tukeutuu kuitenkin myös kollektiiviseen tietoon, jonka kulttuurisia koodeja, symboleja ja viittauksia hän käyttää jatkuvasti visuaalisessa viestinnässä. Oman kuvakielen suhde kulttuuriin ja itse tekstiin onkin hyvä tiedostaa, koska se helpottaa arviointia. Kykeneekö yleisö ymmärtämään viittaukset, tai onko viittaus turha päämäärän näkökulmasta? (Tietäväinen & Hänninen 2018, 190.)

Batemanin (2014, 46) mukaan kuva ja teksti yhdistyvät edelleen useimmiten kaksiulotteisilla pinoilla, kuten sivuilla ja aukeamilla. Kun kuva ja teksti yhdistyvät samassa painetussa pinnassa, niiden voidaan olettaa olevan tarkoitettu nähtäväksi yhdessä osana viestinnällistä kokonaisuutta. Tällaisessa kokonaisuudessa kuvitus ja infografiikka tuottavatkin eri tyyppisiä merkityksiä. Kuvitus rakentaa usein sävyä, tulkintakehyksiä ja ilmiön käsitteellistämistä,

kun taas infografiikka jäsentää tietoa, suhteita ja prosesseja eksplisiittisemmin. Olennaista on, että molemmat toimivat suhteessa tekstiin. Lukija tarkastelee kuvaa, lukee tekstiä, palaa kenties takaisin kuvaan ja tulkitsee näiden yhteyttä kokonaisuutena. Tällöin merkitys ei rakennu pelkästään siitä, mitä teksti sanoo ja mitä kuva esittää. Se kertoo myös siitä, miten ne on tarkoituksellisesti asetettu samalle aukeamalle ja miten ne suuntaavat lukijan tulkintaa.

Ruotuväen kaltaisessa julkaisussa valokuvat rakentavat usein dokumentaarista ja henkilölähetoistä näkökulmaa lehden visuaalisuuteen ja tekstiä täydentämään. Aikakauslehdessä tarvitaan kuitenkin usein myös käsitteellistä ja ilmiölähtöistä, jopa hieman hetkauttavaa kuvakieltä, joka pystyy tiivistämään erilaisia teemoja, rakentamaan sävyjä ja rytmittämään lukukokemusta. Lisäksi aikakauslehteen tarvitaan infografiikkaa oikeassa paikassa. Se jäsentää tietoa ymmärrettävään, selkeään muotoon, jota ei ole järkevää sisällyttää tekstiin. Tällaisia ovat esimerkiksi pitkät numerosarjat. (Rantanen 2007, 153.) Tässä kohtaa kuvitus nouseekin keskeiseen asemaan. Se ei ainoastaan täydennä tekstin sisältöä, vaan voi tuottaa kokonaisuuteen moninaisia tulkintoja ja vaihtelua, joka parhaimmillaan vahvistaa lukijan kiinnostusta.

Seuraavaksi perehdyntäen kuvituksen ja infografiikan yhtäläisyyksiin ja eroihin tarkemmin ennen tutkimuksen taiteellista osiota.

3.5 Kuvitus ja infografiikka – Yhtäläisyydet ja erot

Perehdytään tässä luvussa tarkemmin siihen, miten kuvitus ja infografiikka eroavat toisistaan, ja löytyykö niistä samankaltaisuuksia. Tutkimani kuvitukset sisältävät näille visualisoinnin tyypeille ominaisia piirteitä tai sekoituksen molempia, joten on tärkeää ymmärtää näiden kahden visualisoinnin yhtäläisyydet ja erot.

Kuvittamisessa ja graafisessa suunnittelussa ylipäättään keskitytään esteettisesti miellyttävien ja toimivien kokonaisuuksien suunnitteluun. Tavoitteena on löytää visuaalinen tapa, joka erottuu muista ja välittää halutun viestin. Kuvitus siis tiivistää, elävöittää, koristaa, havainnollistaa, syventää ja selkeyttää tarinaa tai informaatiota. (Graafinen.com 2015.)

Kuvitus pystyy usein mahdollittamaan, sillä hyvin usein kuvituksella viitataan monimutkaisten ja vaikeasti tai mahdollottomien valokuvattavien kohteiden kuvantamiseen. Kuvituksen tarkoitus onkin kertoa näkyvän lisäksi myös näkymättömästä. (Rantanen 2007, 148.) Tyylillisesti kuvitus voi olla oikeastaan millainen vain. Se voi olla perinteinen piirros, digitaalinen piirros, maalaus tai kaikkien näiden yhdistelmä, jossa yhdistyy sekä graafinen suunnittelu että taide. (Graafinen.com 2015.) Kuvitus on näin ollen ainutkertainen, persoonallinen kuva, jossa näkyy tekijän ajatuksen ja käden jälki. Tulee kuitenkin muistaa, että kuvituksen tai infografiikan tekeminen

ei perustu journalistisessa kontekstissa itseilmaisuuksiin, pelkkään estetiikkaan tai fiilikseen, vaan visuaalisilla ratkaisuilla tulee olla jokin syy, joka tukee sisältöä. (Rantanen 2007, 39, 150.)

Kuvitus voi siis kertoa vaikeista asioista, abstrakteista asioista tai tunteista. Lisäksi kuvitus voi myös välittää tietoa, opastaa tai opettaa. Infografiikka välittää myös tietoa, opastaa ja opettaa, mutta pystyy myös kertomaan abstrakteista asioista sillä erolla, että silmälle näkymättömät asiat ovat konkreettisia, kuten esimerkiksi maankuoren rakenne tai rakennuksen poikkileikkaus. Infografiikka voi näiden lisäksi kertoa myös jonkin tapahtumakulun, kuten esimerkiksi lumivyöryn synnyn. (Rantanen 2007, 153.)

Koposen, ym. (2013, 19, 20–21) mukaan informaatiomuotoilu on tiedon esitystavan suunnittelemista mahdollisimman selkeäksi. He jakavat suurimman osan informaatiomuotoilun ilmenemismuodoista, kuten kartat, tilastografiikat ja tietokuvitukset, kahteen kategoriaan: infografiikoihin ja visualisointeihin. Infografiikka on selittävä grafiikka, jonka tehtävä on tiedon välittäminen. Useimmiten infografiikat kuvaavat numerotietoja tai sellaisiksi helposti muunnettavissa olevaa tietoa. Infografiikat voivat myös kuvata esimerkiksi erilaisia tapahtumaketjuja tai toimintaperiaatteita, kuten jo mainitsin. Infografiikka ei ole kui-

tenkaan terminä täysin vakiinnuttanut asemaansa suomen kielessä. Samassa merkityksessä käytetään myös esimerkiksi diagrammia, graafia, grafiikkaa, uutisgrafiikkaa tai graafista kuvitusta. (Koponen, ym. 2013, 20–21.)

Visualisointi on sen sijaan uusia piirteitä aineistosta paljastava grafiikka, jonka tehtävänä ei ole pelkästään uuden tiedon välittäminen, vaan uuden tiedon löytäminen. Sen avulla lukija voi löytää aineistosta uusia kiinnostavia piirteitä. Visualisoinnin pohjana oleva aineisto on aina numerotietoa tai sellaiseksi muunnettavaa tietoa. (Koponen, ym. 2013, 21–22.)

Ero näiden kahden kategorian välillä ei ole kuitenkaan täysin selkeä. Koposen ym. (2013, 22–23) mukaan, infografiikkaa ja visualisointia on parempi ajatella jatkumona kuin kahtena tarkkarajaisena kategoriana. Infografiikat ja visualisoinnit perustuvat siis abstraktiin tietoon, ei suoraan näköhavaintoa jäljittelevään kuvaan. Usein on niin, että grafiikka sisältää sekä infografiikalle että visualisoinnille ominaisia piirteitä, ja nämä kaksi kategoriaa tulisi nähdä myös näin, yhteisiä ja eriyviä piirteitä sisältävinä lähestymistapoina tiedon välittämiseen.

Käytän tutkimassani infografiikka-termiä kaikista sellaisista grafiikoista, joiden tehtävänä on tiedon välittäminen tai uuden tiedon löytäminen. Visualisointi-sanaa tulen käyttämään tutkimuksessa kuvaamaan enemmänkin valmista lopputulosta, kuin yhtenä informaatiomuotoilun ilmenemisen muotona.

Koponen ym. (2013, 24) väittää, että infografiikka sekoittuu viestijöiden mielissä harmillisen usein kuvitukseen. Kuvitus pyrkii faktatiedon välittämisen sijaan viestimään tunnetiloja, mielikuvia ja arvoja, tai yksinkertaisesti houkutella lukija jutun pariin. Journalismissa, varsinkin aikakauslehdistössä, kuvitukset ovat olleet keskeinen osa kuvailmaisua jo modernin aikakauslehden syntyvaiheista asti ja niillä on selkeä, infografiikasta poikkeava viestinnällinen tehtävä.

Yksi merkittävä ero infografiikan ja kuvituksen välillä on niiden viestinnällinen funktio, ei niiden

esteettinen tyyli. Kuvitus voi muistuttaa paljonkin infografiikalle ominaista tyyliä, mutta viestinnällinen tavoite ei olekaan tiedon välittäminen, vaan esimerkiksi mielikuvan luominen. (Koponen, ym. 2013, 24.) Infografiikalle ominainen tyyli muodostuu informaatiomuotoilun toisesta keskeisimmästä periaatteesta: *sisällöllisestä pelkistämisestä*. Sisällölliselle pelkistämiselle ominaista on se, että kuvasta otetaan epäolennaiset yksityiskohdat pois, jotta jäljelle jäävät osat tunnistetaan helpommin. Kartta on hyvä esimerkki sisällöllisestä pelkistämisestä. Kun epäolennaista tietoa karsitaan, jäljelle jäävä informaatio saa suuremman visuaalisen painoarvon ja kartan lukeminen on helpompaa. (Koponen, ym. 2013, 28.)

Toinen informaatiomuotoilun keskeisin periaate on vertailu. Infografiikkaa suunniteltaessa keskeisin ratkaistava kysymys on: *mitä vertailuja halutaan mahdollistaa?* Yksittäinen pylväs, karttamerkki tai muoto ei välitä tietoa, vaan saa merkityksensä vasta suhteessa muihin kuvaelementteihin. Infografiikka ei kuitenkaan aina sisällä pelkästään sellaista tietoa, joka on vertailtavissa. Nimenomaan abstrakti tilastografiikka rakentuu erilaisten relaatioiden varaan, jotka voidaan jakaa viiteen ryhmään: lukumäärä tai suuruus, järjestys, kategoria, aika ja sijainti. (Koponen, ym. 2013, 26.)

Mielestäni kuvitus voi pyrkiä myös faktatiedon välittämiseen ja sitä se on tehnyt historian saatossa paljonkin, koska kuvituskuvaan juuret ovat kaukana historiassa, kirjapainotaitoa ja lehdistöäkin kauempana (Tietäväinen & Hänninen 2018, 24). Kuvituksen avulla on välitetty tietoa esimerkiksi kirkkojen alttaritauluissa sekä seinien ja kattojen koristeissa. Tietäväinen ja Hänninen määrittelevät kirjassaan (2018, 24) opetuskuvituksen, jolla on samankaltaisia mahdollisuuksia kuin infografiikalla. Opetuskuvitusta voi käyttää tiedon ja ohjeiden havainnollistajana ja suhteellistajana kuin myös tunnelman luojana. He kuitenkin muistuttavat, että opetuskuvitusta tulee käyttää tietoa korostaen, ei koristaen.

Yksi merkittävä ero infografiikan ja kuvituksen välillä on niiden viestinnällinen funktio, ei niiden esteettinen tyyli. Kuvitus voi muistuttaa paljonkin infografiikalle ominaista tyyliä, mutta viestinnällinen tavoite ei olekaan tiedon välittäminen, vaan esimerkiksi mielikuvan luominen. (Koponen, ym. 2013, 24.)

04

TAITEELLINEN OSIO – VISUAALISTEN ELEMENTTIENTEN ANALYYSI

4.1 Analyysin eteneminen

Seuraavaksi siirryn tutkimuksen analyysiosuuteen, jossa tarkastelen Ruotuväki-lehteen tekemiäni kuvituksia ja infografiikoita yksitellen esimerkkitapauksina. Joistain kuvitustyypeistä käsittelen useamman esimerkin havainnollistaakseni paremmin erilaisia kuvituksen mahdollisuuksia.

Analyysi etenee visuaalisen lähiluvun periaatteella, jossa jokaisessa tapauksessa kuvaan ensimmäisenä sen, millaiseen juttuun kuvitus tai infografiikka on tehty. Sen jälkeen tarkastelen kuvituksen tai infografiikan rakennetta ja vaikutelmaa teoriaa apuna käyttäen. Tarkastelen, mitä kuvassa on, millaisen suhteen kuvitus tai infografiikka rakentaa lukijaan ja miten se on sommiteltu. Lisäksi tarkastelen sitä, millä tavoin kuvitus voi ohjata tulkintaa tai vaikuttaa ilman suoria väitteitä sekä sitä, miten kuva ja teksti pelaavat yhteen. Miten teksti rajaa kuvan tulkintaa ja miten merkitys syntyy kuvan ja tekstin

yhteistyöstä? Kuvituksissa painottuvat usein sävy, tulkintakehys ja ilmiöiden käsitteellistäminen, kun taas infografiikka jäsentää ja selkeyttää tietoa.

Tuon tässä luvussa esille myös visuaalisia ratkaisuja, joita tein ja pohdin, miksi niitä tein. Kuvitusprosessi alkoi Ruotuväen toimituksessa aina valmiin tekstin lukemisesta, jonka jälkeen ideoin kuvitusta tai infografiikkaa yhdessä jutun kirjoittaneen toimitajan kanssa tai sain vapaat kädet ideoida kuvitusta itse. Toimittajat ja muu toimituksen henkilökunta saattoi kommentoida suunnitelmiani, jos aikaa oli. Usein aikataulu oli melko kiireinen, jolloin kommentoinnille ja kuvituksen hienosäädölle tai muutoksille ei jäänyt aikaa.

Esimerkkitapausten esittelyn ja analysoinnin jälkeen kokoan havainnot yhteen Ruotuväen kuvituksen ja infografiikan rooleista sekä visuaalisista keinoista.

4.2 Käsitekuvitus 1 – Tunnelmaa ja konkretiaa rakentava kuvitus

JOULU RINTAMALLA

"Yksi sotapäivä muiden joukossa"

Talvisodassa edes joului ei pysäyttänyt taisteluita, mutta jouluperinteistä pyrittiin pitämään kiinni.

TEKSTI Joni Kauniskangas KUVITUS Katri Mänty

Mainilan laukaukset antoivat alkusysäyksen Suomen ja Neuvostoliiton välille syntyneelle talvisodalle marraskuun lopussa vuonna 1939. Joulukuuhun mennessä taisteluita oli käynnissä useilla rintamilla Suomen itärajalla, kun suomalaiset kävivät puolustus-sotaa puna-armeijan hyökkäystä vastaan.

Suomalaiset onnistuivat estämään puna-armeijan ensimmäisen rynnästyksen menestyksekkäällä torjuntataisteluilla. Joulukuun aikana Suomi saavutti vastahyökkäyksillä pieniä osavoittoja muun muassa Laatokan pohjoispuolella Tolvajarvellä.

Maanpuolustuskorkeakoulun sotahistorian apulaisprofessori **Mikko Karjalainen** mukaan joulua valmistaututtiin viettämään epävarmoissa tunnelmissa.

– Monesta kodista puuttuivat läheiset ja ihmisten mieltä kalvoi epävarmuus tulevastakin. Pelko läheisten menettämisestä oli arkipäivää, eikä sodan loppumisesta ollut merkkejä. Joulukuun mennessä taisteluiden seurauksena oli kaatunut noin 4 500 suomalaista sotilasta.

Lomia ei myönnetty joulunpyhiä

Jouluaattoon mennessä sodan alun kiivaat taistelut oli käyty ja tilanne oli rauhoittunut suurimmilta osin asemasodaksi.

– Taistelut eivät kuitenkaan rauhoittuneet edes joulunpyhiä. Jouluaatto oli yksi sotapäiviä muiden joukossa, Karjalainen kertoo.

Yksiköiden sotapäiväkirjat kertovat, että joulua vietettiin rintamalla monin eri tavoin.

– Jossakin etulinjan joukkoyksikössä saattoi olla merkintä, että vihollisen tykistuli hiljeni ja ilta sujui melko rauhallisesti. Toisaalta löytyi puolestaan merkintöjä vihollisen etenevistä hyökkäysvaunuista, joista muutama tuhoutti.

On myös lähteitä, joissa kerrotaan koko päivän sujuneen rauhallisesti, Karjalainen kertoo. Kuolemanpelko oli koko ajan läsnä. Joulunpyhien aikana noin 400 suo-

malaista sotilasta kaatui. Sotaa siis käytiin toden teolla.

Joulua pyrittiin kuitenkin viettämään rintamalla. Korsiin oli tuotu muun muassa joulukuusia luomaan tunnelmaa. Joulukuusen koristelu oli pieni mutta merkityksellinen tapa tuoda jouluperinteet kenttäolosuhteisiin.

Joissakin yksiköissä oli mahdollisuus päästä käymään jouluaunassa. Lisäksi jouluruokaa, kuten kinkkua, oli tarjottu sotilaille. Aikalaislähteistä käy myös ilmi, että jouluvirsiä laulettiin rintamalla taisteluiden tuoksinnassa.

– Monista aikalaislähteistä piirtyy kuva hartaasta, surumielisestä ja kaihoisasta tunnelmasta. Sotilaat kalpasivat joulun aikana läheistensä luo normaaliin elämään.

Talvisodassa lomaa ei myönnetty sotilaille, eikä edes joulukuun tuonut tähän käytäntöön muutoksia. Suurin osa taisteilijoista vietti joulua rintamalla ilman mahdollisuutta päästä käymään kotona läheisten luona.

Helpotusta koti-ikävään tarjosivat rintamalla vierailleet sotilasapit. He järjestivät sotilaille hartaustilaisuuksia ja hiihtomatskeja.

Karjalaisen mukaan sotilaspappien rooli oli erittäin merkityksellinen ja tärkeä sotilaiden jaksamisen kannalta.

– Talvisodan loppuvaiheessa palveluksessa oli yli 300 sotilaspappia. Määrä oli yli kolminkertainen siihen, mitä oli kaavailtu ennen sodan alkua.

Kenttäposti toi yhteyden kotirintamalle

Kirjeet olivat monille kaikkein kaivatuimpia lahjoja. Niistä saatiin tietoa läheisten kuulumisista, sillä kaikkia kalvoi epävarmuus tulevastakin.

– Kirjeistä huokuu suomalaisen miehen ja naisen moninainen elämänselämä. Ne pitävät sisällään surua, kaipuuta, iloa, pelkoa ja muita ihmiselämän syvimpiä sokkoita koskettavia tunteita.

Kotirintamalta lähetettiin myös pieniä lahjoja rintamalle. Tyypillisistä joulupaketista saattoi löytyä esimerkiksi villasukkia ja leivonnaisia.

Kenttäpostin kautta kulki talvisodan aikana kymmeniä miljoonia postilähetyksiä.

– Kenttäpostin kautta kulki ensiarvoisen tärkeä henkinen yhteys etulinjan korsiin kotirintaman laulun ääreen. Kirjeiden kotiin oli yksittäisen taistelijan jaksamisen kannalta kultaakin kalliimpaa, Karjalainen toteaa. ■

Tämän luvun kahden käsitekuvituksen esimerkin tarkoitus on havainnollistaa sitä, miten erilaisilla kuvituksilla luodaan tunnelmia ja rakennetaan haluttua tarinaa ja sävyä juttuun, jota lukija voi täydentää omien mielikuvien ja merkitysten mukaan. Käsitekuvituksen voima piilee siinä, että se on usein viittaus, jota lukija täydentää mielessään omien kokemusten kautta (Rantanen 2007, 143).

Ensimmäinen käsitekuvituksen esimerkki on *Yksi sotapäivä muiden joukossa* -jutussa. Sivun yläotsakkeesta *Joulu rintamalla* käy ilmi, millä aihealueella jutussa liikutaan. Juttu on peräisin Ruotuväen vuoden viimeisestä julkaisusta joulukuulta (12/2024), jossa kerrotaan siitä, miten marraskuun lopussa vuonna 1939 syttynyt talvisota Suomen ja Neuvostoliiton välillä ei pysähtynyt edes joulun ajaksi, eivätkä sotilaat päässeet kotiin viettämään joulua läheistensä kanssa. Jutussa perehdytään siihen, miten sotilaat yrittivät viettää joulua rintamalla ja miten läheiset olivat yhteydessä heihin.

Kuvituksen representatiivista ulottuvuutta (Kress & van Leeuwen 2021) tarkastellessa huomataan, ettei kuvitus ole tapahtumakuva, jolloin narratiivisuus näkyy tässä vain hyvin heikosti. Kuvitus on enemmänkin käsitteellinen esineasetelma, jossa on villasukat, käsin kirjoitettu kirje, leivonnainen, josta on puraistu pala, paketti ja havunoksia, jotka kaikki on mahdollista yhdistää jouluun tavalla tai toisella. Kuvitusratkaisu ei kuvaa rintamaa tai sotaa tapahtumana, vaan kiteyttää rintamalla vietetyn joulun symbolisiin asioihin. Villasukat tuovat mieleen kodin lämmön ja läheisen ihmisen, joka on neulonut ne. Toisaalta villasukat voivat viitata kylmyyteen ja selviytymiseen, josta kotona ollaan huolissaan. Kirje ja paketti viittaavat myös kotiin, sen tuomaan rakkauteen ja läheisen ihmisen ikävöintiin. Näin kuvitus rakentaa esinein ja symbolein kokemuksellisia ja tunteita herättäviä merkityksiä juttuun.

Narratiivisuus voidaan kuitenkin havaita kuvituksesta implisiittisesti. Kirje ja paketti viittaavat lä-

hettämisen ja vastaanottamisen tapahtumasarjaan, jolloin ne toimivat ikään kuin jälkinä toiminnasta, vaikka kuvituksessa ei toimintaa varsinaisesti kuvata. Lisäksi kuvituksessa esiintyvät asiat kertovat siitä, millaisessa tilanteessa ollaan, jolloin kuva rakentaa tilanteen erilaisten esineiden kautta.

Interaktiivisuuden ulottuvuus (Kress & van Leeuwen 2021) näkyy siinä, ettei kuvituksessa ole hahmoja tai katsekontaktia. Näin ollen lukija asetetaan tarkkailijan rooliin ja kutsutaan tulkitsemaan merkityksiä esineiden ja materiaalin kautta. Etäisyys on kuitenkin läheinen, koska esineet on kuvattu melko suurina ja yksityiskohtaisina, mikä luo kuvitukseen intiimiyttä. Lukija pääsee ikään kuin tutkimaan tekstuuria, käsialaa ja pintaa, jollekin osoitettua henkilökohtaista kirjettä. Lukijalla on mahdollisuus pohtia esimerkiksi sitä, kuka näiden joululahjojen vastaanottaja on, miksi leivonnaisesta nauttiminen on jäänyt kesken tai kuka on kirjoittanut koskettavan viestin: *”Kuinka pakahduttavasti on sydämeni ikävää”*. Voi myös olla, että kuvitus herättää jonkun lukijan muistelemaan omia kokemuksia kyseisestä ajasta.

Kuvituksen neutraali kuvakulma syntyy siitä, ettei siinä ole voimakasta ylä- tai alakulmaa, joka loisi kuvituksen dramaattisemman vaikutelman. Kuvitus on rauhallinen ja pysähtynyt, joka muodostuu neutraalin kuvakulman lisäksi väreistä ja esineiden asetelmasta.

Kompositionaalisesta näkökulmasta tarkasteltuna (Kress & van Leeuwen 2021) kuvitus on asetettu sivun alareunaan, jolloin se ei kilpaile otsikon kanssa. Lisäksi kuvituksessa olevat esineet on aseteltu lomittain kallistuen eri suuntiin, mikä tuo toiminnallista tuntua staattiselle sivulle. Kuvituksen väripaletti on hillitty ja maanläheinen, mutta sukan punaiset raidat korostuvat kuvituksessa toimien huomiota herättävänä värinä. Maanläheinen ja pe-

rintainen väripaletti tekstuureineen sitoo kuvituksen historiaan, mutta myös joulun tunnelmaan, ilman yliviritettyä joulukuvastoa. Tyhjä tila eli valkoinen tausta jättää lukijan mielikuvitukselle tilaa ja antaa mahdollisuuden täydentää kuvituksen merkityksiä ja jatkoa.

Kuvituksen informaatioarvo rakentuu kuvituksen sijoittelun kautta. Sivun yläpuolelle on asetettu otsikko, ingressi ja leipäteksti, jotka asettavat jutulle aiheen ja näkökulman. Kuvitus on sen sijaan aseteltu sivun alareunaan, joka luo konkreettisen tason, missä tekstin asettama aihe näkyy ja tuntuu. Lisäksi kuvituksen sijoittelu vasemmalle reunalle osoittaa ja korostaa sitä, ettei kuvitus ole keskipiste ja uuden tiedon välittäjä, vaan juttua täydentävä ja rytmittävä elementti.

Kuvituksen salienssi rakentuu erityisesti villasukkien punaisten raitojen ja asetelman keskellä olevan kirjeen ja sen tekstin kautta. Villasukkien punaiset raidat erottuvat hillitystä värimaailmasta ja katse hakeutuu asetelman keskellä olevaan kirjoitettuun viestiin. Lisäksi sivun kehystäminen on vahvaa, koska kuvituksen ympärillä oleva valkoinen tila erottaa kuvituksen omaksi moduulikseen. Kuvituksen sisällä kehystäminen on kuitenkin heikkoa ja toimii enemmänkin voimakkaasti yhdistävänä, sillä kuvituksen esineet muodostavat yhteinäisen, päällekkäin ja lomittain muodostuvan asetelman.

Kuvituksen retorisuus (Foss 2005) tapahtuu pääasiassa hillitysti ja kokemuksellisella tasolla. Kuvituksessa olevat esineet symboloivat lämpimiä ja kodikkaita asioita, jotka toimivat nopeasti laajalle yleisölle ilman tarkempia selityksiä. Kuvitus rakentaa yhteyttä kodin ja rintaman välille, korostaen ikävää, jota sekä sotilaat että kotona olleet läheiset kokivat. Kuvituksen keskelle asetetussa kirjeessä on koskettava viesti, jonka lukija pystyy näkemään ja lukemaan. Se luo kuvitukseen haikean ja inhimillisen sävyn, johon

lukija voi samaistua. Joulun vietto saattoi olla hyvin erilaista, haikeaa ja surullistakin, mutta sotilasta rintamalla haluttiin muistaa ja yrittää piristää keinoilla, jotka olivat tuossa tilanteessa mahdollisia.

Kuvituksen ja tekstin suhde rakentuu tässä esimerkissä Barthesin (1977) määrittelemän ankuroinnin avulla, jossa otsikko ja jutun yläotsake suuntaavat tulkintaa joulun rintamalla. Tällöin kuvituksessa olevat esineet tulkitaan rintamajouluun ja joulun kenttäpostiin kuuluviksi asioiksi. Lisäksi kuvitus toistaa ja havainnollistaa tekstissä mainittuja asioita, joita sotilaille lähetetyssä kenttäpostissa saattoi olla. Kuvitus ei kuitenkaan havainnollista pelkästään tekstissä olevia asioita, koska se rakentaa tekstin rinnalle kokemuksellista merkitystasoa. Kuvitus luo hiljaisen, pysähtyneen tunnelman tuoden esille lähetyksiin liittyvän emotionaalisen ulottuvuuden, kuten yhteyden kotiin, ikävän tai huolenpidon teemoja. Teksti ilmaisee näitä asioita eri keinoin, jolloin kuvitus ja teksti täydentävät (relay) toisiaan ja muodostavat yhdessä tulkintakehyksen, joka on enemmän kuin kuvitus ja teksti erikseen.

Tässä käsitekuvituksen esimerkissä näkyy kuvitusratkaisu, jossa en kuvaa sotaa ase-in tai taistelu-in, vaan epäsuorasti erilaisten esineiden avulla. Kuvitus mahdollistaa samaistuttavan ja inhimillisen näkökulman ilman raakaa sotakuvastoa. Kuvitusta suunniteltaessa pyrin tähän, koska kyseessä oli joulukuun lehti, johon haluttiin joulun tunnelmaa olematta liian kliseisesti joului-nen. Lisäksi kuvitukseen haluttiin tiettyä herkkyyttä, joka ilmaisee joulun haikeuden, joka joulun viettoon väistämättä kuuluu nykyäänkin. Kuvitukseen haluttiin jotain lämmintä ja lohduttavaa, joka vie pois rintamalta. Oikeastaan toimitukselta tuli toive, ettei kuvituksen saisi koros-

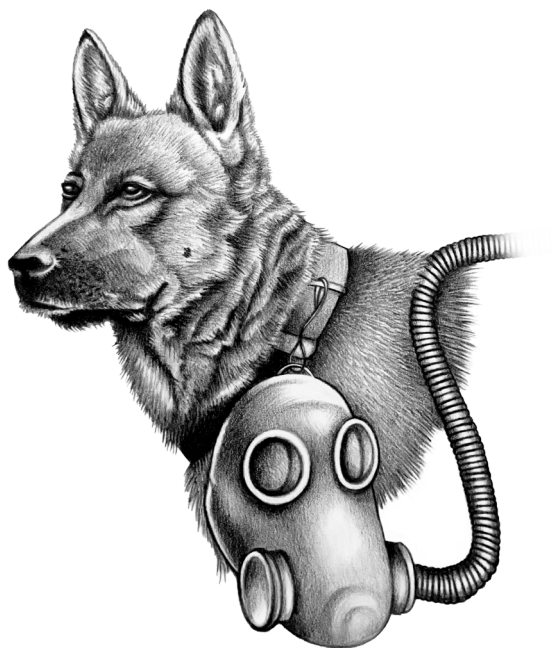
taa tekstissä esille tuotuja taisteluita tai esimerkiksi sitä, ettei lomaa jouluksi myönnetty.

Tämä onkin yksi kuvittamisen keinoista, keven-tää tai korostaa jutun sanomaa. (Tietäväinen & Hänninen 2018, 123). Tässä jutussa kyse on oikeastaan molemmista keinoista, koska tekstissä esille tuotuja taisteluita haluttiin keventää ja kuvituksella taas halusin korostaa tekstissä esiin tuodun kenttäpostin merkityksen.

Valitsin kuvituksen esineet tekstin perusteella. Kirjeiden lisäksi sotilaille saatettiin lähettää villasukkia ja leivonnaisia, jotka ovat mielestäni hyvin sympaattisia ja lämpimiä rakkauden osoituksia. Kirjeen viestissä halusin ilmaista nimenomaan hai-keutta ja ikävää, vaikka teksti antaa ymmärtää, että kirjeissä huokui suomalaisten elämäkirjo, iloineen ja suruineen.

Värimaailmaltaan kuvitus on realistisen maanläheinen ja uskottava, ajan henkeen sopiva. Vaikutelma syntyy siitä, että kuvituksessa on käytössä värejä, joita havaitsemme myös meitä ympäröivässä luonnossa. (Arnkil 2021, 152.) Kirjeen paperi on luonnollisen näköinen, jossa on tekstuuria ja tahroja luomassa inhimillistä, ei liian puhdasta vaikutelmaa. Villasukat ovat harmaat, jotta ne sopisivat armeijan harmaisiin, ja punaiset raidat korostuisivat paremmin. Punainen väri valikoitui herättämään huomiota ja viemään kuvituksen värimaailman hieman joulun tunnelmaan. Joulun vaikutelmaa korostavat myös havunoksat.

Tämän käsitekuvituksen ensisijainen rooli on rakentaa tunnelmaa ja konkretiaa. Se tuo juttuun konkreettisen kosketuspinnan ja rakentaa lukijalle emotionaalisen tulkintakehyksen, jossa on mahdollisuus mennä syvemmälle pohdintoihin. Tämä tukee aikakauslehdelle tyypillistä kokemuksellista lukumahdollisuutta.

Toinen käsitekuvituksen esimerkki on *Nenännipisti-miä ja hiilipusseja* -jutussa. Yläotsakkeen *Ruotuväki 60 vuotta sitten* kertoo siitä, että jutussa käsitellään aihetta, joka on ollut noin 60 vuotta sitten ilmestyneessä *Ruotuväessä*. Tällainen historiallinen juttu ilmestyy jokaisessa numerossa, jota varten etsitään vanhasta *Ruotuväki*-lehdestä kiinnostava tai jollain tavalla ajankohtainen aihe, joka tuodaan tähän päivään.

Jutussa käsitellään suojanaamarin historiaa ja käyttöä sekä kerrotaan, että eläimetkin, kuten koira ja hevonen, joutuivat käyttämään suojanaamaria. Nykyään koirien suojanaamarit kuuluvat kuitenkin historiaan. Sain idean kuvitukseen kyseisestä vanhasta *Ruotuväen* jutusta, jonka yhteydessä oli hyvin epätarkka valokuva koirasta, jolla oli päässä suojanaamari. Halusin, että tässä kuvituksessa koira seisoo kuitenkin ylväänä ja valppaana, suojanaamari valmiudessa.

Representatiivisen ulottuvuuden (Kress & van Leeuwen 2021) kautta tarkasteltuna, kuvituksessa on realistisesti piirretty koira, jonka kaulalla roikkuu suojanaamari. Vaikka esitystapa on valokuvamaisen tarkka, kuvituksen asetelma on itsessään poikkeava todellisuudesta, jossa nykyään elämme. Tästä syystä kuvitus toimii vahvasti huomiota he-

rättävänä elementtinä, joka alleviivaa tekstistä mielenkiintoisen historiallisen tiedon eläinten suojanaamareista. Vaikka kuvitus on esitystavaltaan dokumentaarisen tuntuinen tarkkoine piirrosjälkeen ja realistisine yksityiskohtineen, kuvituksen merkitys rakentuu lisäksi symbolisesti. Kuvitus ei ainoastaan näytä koira suojanaamari kaulalla, vaan tuo esiin ajatuksen varustautumisesta osana laajempaa toimintaympäristöä.

Tässäkin kuvitus esimerkissä narratiivisuus ei ole keskeistä, koska koira kuvataan pysähtyneenä, eikä kuvituksessa ole selkeästi toimintaa tai kohteeseen suuntautuvaa prosessia. Suojanaamari, letku, koiran katse ja valppaus viittaavat kuitenkin toimintaan ja esimerkiksi varustautumisen, koulutuksen tai poikkeuolosten tilanteeseen, mutta itse tekeminen jää tässäkin kuvituksessa implisiittiseksi. Näin ollen kuvitus on ensisijaisesti käsitteellinen.

Interaktiivisuuden ulottuvuuden (Kress & van Leeuwen 2021) näkökulmasta kuvituksessa oleva koira ei muodosta katsekontaktia lukijaan, jolloin lukija toimii tarkkailijan roolissa. Kuvitus on asetettu sivulle melko suureksi, jotta lukija näkee kunnolla kaikki yksityiskohdat. Koira ei ole piirretty suoraan

sivuprofiilista, vaan se on asetettu kuvitukseen aavis-
tuksen vinosti. Lisäksi suojanaamari roikkuu koiran
kaulassa vastakkaiseen suuntaan kuin koiran katse.
Kuvitus ei näin ollen vaikuta liian jäykältä, vaikka siinä
onkin arvokas ja päättäväinen, jopa patsaan kaltainen
tunnelma. Lisäksi kuvitus muistuttaa vanhojen mus-
tavalkoisten sotilaskuvien estetiikka, joissa sotilaat
saatettiin asettaa rintamasuunta viistoon kamerasta
katsottuna, katse hieman ylöspäin suuntautuneena.

Tästä syystä kuvituksessa on lisäksi löydettävissä
hienovarainen ironinen sävy, joka syntyy visuaa-
listen konventioiden lainaamisesta. Koira on asetel-
tu ja esitetty ikään kuin vanhoissa sotilaskuvissa.
Kuvakulma, realistinen tyyli, rakeinen tekstuuri ja
mustavalkoinen värimaailma muistuttavat vanhaa
sotilaskuvaa. Kun tämän konvention kohteeksi ase-
tetaan eläin, syntyy käsitteellinen ristiriita. Tietyissä
varusteissa ja olosuhteissa jopa eläimet on valjas-
tettu osaksi sodan infrastruktuuria ja toimintaa. Hie-
novarainen ironia ei kohdistu kuitenkaan eläimeen
tai suojanaamariin pilkallisesti, vaan tuo esille inhi-
millisen ja eettisen sivumerkityksen.

Kompositionaalisesti (Kress & van Leeuwen 2021)
kuvitus sijoittuu sivun alapuolelle ja oikealle reunalle.
Sivun yläpuolella otsikko ja leipäteksti muodostavat
aiheen ja historiallisen kehyksen, kun taas sivun ala-
puolella oleva kuvitus tuo aiheesta esitellyn tiedon
konkreettisesti ja helposti muistettavaksi. Lisäksi ku-
vitus on aseteltu sivun alareunaan siitäkin syystä, että
se saisi mahdollisimman suuren tilan itselleen se-
koittamatta tekstin asettelua ja vaikeuttaen lukukoke-
musta. Vaikka kuvitus on aseteltu näin, sen salienssi
on vahva. Suuri mittakaava, mustavalkoinen kuvitus
vaalealla sivulla sekä yksityiskohtainen piirrosjälki
erottuvat tekstimassasta ja ohjaavat katseen nopeasti
koiran päähän ja suojanaamariin. Näin kuvitus toimii
sekä katseenvangitsijana että aiheeseen johdattavana
kuvituksena. Kehystäminen on sivulla vahvaa, koska
kuvitus on erotettu omaksi moduulikseen tyhjällä ti-
lalla, väreillä ja sijoittelulla. Kuvituksen sisäinen ke-
hystäminen on kuitenkin heikkoa, koska koira ja suo-
janaamari muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden.

Tämän esimerkin kuvitus on retorinen (Foss 2005)
ennen kaikkea symbolisuuden ja tyyllisen valinnan
vuoksi. Koira kaasunaamarissa on tehokas visuaali-
nen argumentti siitä, että varustautuminen ulottuu
myös odottamattomiin toimijoihin. Vaikka tekstissä
kerrotaankin, miten eläimet olivat hyödyllisiä apu-
laisia sodassa ja koirat toimivat viestimiehinä ja lä-
hetteinä, kuva tuottaa hienovaraisen ironisen sävyn
visuaalisine ratkaisuneen ja viittauksineen vanhojen
sotilaskuvien estetiikkaan.

Kuvituksen ja tekstin suhde rakentuu tässäkin
esimerkissä ankkuroinnin (Barthes 1977) avulla.
Otsikko *Nenännipistimiä ja hiilipusseja* ja leipäteksti
suuntaavat tulkintaa suojanaamareihin ja varuste-
historiaan. Samalla kuvitus kuitenkin tuottaa lisä-
merkityksiä kokonaisuuteen, kuten rakentaa sävyä,
tekee aiheesta muistettavan ja kertoo miltä koiran
suojaanamari aikoinaan näytti, jolloin kuvitus ja
teksti täydentävät toisiaan.

Tässä kuvituksessa yhdistyy historiallinen ja tek-
ninen aihe eläinaiheeseen, joka tekee jutusta mielen-
kiintoisen ja lähestyttävämmän. Realistinen tyyli tekee
kuvituksesta uskottavan, vaikka kuvituksesta onkin
löydettävissä hienovarainen ironinen sävy. Lisäksi
mustavalkoinen kuvitus luo yhdessä sivun värin kans-
sa mielikuvan ja tunnelman historiallisesta jutusta.
Tunnelmien luominen väreillä onkin kuvallisen vies-
tinnän ydintä ja värit voidaan kokea hyvin konkreetti-
sesti (Arnkil 2021, 258–267). Vanhan paperin tuoksun
voi melkein haistaa sivua ja kuvitusta katsellessa.

Valitsin kuvitukseen koiran, koska aiheesta oli
epätarkka valokuva, jota pystyin käyttämään malli-
na omassa kuvituksessani. Tämä helpotti ja nopeutti
omaa työskentelyä. Lisäksi pidin kuvitusideaa mielen-
kiintoisena sekä piirtämisen että lukijan näkökulmasta.
Ihmisen suojanaamari on totuttu näkemään useam-
min erilaisissa yhteyksissä kuinkoiron suojanaamari.

Tämän käsittekuvituksen rooli on luoda tunnel-
maa ja konkretiaa lehden sivulle. Lisäksi kuvitus pyr-
kii herättämään lukijan huomion ja tekemään histo-
riallisesta jutusta helposti lähestyttävän ilman, että
aiheen vakavuus katoaa.

**Vaikka kuvitus on esitystavaltaan dokumentaarisen
tuntuinen tarkkoine piirrosjälkineen ja realistisine
yksityiskohtineen, kuvituksen merkitys rakentuu
lisäksi symbolisesti.**

4.3 Käsitekuvitus 2 – Absraktin ja näkymättömän visualisointi

Tekoäly seuloo kuvista strategiset kohteet

TEKSTI: Sja Minkes KUUSTUUS: Rami Marby

TEKNIikka

Ihmisen on konetta vaikeampi nähdä, missä on tykkejä, tankkeja ja viestiasemia.

Tekoäly kykenee nautsuttamaan myös todennäköisiä kuvia ja videoita, josta voidaan käyttää esimerkiksi droneja tai propagandakalusteita. Jatkossa ei välttämättä tarvitse olla paikalla koskaan jatkuvasti tapahtumissa, vaan tekoäly voi hoidella hälytys ja viestit. Ropponen kertoo pitävänä esimerkkinä deepfake-tekniikkaa eli syväväärästyksellisiä videoita, jotka näyttävät oikeilta, mutta eivät ole. Hän esittää, että teknologian avulla saatavien tietojen avulla voidaan tehdä tarkkoja päätelmiä. On tutkittu, että jos jossain organisaatiossa kaikki työntekijät hyödynsivät tekoälyä, niin toiminta tehostuu noin kolmella kymmenellä prosentilla. Tekoäly on myös alkanut ottaa ratkaisuja. Kefinonit osavat ratkaista vaikeitakin pulmia, ja esimerkiksi suorittaa matemaattisia laskuja. Meillä on useita teknologian voimaa laskoa emitiä tarkemmin.

Energiasäätö teknologia

Vaikka tekoäly on modernin huipputeknologian, josta voi olla monenlaisia hyötyjä, silläkin on kääntöpuolia. Tekoälyä käyttäminen sotatieteilä herättää eettisiä kysymyksiä. Tekoälyä ei ole täydellistä, joten siviililohde voi joutua turkaan, eikä virheestä välttämättä löydy vastuullista.

– Meidän on kehitettävä säännöt ja normit, joiden mukaan sotatieteilä toimitaan, Abrahamson sanoo.

Myös teknologian haastavuus ympäristölle on huolestuttava. Ohjelmat eivät kinkä etä vastaan tarkasta, vaan neuvottelevat aina mutta tekijä. Yhden kysymyksen esittämisen ChatGPT:lle vastaa puhumisen lauantaina nollasta kymmenen prosenttiin.

– Nämä eivät ole viheriä teknologioita, Abrahamson toteaa.

Yhdysvaltain varustallista presidentti Donald Trump aikoo panostaa tekoälyn merkittäviin summiin ja rakentaa uusia ydinvoimalaita varta vasten sen vaatimien energian varten. Trump käytti tekoälyä kampanjoimissaan ja on puhunut muutinkin sen tähteydestä.

Suomenaot vander saattavat tuoda suhteille kovan kilpailun. Trumpin Yhdysvallat, Kiina ja Euroopan unioni haluavat kaikki nousta tekoälykampanjoimien voittajiksi.

EU:ssa on keskeistetty tekoälyn kehityksen rajoittamista turvallisuus- ja yksityisyyssyistä. Puolustus- ja turvallisuuskehittämisen kuitenkin jätetty lausua tutkiden ulkopuolelle, ja näin tekoäly saati jatkossakin kehittää vapauti. Abrahamson ei kuitenkaan usko, että tekoälyn rajoittaminen kantaisi hedelmää.

– On todella vaikeaa rajoittaa teknologia, josta on ihmisluonnalle hyötyä. Sitä hyötyä voi sitten käyttää negatiivisissa ja positiivisissa asioissa.

Deepfake vaarallinen uhka

Tiedokäsittely ei ole kahitysoiden kätimälinä ainoit toiminta-ala. Hyvä tekoäly pystyy luomaan myös todennäköisiä kuvia ja videoita, josta voidaan käyttää esimerkiksi droneja tai propagandakalusteita. Jatkossa ei välttämättä tarvitse olla paikalla koskaan jatkuvasti tapahtumissa, vaan tekoäly voi hoidella hälytys ja viestit. Ropponen kertoo pitävänä esimerkkinä deepfake-tekniikkaa eli syväväärästyksellisiä videoita, jotka näyttävät oikeilta, mutta eivät ole. Hän esittää, että teknologian avulla saatavien tietojen avulla voidaan tehdä tarkkoja päätelmiä. On tutkittu, että jos jossain organisaatiossa kaikki työntekijät hyödynsivät tekoälyä, niin toiminta tehostuu noin kolmella kymmenellä prosentilla. Tekoäly on myös alkanut ottaa ratkaisuja. Kefinonit osavat ratkaista vaikeitaakin pulmia, ja esimerkiksi suorittaa matemaattisia laskuja. Meillä on useita teknologian voimaa laskoa emitiä tarkemmin.

On todella vaikeaa rajoittaa teknologia, josta on ihmisluonnalle hyötyä.

PEKKA ABRAHAMSON
OHJELMISTOJENKANNAN PROFESSORI

Varumiesten oma Einstein

Myös Suomessa voitaisiin tulevaisuudessa kouluttaa tekoälyyn erikoistuneita varumiehiä.

– Toivon, että näin tapahtuu. Ensimmäinen kybervarumies meillä onkin jo, Ropponen sanoo.

Suuri osa kybervarumieskunnasta tehoitaa jo tekoälyä. Suomessakin on oltu sisä mahdollisuus laajentamiskin ottaa tekoäly osaksi maanpuolustusta.

– En jada mahdollisuutta, että Suomessakin tulisi tekoälyyn erikoistunut yksikö, josta Abrahamson.

Tekoälyä voisi hyödyntää varumiespalveluksessa. Toimintaa voisi helpottaa, jos palvelu voisi auttaa esimerkiksi koulutusohjelman suunnittelussa.

– Meillä on kaikilla nykyään aina tar-

Seuraava käsitte kuvituksen esimerkki on tekniikka -aiheisen jutun kuvitus. Juttu käsittelee tekoälyn käyttöä sodankäynnissä ja miten Israel on valjastanut sen käyttöönsä tehokkaammin kuin mikään muu maa. Kuvitus toimii huomiota herättävänä avauksena koko jutulle, kytkee aiheen sotilaalliseen toimintaympäristöön ja antaa ensivaikutelman siitä, mistä jutussa on kyse. Kuvitus kertoo jo ennen leipätekstin lukemista, että kyse on niin sanotusta teknologisesti katseesta, kuten seulomisesta, valikoinnista ja kohdistamisesta.

Representatiivisen ulottuvuuden (Kress & van Leeuwen 2021) kautta tarkasteltuna, kuvituksen yläpuolella on drooni ja sen taustalla ympyrän muotoon rajattu näkymä, jossa näkyy rakennuksia ja maastoa. Rakennusten keskeltä nousee tumma savupilvi, kaikkialla on harmaata ja ympärillä on tuhon merkkejä. Kuvitus ei kuvaa yksittäistä tapahtumaa tai sijaintia dokumentaarisesti, vaan rakentaa käsitteellisen tilanteen kohteiden valinnasta konflik-

tialueella. Ympyrän muoto toimii ikään kuin droonin kameran valitsemana alueena, jolloin kuvitus tekee abstraktista prosessista tai tilanteesta näkyvän.

Narratiivisuus näkyy tässä kuvitus-esimerkissä kuitenkin vahvemmin kuin aikaisemmissa esimerkeissä. Vaikka kyseessä ei ole tietty yksittäinen tapahtuma, kuvitus rakentaa vaikutelmaa käynnissä olevasta prosessista. Kressin ja van Leeuwenin (2021) mukaan narratiivisen representaation ydin on vektori. Tässä kuvituksessa se syntyy useamman vihjeen yhteisvaikutuksesta. Kuvituksen drooni ja sen suunta pois päin kuvituksen maisemasta luo liikkeen vaikutelman. Lisäksi narratiiviseksi elementiksi voidaan nähdä ympyrän muotoinen rajaus, joka toimii ikään kuin valintana tai suodatuksena. Rajaus tekee näkyväksi sen, että jokin näkymä erotetaan muusta ja nostetaan tarkastelun kohteeksi. Tällöin tekoälyn tai droonin voi tulkita toimijaksi ja rajattu maisema kohteeksi. Taustalla

nouseva savupilvi antaa myös vihjeen tapahtumasta ja seurauksiin, jolloin kuvituksesta muodostuu tilannekuva eikä staattinen kuvitus.

Kuvituksen interaktiivisuuden ulottuvuutta (Kress & van Leeuwen 2021) tarkastellessa huomataan, että katsoja asetetaan tässäkin kuvitusesimerkissä tarkkailijan asemaan. Kuvituksessa ei ole ihmishahmojen katsekontaktia, jolloin kuvitus niin sanotusti tarjotaan tarkasteltavaksi. Etäisyys on samalla laaja, jota tarkastellaan etäältä, mutta ympyrä rajaa ja tarkentaa maisemaa tiettyyn kohtaan. Tämä luo vaikutelman valvonnasta ja kontrollista, jossa katsoja näkee enemmän, mutta suodatettuna.

Kuvituksen kompositionaalinen ulottuvuus (Kress & van Leeuwen 2021) rakentuu vahvan hierarkian ja kehystämisen kautta. Kuvituksen yläpuolelle sijoitettu drooni ja tumma savupilvimassa esittelevät teknologisen katseen ja operatiivisen ympäristön. Kuvituksen keskellä oleva ympyrärajattu näkymä toimii kuvituksen ydinalueena, joka kehystää seulotun alueen muusta maailmasta ja tekee valikoinnin visuaalisesti näkyväksi. Kuvituksen droonin salienssi on vahvaa, koska se on kuvattu melko suuressa koossa ja se sijaitsee sivun yläpuolella, katseen luonnollisessa aloituspisteessä. Ympyrärajatun alueen salienssi on myös vahva, koska se on selkeä muoto, jonka sisällä on paljon katseltavaa. Lisäksi savu muodostaa myös voimakkaan elementin, luo kuvitukseen jännitettä ja viestii, että tarkkaan määritellyn kohteen vaikutukset ulottuvat rajatun alueen

ulkopuolelle. Drooni kykenee määrittelemään ja rajaamaan tarkasti tietyn kohteen, mutta vaikutukset ulottuvat hyvin laajalle alueelle ja koskettavat monia. Lisäksi kuvituksen alapuolelle sijoitettu otsikko ohjaa kuvituksen tulkintaa tiettyyn suuntaan. Näiden elementtien avulla syntyy lukupolku, jossa katse etenee droonista valittuun näkymään ja sitä kautta otsikkoon. Tällainen lukupolku tukee jutun ajatusta, koska ensin havaitaan drooni, kohde ja tilanteen sävy, josta päästään lopuksi otsikkoon, sanalliseen ankkurointiin.

Kuvituksen retorisuus (Foss 2005) ohjaa lukijaa tulkitsemaan teknologian ja erityisesti droonin toimintaa tietyllä tavalla. Ympyrärajaus symboloi valvottua ja tarkkaan rajattua toimintaa. Lisäksi savupilvi ja alueelta poispäin lentävä drooni viittaavat operatiiviseen ja riskialttiiseen ympäristöön. Kuvituksen raja, perspektiivi sekä tummat ja kylmät sävyt ympäristössä eivät ole neutraaleja, vaan rakentavat strategista, vakavaa ja uhkaavaa tunnelmaa kuvitukseen. Kuvitus toimii jutun avauksena, joka virittää lukijan aiheeseen ja antaa sille tietyn painon. Retorinen vaikutus on ennen kaikkea kehystävä, jolloin tekoäly ei näyntyä vain työkaluna, vaan on osa merkittävää päätöksentekoa ja kohteiden valintaa.

Otsikko ankkuroi (Barthes 1977) kuvituksen tulkinnan vahvasti. Ilman otsikkoa ympyrän muodon voisi tulkita jotenkin toisella tavalla, mutta tässä yhteydessä graafinen muoto seuloo kuvista, jolloin otsikko ankkuroi muodon suoraan valinnan ja suodatuksen merkitykseen. Kuvitus ja teksti täydentävät

myös toisiaan. Kuvitus konkretisoi otsikon perusidean, mutta samalla se tuo rinnalle lisämerkityksiä, erityisesti tilanteen sävyn ja riskit. Savu ja vaurioitunut ympäristö viestivät siitä, että kohteiden valinnalla ja tunnistamisella on vakavat seuraukset, eikä kyse ole vain abstraktista datan käsittelystä. Kuvitus kehystää ja tiivistää, teksti selittää ja taustoittaa.

Kuvituksessa visualisoidaan tekoälyn tekemä seulonta visuaalisen metaforan avulla. Ympyrän muotoon rajattu näkymä toimii droonin katseena. Kuvituksessa oleva ympyrän muoto ei ole mikä tahansa sattumalta valittu muoto tai todellisuudessa sellaisenaan esiintyvä asia, vaan visuaalinen keino, joka tekee näkyväksi prosessin, josta jutussa kerrotaan. Samalla tällainen kuvitusratkaisu ottaa kantaa siihen, miltä droonin katse voi tuntua. Se voi olla etäinen ja kylmä, joka paikantaa kohteen ja lentää nopeasti pois jälkiä jättämättä.

Drooni valikoitui kuvitukseen, koska tekstissä kerrotaan juuri niistä. Kuvitukseen haluttiin kuitenkin pelkän droonin sijaan jotain, josta kävisi ilmi se, mitä jutun otsikossakin lukee: *seuloo kuvista*. Lisäksi tekstissä mainitaan Israel, jolloin halusin, että kuvituksen maisema muistuttaa paikkaa sieltä päin maailmaa. Kuvituksen viileät ja sinertävät sävyt luovat suorastaan aavemaisen, kaukaisen tunteen. Kuvituksessa kirkkaammat ja kylläisemmät värit työntyvät sen sijaan eteenpäin. Näin syntyy vaikutelma siitä, että kaukainen sinertävän harmaa alue on seulottu, tutkittu ja tuhottu, josta drooni lentää pois-

päin kohti kirkkaamman sävyistä aluetta, valmiina seuraavaan kohteeseen.

Tunnelma etäisyydestä luodaan kuitenkin muillakin tekijöillä kuin pelkällä värillä. Etäisyyden tunteeseen vaikuttavatkin esimerkiksi se, miten tässä kuvituksessa olevat elementit on sommiteltu ja millainen perspektiivi siinä on. Ilmaperspektiiviä, missä kaukaiset kohteet näyttävät sinertäviltä, on kuitenkin käytetty renessanssin ajoista lähtien syvyysvaikutelman aikaansaamiseksi, eikä se ole taiteilijoiden kehittelemä juttu vaan todellinen luonnonilmiö. (Arnkil 2021, 229, 231.)

En halunnut, että kuvitus olisi liian dramaattinen ja uhkaava, mutta toisi esille sen, miten drooni rajaa alueita. Lisäksi halusin kuvitukseen liikettä, jota lentävä drooni ja rajauksen ulkopuolelle ulottuva savu edustavat. Mietin kuvitusta tehdessä, että haluaisin lisätä kuvitukseen vielä strategisia merkkejä, joita drooni olisi ikään kuin paikantanut maisemasta, mutta jätin sen tekemättä, koska mielestäni ympyrän muoto viestii riittävästi siitä, että drooni pystyy rajaamaan tiettyjä alueita. En halunnut myöskään, että kuvitukseen tulisi liian paljon yksityiskohtia, koska niitä on riittävästi jo tälläkin hetkellä.

Kyseessä on strategisesti ja vaikutuksiltaan merkittävä teknologinen toiminta. Kuvituksen rooli on näin ollen ensisijaisesti abstraktin prosessin konkretisoiminen ja jutun kehystäminen. Se tekee seulonnasta visuaalisesti ymmärrettävää ja liittää teknisen aiheen operatiiviseen ympäristöön. Samalla kuvitus rakentaa jutulle tietyn sävyn.

Kuvituksessa visualisoidaan tekoälyn tekemä seulonta visuaalisen metaforan avulla. Ympyrän muotoon rajattu näkymä toimii droonin katseena.

4.4 Henkilökuvitus – Symbolinen ja implisiittisesti kommentoiva kuvitus

Tehtävä, josta ei voinut kieltäytyä

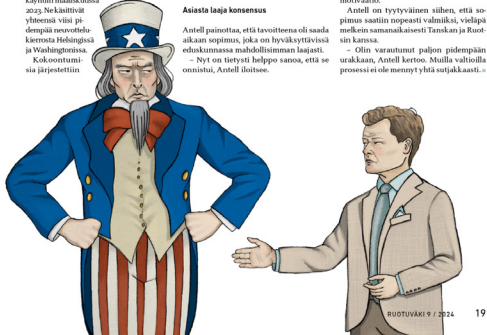
Mikael Anttila hioi DCA-kokonaisuutta lahes ympäri-vuorokautisesti vuoden ajan.

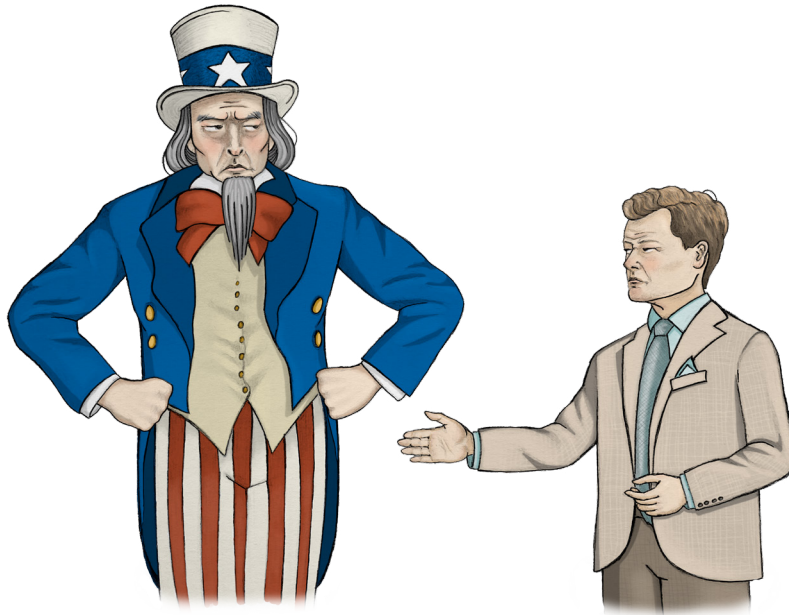
TEKSTI Oskari Pääle
KUVA Pekka Varti
KUVITUS Sami Heikkilä

Kun Suomi alkoi laatia puolustusturvallisuuspolitiikkaa DCA:ta Yhdysvaltojen kanssa, kysyttiin Mikael Anttilalta johtamaan neuvotteluja. Ei tuolloin ollut vielä mitään tietoa siitä, mitä neuvottelut olisivat. Neuvottelut olivat kuitenkin jo käynnissä. Neuvottelut olivat kuitenkin jo käynnissä. Neuvottelut olivat kuitenkin jo käynnissä.

neuvottelut ja Yhdysvaltojen Euroopan joukkojen johtoportaan edustajista. – He ovat hyvin taitavia, kokeneita ja ammattitaitoisia, Anttila kehui. Ei Anttilakaan ole ulkopoliittisissa neuvotteluissa ollut ennen. Hän on toiminut suurlähettiläänä Oskari Pääle ja Pekka Varti. Hän on toiminut suurlähettiläänä Oskari Pääle ja Pekka Varti.

toimintaympäristö. Hyvinhän ne ollaan varustettu. Kaikkien. Meidän täytyy vaan epäillä, onko tässä uudesta ajasta. Yhdysvallat näkee Pohjoisen Euroopan yhteistyöalustana. Yhdysvallat näkee Pohjoisen Euroopan yhteistyöalustana.

Tämä henkilökuvitus sijoittuu DCA-sopimusta käsittelevään juttuun, jossa haastatellaan puolustusyhteistyösopimuksen neuvotteluita johtanutta Mikael Antellia. Jutussa kerrotaan neuvottelujen taustoista ja prosessista, joka sujui pääsääntöisesti hyvin. Kuvitus esittää neuvottelu- ja valtiosuhteen asetelmaa. Kuvituksessa esiintyvän Uncle Sam -hahmon ja Mikael Antellin kautta politiikka ja sopimusprosessi tiivistyvät nopeasti kahden maan kohtaamiseksi. Kyseessä ei ole siis tietyn tilanteen dokumentointi, vaan symbolinen esitys, jossa Uncle Sam ja Mikael Antell edustavat laajempia institutionaalisia rooleja.

Representatiivista ulottuvuutta (Kress & van Leeuwen 2021) tarkastellessa, kuvituksessa on kaksi keskeistä henkilöä. Uncle Sam ei ole todellinen henkilö, vaan ikoninen hahmo, joka symboloi Yhdysvaltojen valtiota ja valtaa (Goldmeier, 2023). Hänen vieressä oleva mies on sen sijaan todellinen henkilö, Mikael Antell, joka toimii Suomen edustajana ja neuvottelevassa roolissa. Kuvituksessa ei siis kuvata realistista yksittäistä tapahtumaa, vaan rakennetaan mielikuvaa neuvotteluista, jossa kaksi

toimijaa, Antell ja Yhdysvallat kohtaavat.

Uncle Samin vaatteet ja ikoninen ulkoasu toimivat symboleina, jotka kertovat, että kyseessä on Yhdysvallat. Sen sijaan suomalaisella Mikael Antellilla on hilitympi olemus pukuineen ja väreineen, jotka viestivät virallisuudesta ja neuvottelevasta otteesta sekä kuulustasta suomalaisesta nöyryydestä. Lisäksi henkilöiden sijoittelu ja voimakas kokoero rakentavat kuvan keskeistä mielikuvaa valtioiden kohtaamisesta.

Vaikka kuvituksen representaatio on ensisijaisesti käsitteellinen ja symbolinen, kuvituksesta löytyy myös narratiivisen representaation piirteitä. Kuvituksessa vektori muodostuu Antellin ojennetusta kädestä, joka suuntautuu kohti Uncle Samia. Tämä ele tekee kuvasta toiminnallisen, koska henkilöt eivät pelkästään seiso paikoillaan, vaan kuvituksessa on toimintaa, joka kohdistuu johonkin. Uncle Sam toimii kuvituksessa enemmänkin vastapuolena, jonka ympärille jännite muodostuu. Kyseinen kuvituksen vektori on tärkeä, koska se tekee kuvituksesta kohtaamisen ja rakentaa haluttua mielikuvaa neuvottelutilanteesta.

Interaktiivisuuden ulottuvuuden (Kress & van Leeuwen 2021) näkökulmasta tarkasteltuna, kummallakaan kuvituksen hahmoista ei ole suoraa katsekontaktia lukijaan, vaan heidän katseensa osoittavat toisiinsa. Lukija asetetaan näin ollen jälleen kerran tarkkailijan rooliin, jossa lukija todistaa tilannetta seuraamalla sitä ikään kuin sivusta. Lisäksi kuvituksen hahmot on aseteltu sivulle riittävän suuren kokoisina, jotta heidän kehonkieltään ja ilmeitä on mahdollista tarkkailla. Kuvakulma on neutraali, mikä antaa tilanteesta virallisen ja asiallisen vaikutelman.

Kuvituksen kompositionaalista ulottuvuutta tarkastellessa (Kress & van Leeuwen 2021) huomataan, että kuvitus on sijoitettu tekstipalstojen alle oikealle sivulle, jolloin se toimii sivun toisena painopisteenä valokuvan rinnalla. Informaatioarvon kannalta vasemman sivun valokuvassa on todellinen henkilö ja virallinen ympäristö, jotka tarjoavat dokumentaarisen tason. Kuvitus oikealla puolella aukeamaa tarjoaa sen sijaan uuden tason, käsitteellisen asetelman Yhdysvaltojen ja Suomen neuvottelutilanteesta.

Kuvituksen salienssi rakentuu erityisesti mittakaavasta ja kontrastista. Uncle Sam on kuvituksessa suurempi, värikkäämpi ja vie käsien asennolla enemmän tilaa, mikä tekee siitä visuaalisesti hallitsevamman toimijan. Mikael Antell sen sijaan on kuvattuna pienempänä hahmona, sävyltään hillitympänä ja sijoittuu sivuun nähden oikealle reunalle, käsi ojennettuna kättelyä varten kohti Uncle Samia. Tällainen sommittelu rakentaa lukijalle mielikuvaa valtasuhteista ja aloitteesta neuvotteluun. Toinen hahmoista on ikoninen ja tilaa vievä, toinen keskustelevampi ja nöyrempi, mutta määrätietoinen. Lisäksi kuvituksen värimaailma ja piirrostyylit ovat hallittuja ja selkeitä, mikä pitää kuvituksen institutionaaliseen kontekstiin sopivana.

Kehyistäminen on vahvaa suhteessa tekstiin, koska kuvitus on erotettu tyhjällä tilalla selvästi omaksi alueekseen. Kehyistäminen kuvituksen sisällä on

heikkoa, koska Uncle Sam ja Antell ovat samassa kuvituksellisessa tilassa ilman erillisiä osioita.

Tässä kuvituksessa retorisuus (Foss 2005) näkyy ennen kaikkea siinä, että se kehystää jutun aiheen. Kuvituksessa symbolisuus näkyy vahvasti Uncle Sam -hahmossa, joka tuo Yhdysvallat mukaan kuvitukseen. Kuvituksessa esiintyvä hahmojen kokoero, asennot ja sijoittelu ohjaavat tulkintaa henkilöiden tai maiden välisestä suhteesta. Niin sanottu implisiittinen kommentti syntyy kuvitukseen erityisesti siitä, että Uncle Sam on sekä ikoninen että hieman jäykkä ja varautunut hahmo kuvituksessa. Sen sijaan suomalainen Mikael Antell esitetään kuvituksessa vakavana, määrätietoisena ja keskustelevampana kuin Uncle Sam. Kuvitus ei sano mitään eksplisiittisesti, mutta se voi ohjata lukijaa näkemään tilanteen tiettyinä valtiosuhteina tai Yhdysvallat tiettyssä valossa. Samalla kuvitus havainnollistaa tutkimukseni kannalta olennaista jännitettä. Vahvojen kulttuuristen symbolien käyttö voi helposti näyttäytyä liian kantaaottavana elementtinä institutionaalisessa viestinnässä, vaikka kuvituksen tyyli ja sävy olisi pyritty pitämään sopivan hillittynä.

Jutussa kuvituksen ja tekstin suhde rakentuu ankkuroinnin (Barthes 1977) kautta. Jutun otsikointi ja DCA-konteksti ohjaavat tulkintaa sopimus- ja neuvottelukehykseen, jolloin Uncle Sam nähdään nimenomaan Yhdysvaltojen personifikaationa tässä asiayhteydessä eikä yleisenä Amerikka-viittauksena. Lisäksi kuvituksen ja tekstin suhde on kuitenkin täydentävä (relay). Kuvitus ei toista leipätekstin faktoja, vaan tuo esiin valtiosuhteen mittakaavan ja neuvotteluaseman, mikä jää tekstissä abstraktimmaksi.

Kuvituksen idea sai alkunsa jutun kirjoittaneelta varusmiestoimittajalta, jonka kanssa keskustelimme, että aukeamalle olisi hyvä saada jokin kuvitus valokuvan lisäksi, koska tarjolla ei ollut kovin monipuolisesti valokuvia tämän kokoiseen juttuun. Vitsailimme siitä, millainen kuvitus voisi olla, jossa Uncle Sam edustaisi Yhdysvaltoja. Lähdin tämän jäl-

keen kuitenkin ideoimaan kuvitusta tosissani ja ajattel-
lin, että vitsistä lähtenyt idea voisi toimia ajatuksia ja
huomiota herättävänä kuvituksena. Uncle Sam on no-
peasti tunnistettava hahmo, jonka oletan, että suurin
osa lukijoista yhdistää Yhdysvaltoihin. Lisäksi Uncle
Sam yhdistyy maanpuolustuksen kontekstiin kuului-
san sotapropaganda *I Want You For U.S. Army*-rekry-
tointijulisteiden vuoksi ensimmäisen maailmansodan
aikaan (Goldmeier 2023), jonka tiedostin kuitenkin
olevan riski Puolustusvoimien kontekstissa.

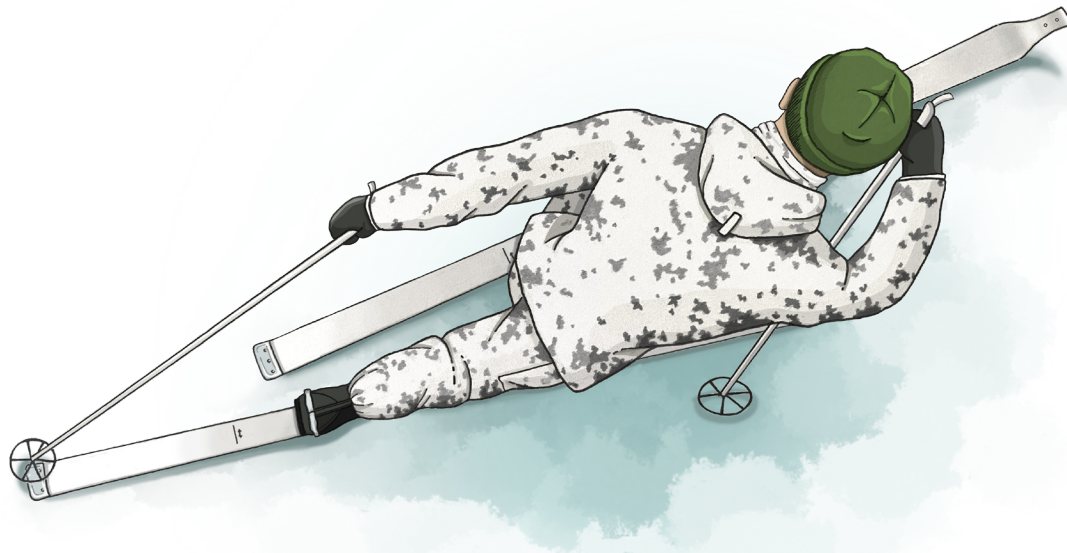
Stereotyyppinen, nopeasti tunnistettava Yhdys-
valtojen personifikaatio voi olla sekä vahvuus että
riski, joka kannattaa tiedostaa. Tietäväinen ja Hän-
ninen (2018, 136) muistuttaakin, että esimerkiksi
värien yhteys tunteisiin, mielleyhtymiin ja symbolei-
hin on voimakasta, jolloin värien poliittiset yhteydet
kannattaa muistaa. Riskiksi tällainen kuvitus voi
muodostua silloin, jos symboli pelkästään nimeää,
että "tämä tässä on Amerikka", eikä lisää jutun kan-
nalta mitään uutta kuvitukseen, kuten tunnelmaa,
asetelmaa tai jonkinlaista ristiriitaa. Lisäksi kuvitus
voi muodostua riskiksi, jos se on liian neutraali, eikä
synny minkäänlaista jännitettä. Tällöin kuvitus voi
tuntua valmiilta kliseeltä, joka ei avaa aihetta tai tuo
siihen minkäänlaista uutta näkökulmaa. Tässä kuvi-
tusesimerkissä merkitystä luodaan kuitenkin som-
mittelun ja hahmojen välisen asetelman kautta, jol-
loin symboli toimii osana laajempaa tulkintakehystä
eikä vain pelkkänä Amerikka-viittauksena.

Halusin, että kuvituksen tyyli pysyy asiallisena,
eikä liioittele tilanteella turhan dramaattisesti, koska
kuvituksen tarkoitus ei ole pilailta DCA-sopimuksen
neuvotteluista. Kuvituksen tarkoitus on pilke silmä-
kulmassa esitellä valtion välisiä suhteita ja sitä, miten
Suomi ja Yhdysvallat neuvottelutilanteessa näyttä-
ytyisivät symbolisesti. Yhdysvaltojen lipun väreihin pu-
keutunut, näyttävä ja pitkä harmahtava mies seisoo
tomerasti kädet lanteilla arvioiden, mitä suomalainen
oikein haluaa. Suomalainen, Mikael Antellia kuvastava

mies, on selkeästi Uncle Samia lyhyempi ja vaatimat-
tomampi, mutta hän ojentaa päättäväisesti kättään
Uncle Samia kohti sopimuksen sinetöimiseksi. Molem-
pien katseet kohtaavat, mikä viestii siitä, ettei tilanne
ole kärjistynyt tai negatiivinen. Uncle Sam on kuitenkin
rintamasuunta eteenpäin, joka vaikuttaa siltä, että hän
on varauksellinen, jopa hieman torjuva. Mikael Antell
on keskustelempampi ja haluaa kohdata suuren ja vaiku-
tusvaltaisen Uncle Samin ja saada sopimuksen tehtyä.
Lisäksi jutun otsikko voi ohjata tulkintaa siihen, ettei
Uncle Sam voinut kieltäytyä sopimuksesta.

Kuvituksessa esiintyvä Uncle Sam -hahmo he-
rättää lukijassa mielleyhtymiä poliittiseen kuvitus-
perinteeseen (Bush 2015) ja saa siten kuvituksen
vaikuttamaan selvältä kommentoinnilta. Lukija voi
tulkita kuvituksen kannanottona tai pilapiirroksena,
koska tulkintaan vaikuttaa se, millaisia kulttuurisia
ja lajityypillisiä mielleyhtymiä käytetty symboli he-
rättää. Tulkinta riippuu siitä, miten historia, kulttuuri
ja ikä muuttavat näkemystä jostain kuvasta (No-
delman 1988, 20). Näin ollen neutraalius ei ole pel-
kästään tekijän eli minun intentio kuvittajana, vaan
myös vastaanottajan tulkinta. Visuaalinen ohjaus ei
näin ollen ole täysin hallittavissa, koska graafikon
intention ja lukijan tulkinnan välillä on aina jonkin-
lainen kuilu. (De Haan, ym. 2017). Kuvitus ei kuiten-
kaan ole yksiselitteisesti sopimaton kannanotto tai
pilapiirros, koska pelkkä vahvan symbolin, tässä
tapauksessa Uncle Samin, käyttö, ei tee kuvasta
pilapiirrosta. Ratkaisevaa on se, onko kuvituksessa
selkeää kannanottoa, pilaa tai liioittelua ja ohjaako
kuvitus selkeästi näihin suuntiin.

Kuvituksen rooli tässä jutussa on symbolinen
ja implisiittisesti kommentoiva henkilökuvitus, joka
kehystää tekstin kertomaa tapahtumaa Suomen ja
Yhdysvaltojen valtiosuhteena ja neuvotteluasetelma-
na. Lisäksi kuvitus tekee jutusta visuaalisesti mielen-
kiintoisen ja ohjaa lukijaa tulkitsemaan kahden maan
kohtaamiseen liittyviä piirteitä ja stereotypioita.

Käsite- ja henkilökuvitusten jälkeen tarkastelen seuraavaksi infografiikkaa kahden esimerkin kautta. Ensimmäinen infografiikka on varusteisiin liittyvässä jutussa, jossa perehdytään Puolustusvoimien uusiin Nato-suksiin ja niiden ominaisuuksiin.

Toimituskokouksessa kävi ilmi, että juttua kirjoittava varusmiestoimittaja oli ajatellut aukeamalle jonkinlaista infografiikkaa suksen materiaaleista, jota lähdimme yhdessä ideoimaan. Varusmiestoimittaja oli yhteydessä myös Harri Kirvesniemeen, Nato-suksien kehittäjään, jolle hän lähetti tekemäni luonnokset suksen poikkileikkauksesta. Pelkkä suksen materiaaliin keskittyvä infografiikka laajentui kuitenkin suksen erilaisiin ominaisuuksiin, jotka ovat lukijan kannalta mielenkiintoisempi havainnollistaa kuvituksen ja infografikan avulla kuin tekstissä luettelemalla. Lisäksi tähänkään juttuun ei ollut kovin kattavasti valokuvia tarjolla, jotka selkeästi esittelisivät sukset ja niiden ominaisuudet.

Infografiikka toimii juttukokonaisuudessa ikään kuin selitysosiona, joka siirtää painopistettä leipätekstin taustoituksesta ja suksen valmistamisesta konkreettiseen suksen rakenteeseen, mittoihin ja toiminnallisiin

ratkaisuihin, joita tekstin muodossa on vaikea nähdä tai ymmärtää. Aukeaman tavoitteena on tehdä varusteen uusista ominaisuuksista ymmärrettäviä ja opettaa uutta tietoa aiheesta, jota oman kokemukseni mukaan jo tuohon aikaan oli melko paljon käsitelty mediassa.

Tässä infografiikassa ydin on analyttinen käsitteellinen representaatio (Kress & van Leeuwen, 2021), koska se esittää, mistä Nato-suksi koostuu ja mitä osia ja ominaisuuksia sillä on. Infografiikassa suksen rakenne on esitetty poikkileikkauksena, jossa suksen materiaalit nimetään ja eritellään osiksi. Lisäksi suksen siteestä tehty kuvitus on käsitteellinen, koska se määrittelee siteen ominaisuuksia ja esittelee sen toimintaa.

Infografiikassa on kuitenkin myös narratiivinen kerros, koska siinä on nuoliviitteitä, jotka osoittavat toimintaperiaatteita. Lisäksi infografiikan hiihtäjä tuo mukanaan toimintatilanteen, jossa suksi ei ole pelkästään esine vaan käytössä oleva liikkumiseen tarkoitettu väline. Hiihtäjän asento ja liikkeen suunta tuovat infografiikkaan myös liikettä ja toimintaa.

Infografiikka esittelee siis sekä toimintaa että rakennetta. Hiihtäjä havainnollistaa suksen käyttöti-

lannetta ja liikettä, joka ei oletettavasti kerro lukijalle mitään uutta, mutta esittää toiminnan yläperspektiivistä, joka tuo vaihtelua juttukokonaisuuden visuaalisuuteen. Samalla tällaisesta perspektiivistä pystyy paremmin havainnollistamaan esimerkiksi suksen muotoon ja materiaaliin liittyviä ominaisuuksia, joita kuvituksen viereen on aseteltu. Suksen sidettä ja rakennekerroksia kuvataan erillisinä näkyminä, jotta niihin päästään käsiksi hyvin läheltä. Lisäksi suksen poikkileikkaus ja mitat tekevät suksesta niin sanotun teknisen objektin, jota voidaan arvioida tai esimerkiksi vertailla tavallisen suksen ominaisuuksiin. Tässä infografiikassa ei ole tarkoitus dokumentoida ja kuvata yhtä tiettyä tapahtumaa, vaan opettaa ja havainnollistaa suksen toimintaa ja erilaisia ominaisuuksia ja materiaaleja.

Interaktiivisuuden ulottuvuuden näkökulmasta (Kress & van Leeuwen 2021) infografiikka asettaa lukijan tarkkailijan tai oppijan rooliin. Se kutsuu tarkastelemaan, vertaamaan ja lukemaan infografiikassa olevia elementtejä kuin ohjeita. Katsekontaktia infografiikka ei lukijaan luo, vaan kyse on niin sanotusta tarkasteltavasta objektista.

Tässä infografiikassa etäisyys vaihtelee tarkoituksella, sillä hiihtäjä suksineen on kuvattu keskietäisyydeltä tilanteen ja suksien hahmottamiseksi ja suksen side sekä rakenteen materiaalit sen sijaan lähietäisyydeltä yksityiskohtien ja toiminnallisuuden hahmottamiseksi. Tällainen etäisyyden vaihtelu tukee oppimista ja lukukokemusta. Ensin esitellään kokonaiskuva, josta siirrytään tarkemmin yksityiskohtiin. Lisäksi kuvakulmien neutraalius ja teknisyys pyrkii vakuuttamaan lukijan ymmärrettävyyden ja toimivuuden kautta.

Infografiikan esitystapa on selkeästi hierarkkinen ja opetuksellinen. Yläosassa oleva kuva hiihtäjästä osoittaa suksien käyttötilanteen, mutta toimii samalla johdattelevana opetuskuvituksena, josta siirrytään yksityiskohtaisemmin suksen siteeseen ja rakenteen poikkileikkaukseen. Nämä infografiikan keskiosassa olevat elementit tekevät näkymättömän näkyväksi. Lukija näkee siteen toiminnan ja suksen poikkileikkauksesta materiaalit, joita valokuvasta ei voisi hahmottaa. Tämän jälkeen

infografiikan alaosassa on vielä suksen mitat ja paino, jotka täsmentävät suksien ominaisuuksia ja luo vaikutelman teknisestä tarkkuudesta.

Infografiikan kuvitukset, graafiset elementit ja tekstit ohjaavat lukemisjärjestystä ja kertovat, mikä on relevanttia. Infografiikan vaaleansininen tausta ja hiihtäjä kulkemassa sen reunaa pitkin rajaavat infografiikan leipätekstistä omaan lohkoonsa. Lisäksi infografiikan sisällä erilaiset tekstit, nuolet, otsikoinnit ja laatikot kuvituksineen järjestävät kokonaisuutta ja ohjaavat lukijaa. Kokonaisuutta ei ole tarkoitus katsoa ja sisäistää yhdellä silmäyksellä, vaan sitä voi silmäillä eri kohdista ja ikään kuin edestakaisin tekstin, nuoliviitteiden ja eri näkymien välillä. Näin ollen kompositionaalisesti (Kress & van Leeuwen 2021) kokonaisuus on vahvasti kehystetty eri moduuleiksi ja rakentaa lukupolun käyttötilanteesta rakenteeseen ja mittoihin.

Infografiikan salienssi rakentuu erityisesti siitä, mitkä elementit erottuvat ensisilmäyksellä ja ohjaavat lukemisen aloituspisteen. Katse kiinnittyy tässä infografiikassa ensin suureen hiihtäjäkuvitukseen, koska sen mittakaava ja toiminnallinen asento erottuvat vaaleasta taustasta. Seuraavaksi huomio siirtyy selkeästi nimettyihin ja rajattuihin kohtiin, joita korostavat otsikot, nuolet ja selkeä esitystapa. Salienssi ei siis rakennu vain yhdestä kohdasta infografiikassa, vaan hierarkiasta, joka kuljettaa katsetta kokonaisuudesta kohti yksityiskohtia.

Infografiikan retorisuus (Foss 2005) näkyy erityisesti luotettavuuden ja ymmärrettävyyden rakentamisena, jossa ei esitetä mielipiteitä. Retorinen vaikutus syntyy siitä, että infografiikka osoittaa asiantuntijuutta Nato-suksista ja niiden ominaisuuksista erilaisten visuaalisten elementtien avulla. Tästä syntyy vaikutelma asiantuntijuudesta ja tarkkuudesta. Lisäksi infografiikkaan valitut yksityiskohdat, kuten toiminnalliset ominaisuudet, rakennekerrokset ja paino, kehystävät sukset innovatiivisiksi ja toimiviksi välineiksi. Erilaiset selitteet infografiikassa ohjaavat lukijaa tulkitsemaan, mikä suksissa on oleellista ja tärkeää ymmärtää. Tällainen opettava retoriikka ohjaa lukijan huomion teknisiin perusteluihin ja tekee

tuotteesta järkipäisesti arvioitavan.

Tässä juttukokonaisuudessa teksti ankkuroi (Barthes 1977) aiheen Nato-suksiin, niiden valmistukseen, käyttöön ja hankintaan. Infografiikka sen sijaan tuo tekstin rinnalle sellaista tietoa, jota teksti ei kykene yhtä tehokkaasti välittämään tai tekstissä ei ole edes järkevää tuoda esille, jolloin infografiikka ja teksti täydentävät toisiaan. Lisäksi infografiikka rakentaa jutun uskottavuutta ja ymmärrettävyyttä.

Infografiikan tekemisessä korostui se, mitä teknisiä asioita suksen ominaisuuksista halutaan nostaa esille ja mitä jätetään pois. Lukiessani toimittajan kirjoittaman valmiin tekstin, huomasin, että tekstissä esille nostetut asiat Nato-suksien ominaisuuksista olisi mielenkiintoista ja lukijan kannalta parempi tuoda esille infografiikassa. Tekstissä lueteltiin sellaisia suksen ominaisuuksia, jotka voisi esittää kuvituksen, läpileikkauskuvan ja suurennoksen kaltaisessa yhdistelmägraafiikassa sen sijaan että niitä luettelee pelkästään tekstissä.

Infografiikan suunnittelu- ja tekovaiheessa korostui myös se, että kokonaisuuden tulee näyttää visuaalisesti hyvältä. Tämä korostui oman näkemykseni mukaan myös siksi, että Nato-suksien edeltäjät saavat osakseen negatiivisia tunteita, jolloin on vaarana, ettei aihe kiinnosta alkuunkaan lehden lukijoita. Tästä syystä halusin panostaa infografiikkaan, jolla on mahdollisuus herättää lukijan huomio. Koponen ym. (2019, 24, 75) kuitenkin korostavat, että esteettiset seikat ovat alisteisia grafiikan varsinaiselle tiedonvälitystehtävälle. Merkityksetöntä ei ole kuitenkaan sekään, että kaunis visualisointi houkuttelee lukijan pariinsa todennäköisemmin kuin tylsä ja luotaantyöntävä kokonaisuus. De Haan ym. (2017) kuitenkin osoittavat, että kiinnostus aiheeseen selittää infografiikoiden katsomisaikomusta vahvemmin kuin esteettisyys. Tästä huolimatta esteettisyys kuitenkin lisää katsomishalukkuutta. Infografiikka ei välttämättä itsessään tee sisällöstä kiinnostavaa, mutta se voi vahvistaa kiinnostusta ja toimia merkittävänä osana journalistista kokonaisuutta. Olen näin ollen vakuuttunut siitä, että esimerkiksi kaltainen infograafinen kokonaisuus on parempi

ratkaisu jutun visualisointiin ja tiedonvälitykseen kuin esimerkiksi valokuva kuuseen nojaavista suksista.

Pohdin suunnitteluvaiheessa myös sitä, että pelkästä siteen ja poikkileikkauksen kuvaamisesta voisi tulla liian tekninen, kolkko tunnelma. Kokonaisuuteen tarvittiin mielestäni erilaista kuvakulmaa ja perspektiiviä, jotta infografiikka olisi mahdollisimman mielenkiintoinen ja huomiota herättävä. Siksi päädyin kuvittamaan hiihtäjän ylhäältä. Aikomukseni oli kuvittaa hiihtäjä sivulta, mutta kuvakulma olisi ollut tavanomainen, eikä suksia olisi silloinkaan pystynyt kuvaamaan riittävän näkyvästi. Lisäksi kuvitus olisi muistuttanut liian paljon ensimmäisellä sivulla valokuvassa olevaa hiihtäjää ja kokonaisuudesta olisi tullut tasapaksu. Siksi yläkulmasta piirretty hiihtäjä havainnollistaa suksen paremmin, tuo liikettä ja erilaista ulottuvuutta sekä kuvitukseen että kokonaisuuteen ja kiinnittää lukijan huomion.

Graafikolla on vastuuta tämän kaltaisen infografiikan lukupolun rakentamisessa. Nuolien, otsikoiden, yksityiskohtien sekä asettelun on oltava johdonmukaisia, jotta lukija pystyy tarkastelemaan kuvitusta loogisesti. Vaikka lukijan ei ole välttämättömyys edetä infografiikan tarkastelussa tietyllä tavalla, hänen on ymmärrettävä, mitkä elementit kuuluvat yhteen. Tätä pyrin ratkaisemaan erilaisten värien, numeroinnin, otsikoiden ja nuolien avulla, mutta myös piirrosten asettelulla, jossa hiihtäjästä päästään etenemään tarkempiin yksityiskohtiin.

Infografiikan rooli on opettavainen ja tietoa välittävä. Se jäsentää suksen rakenteen ja toiminnan selkeisiin osioihin, ohjaa lukijan huomiota ja lisää jutun ymmärrettävyyttä. Infografiikka toimii lisäksi juttukokonaisuudessa teknisenä selityskerroksena, joka tekee jutun väittämistä konkreettisia ja vertailtavia. Infografiikassa on myös Tietäväisen ja Hännisen (2018, 24) määrittelemälle opetuskuvitukselle ominaisia piirteitä, koska infografiikan kuvituksen avulla havainnollistetaan esimerkiksi suksen siteen toimintaa. Lisäksi infografiikan hiihtäjäkuvitus ei ainoastaan havainnollista suksen ominaisuuksia, vaan luo tunnelmaa ja erilaista perspektiiviä kokonaisuuteen.

Asevelvollisuuden suosio kasvaa

Monessa Itämeren alueen valtiossa on herätty siihen, ettei ammattiarma riitä.

TOIMITUS JULIAN SWEN INFORMATION KATRI MÄNTY

Monessa Itämeren alueen valtiossa asevelvollisuus vaihtelee vaihtelevien pienien ammattiarma- ja reservi- ja kutsuntien välillä. Nyt huoli on kääntynyt toiseen suuntaan, sillä monet maat suunnittelevat asevelvollisuuden palauttamista tai sen vahvistamista.

Norjassa puolustusministeri Bjørn Arild Gram ilmoitti huhtikuussa 2024 puolustusvoimien laajentavan asepalvelukseen kutsuttavien määrää. Tavoitteena on saada koulutukseen 13 000 henkilöä vuosittain vuoteen 2036 mennessä.

Ruotissa muutos on samansuuntaista. Historiallisesti sotilasstrategien painopiste on ollut kansainvälisessä kriisinhallinnossa, ammattilaisvoimien armoissa. Nyt tavoitteeksi on asetettu, että asepalvelukseen otetaan 10 000 koulutettavaa vuodessa vuoteen 2030 mennessä.

Saksassa liittokansleri Olaf Scholz on ilmoittanut ajavansa asevelvollisuuden käyttöön. Puolustusministeri Boris Pistorius on vuoden 2023 loppupuolella esittänyt Sakalle valittavaa asevelvollisuutta, johon mallia on haettu Ruotsista.

Suomessa, jossa perinteinen miesten yleinen asevelvollisuus on jo pitkään poistettu, pyritään taas arvioimaan asepalvelusta. Palvelukseen halutaan houkutella enemmän naisia yhteisten kutsuntatilausten kautta. Tavoitteena on 2 000 naista vuodittain.

Tasa-arvoisuus on tavoitteena myös Tanskassa, jossa pääministeri Mette Frederiksen on ilmoittanut hallituksensa ajavansa muutoksia asevelvollisuuteen. Se auttaa laajentaa koulutuksen naisten lisäksi naisia. Lisäksi hallitus on asettanut tavoitteeksi nostaa asevelvollisten määrää 5 000 alkuvuoden vuodesta.

Ballian kasvun myötä Viro ja Liettua. Miesten yleinen asevelvollisuus alio- aiotan laajentaa koulutuksen yhä voimakkaam- Virona tälle vuodelle asetettu tavoite on 4 000 uutta alokasta vuosittain. Liettua- tavoitteeksi on asetettu, että koulutukseen

otetaan 6 500 asevelvollista vuonna 2030. Asevelvollisuuden vuonna 2007 lakauttanut Latvia on palauttanut asevelvollisuuden vuonna 2023 ja asettanut kunnianhimoiset tavoitteet. Päämääränsä on 4000 koulutettavaa vuonna 2028.

Maanpuolustuskehakoulu sotilas-ologian professori Trene Tallberg sanoo, että trendin taustalla on sotilasstrategien tarpeiden muuttuminen. Kylläin sodan päätyttyä on Euroopassa pitkään ollut vallalla käsitys, jonka mukaan suuria soti ei ole uskottavissa eikä laajalle reserville tarvetta. Tallbergin mukaan vielä 2000-luvun alussa puhuttiin pääasiassa hybridiväkivallasta ja kyberodanäkijöistä.

Venäjän hyökkäyksen muutti tätä ajattelua. Ukrainan sodan myötä huomattiin, ettei sodankäynti ole muuttunut. Se on yhä sellaista, johon Suomessa on suurella reservillä varauduttu, hän jatkaa.

”Ukrainan sodan myötä huomattiin, ettei sodankäynti ole muuttunut.”

TEINI TALLBERG, MAANPUOLUSTUS-KEHAKOULUN SOTILASSOLOGIAN PROFESSORI

Painotuksia palvelusmotivaation

Norjan ja Ruotsin tavoitteiden tiedellä on niiden toteutusta asevelvollisuusmalli. Teoriassa voimassa on yleinen asevelvollisuus, jonka mukaan kaikki ovat asevelvollisia. Käytännössä palvelukseen päätyy ikä- kasta vain murto-osa. Malli on siis valikoiva.

Asepalvelus toimii Ruotsissa ja Norjassa lähes samalla tavalla. Kaikkien tiettyä ikä-alkuun koulutuksen naisten ja miesten on pakollista täyttää lomake, jolla selvitetään henkilöiden soveltuvuutta ja hakuk- kunnista asepalvelukseen.

Vastuun perusteella osa ikäluokas-

ta määrätään seuraavaan vaiheeseen, eli kutsuntatilausuteen. Ruotsissa tilausuteen päätyy noin joka neljäs, Norjassa noin puolet ikäluokasta.

Tilaisuudessa suorittamien perusteella määrätään tarvittava määrä henk. ditiä asepal- velukseen. Norjassa se on noin kymmenesosa ikäluokasta. Ruotsissa hienon viikommis. Ongelmallista mallissa on, että siinä korostuu yksilön oma halukkuus. Mikäli ikäluokan into asepalvelukseen ei kava- samaa taitaa puolustusvoimien kiinnostu- kassa, laukee palvelusmotivaatio asevel- vollisten keskuudessa.

Tallbergin mukaan tämä luo haasteita, mikäli pyritään noudattamaan yksilön- vapautta korotettua lämmäisä arvoja. Kansalaisturvallisuudet ovat jossain mää- rin niiden kanssa ristiriitaisia.

Jos Suomessa esitteläisiin joku uusi vel- vollisuus kaikille kansalaisille, niin kyllä se olisi haastava toteuttaa, Tallberg toteaa.

Tallbergin mukaan tarkastus voidaan hakea velvollisuuden korostamisella.

Jos asetetaan vahva velvollisuus ja tiu- kat rangaistukset, niin eiköhän se oteta- da enemmän vakoi palvelukseen. Ovatko ne sitten yhtiä motivoivia, se on eri kysymys, Tallberg pohtii.

Suomessa on joko ase- tai siviilipalve- lus, tai sitten joidenkin- viivästyä totaali- kiellytillä vankeja, hän jatkaa.

Saksa seuraa Norjan ja Ruotsin esimerkkiä

Sakan puolustusministeri Pistorius on heinäkuussa esittänyt malli on tarkoituks- ottaa käyttöön jo tänä vuonna voimaa.

Saksassa on yhä voimassa laki asevel- vollisuudesta, mutta sitä ei ole käytännössä toteutettu vuoden 2011 jälkeen, jolloin siirryttiin ammattimiehin. Uudistus ei muna 194, sillä asepalvelu pohjautuu va- paehtoisuuteen. Kyseessä on enemmän uudenlainen rekrytointikanava kuin var- sinainen asevelvollisuuden käyttöön.

Vapaehtoisuutta lukuunottamatta malli- noodattaa Ruotsin ja Norjan kaavaa. Koko ikäluokalle lähetetään lomake, jossa tie- dastellaan palvelushalukkuutta.

Vastuun pohjalta valitaan vuosittain noin 40 000 henkilöä, jotka osallistuvat kutsuntatilausuteen. Tilaisuudessa heitä valitaan tarvittava määrä, ehdotuksen mu- kaan 5 000 uutta henkilöä vuosittain.

Asevelvollisuusmallit ja palveluksen kesto

Seuraava infografiikan esimerkki on asepalvelusta käsittelevässä jutussa, jossa perehdytään siihen, miten monen Itämeren alueen valtiossa on herätty siihen, ettei pelkkä ammattiarmeija riitä. Neuvostoliiton hajottua monet valtiot vaihtoivat asevelvollisuuden suhteellisen pieneen ammattiarmeijaan. Moni maa kuitenkin suunnittelee asevelvollisuuden palauttamista tai sen vahvistamista.

Representatiivisen ulottuvuuden (Kress & van Leeuwen 2021) kautta tarkasteltuna tämä infografiikka on ensisijaisesti käsitteellinen representaatio, ei narratiivinen. Infografiikka esittää asevelvollisuusmallit ja palveluksen keston eri maissa ominaisuuten, ei tapahtumana. Infografiikan rakenne on ennen kaikkea luokitteleva, koska maat muodostavat joukon, jossa jokaisen maan asevelvollisuusmalli esitetään samalla tavalla. Infografiikassa on lisäksi symbolinen kerros, koska sotilashahmoilla on valtiokohtainen maastokuosi yllään. Lisäksi taustalla olevaan karttaan on merkitty tummemmalla värillä ne valtiot, joiden asevelvollisuusmalli ja palveluksen kesto esitellään infografiikassa. Kartta antaa vaikutelman siitä, että kyse on alueellisesta kokonaiskuvasta ja luokittelusta, ei irrallisista faktoista.

Infografiikan narratiivisuus on sen sijaan korkeintaan heikkoa. Hahmojen asennoissa on viitteitä toiminnasta kuten osoittaminen, aseiden kantaminen tai tähtääminen, mutta ne eivät muodosta selkeitä vektoreita, jotka kertoisivat toimijasta ja toiminnan kohteesta. Infografiikan päämerkitys on siinä, mikä malli on käytössä missäkin valtiossa ja mitä ominaisuuksia siihen liittyy.

Interaktiivisen ulottuvuuden (Kress & van Leeuwen 2021) näkökulmasta infografiikka on selvästi tarkoitettu tarkasteltavaksi, koska infografiikassa ei ole katsekontaktia lukijaan. Infografiikan hahmot ovat pieniä ja yleisluontoisia, ikään kuin karttasymboleja, mikä luo etäisyyttä lukijaan. Tällainen vaikutelma kuitenkin sopii infografiikkaan, koska lukijaa ei kutsuta samaistumaan yksittäiseen hahmoon tai asiaan, vaan vertailemaan ja oppimaan. Infografiikan tyyli on pelkistävä ja selittävä, jossa vaalea karttapohja, yhtenäinen typografia ja samankaltainen tietorakenne jokaisella valtiolla, luo järjestelmällisyyden ja asian-tuntijuuden vaikutelman.

Kompositionaalista ulottuvuutta (Kress & van Leeuwen 2021) tarkastellessa huomataan, että infografiikan otsikko *Asevelvollisuusmallit ja palveluksen*

kesto kutsuu lukijan etsimään tietoa eri valtioiden asevelvollisuusmalleista ja vertailemaan niitä. Infografiikan taustalla oleva kartta muodostaa yhtenäisen kentän, jonka päälle tiedot ja sotilashahmot ovat sijoitettu. Jokainen valtio tietoineen, maastokuoseineen ja sotilashahmoineen muodostaa näin ollen moduulin, joka tukee logiikkaa, jossa esitellään yksi valtio ja sen asevelvollisuusmalli sekä palveluksen kesto kerrallaan.

Infografiikan sotilashahmoilla on voimakas sallienssi, koska ne ovat visuaalisesti tunnistettavia ja erottuvat kartan vaaleasta sävystä tehokkaasti. Lisäksi valtioiden nimet erottuvat hyvin ja toimivat ikään kuin hakusanoina. Varsinainen infografiikan sisältö vaatii lähempää tarkastelua ja lukemista. Tämä on tarkoituksenmukaista, koska infografiikan on ensimmäisenä herätettävä lukijan huomio ja ohjata sen jälkeen tarkastelemaan infografiikkaa tarkemmin. Tyypillinen lukupolku lähteekin otsikosta, jonka jälkeen lukijan huomio osuu lähimpään tai selkeimpään valtioon ja etenee siitä muihin valtioihin, josta lukija voi kuitenkin palata takaisin ja kierrellä eri valtioiden välillä tehden vertailua.

Infografiikan kehystäminen on vahvaa, sillä jokainen valtio on selkeästi oma yksikkönsä ja tyhjä tila tai vaalea tausta erottaa moduulit toisistaan. Samalla infografiikan taustalla oleva kartta muodostaa hienovaraisen yhdistävän elementin, koska kaikki moduulit kuuluvat kuitenkin samaan kokonaisuuteen.

Tässä infografiikan esimerkissä retorisuus (Foss 2005) rakentuu etenkin kehystämisen ja valikoinnin kautta. Infografiikka esittää asevelvollisuusmallit ikään kuin tilannekartassa, jossa eri maiden asevelvollisuusmallit näyttäytyvät rinnakkain vertailtavina ja keskenään samankaltaisina tietomoduuleina.

Infografiikan taustalla oleva kartta luo vaikutelman kokonaiskuvasta ja alueellisesta faktasta. Lisäksi infografiikka ohjaa lukijaa tulkitsemaan aihetta geo- ja turvallisuuspoliittisena kysymyksenä. Sotilashahmot vahvistavat tätä kehystä, koska ne toimivat symbolisina tunnisteenä valtion maastokuoseineen. Retorisuus näkyy lisäksi myös siinä, että asevelvollisuus järjestelmänä tiivistetään kahteen helposti omaksuttavaan muuttujaan eli asevelvollisuusmalliin ja palveluksen kesto, jolloin asevelvollisuuden muut ominaisuudet jäävät taustalle. Näin infografiikka ohjaa lukijan tulkintaa ymmärtämään asevelvollisuus tässä jutun yhteydessä ensisijaisesti järjestelmänä, jota voidaan vertailla maittain.

Infografiikan otsikko *Asevelvollisuusmallit ja palveluksen kesto* ankkuroi (Barthes 1977) tulkinnan yksiselitteisesti siihen, että lukijan tehtävä on vertailla eri valtioiden asevelvollisuusmalleja ja palveluksen kestoa. Ilman tätä infografiikka voisi tarkoittaa yleisesti erilaisia palveluksia Euroopassa, mutta teksti ankkuroi merkityksen nimenomaan näihin kahteen muuttujaan. Lisäksi infografiikka ja teksti täydentävät (relay) toisiaan. Jutun tekstissä argumentoidaan ja taustoitetaan aihetta, mutta infografiikka tarjoaa yhdellä silmäyksellä sen, minkälaisia Itämeren alueen valtioiden puolustusjärjestelmät ovat. Tekstissä tätä vertailua olisi hankala mahdollistaa ja pitää näkyvillä yhtä aikaa.

Suunnitteluvaiheessa varusmiestoimittajalla oli heti ajatuksena se, että hän haluaisi juttuun jonkinlaisen selventävän infografiikan, josta erilaiset asevelvollisuusmallit kävisivät selkeästi ilmi. Lisäksi hän ajatteli, että juttuun sopisi pylväskuvio, josta näkisi eri valtioiden asevelvollisten määrän. Jutussa on mielestäni vielä tälläkin hetkellä lueteltuna sellaisia lukuja, jotka olisi parempi tuoda esille infografiikassa. Tällaisia lukuja ovat

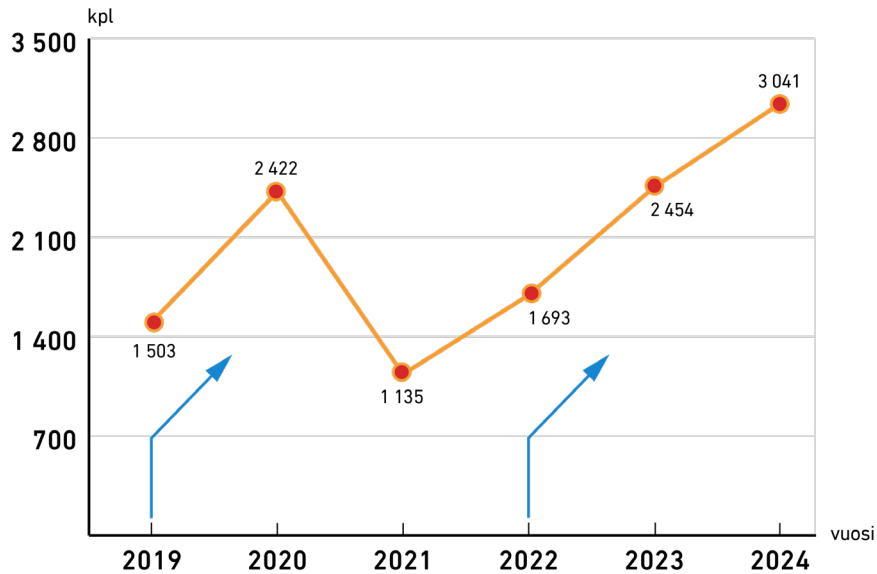
esimerkiksi ne, joissa ilmaistaan se, millaiseen kasvuun eri valtiot pyrkivät asevelvollisten osalta. Visualisointia hankaloittaa kuitenkin se, että valtioiden tavoitteet eivät ole asetettu samaan vuoteen.

Infografiikkaa suunnitellessa halusin myös, että valtiot eroittuisivat toisistaan voimakkaammin ja kertoisivat jotain valtion puolustusvoimista. Pelkkä otsikointi ei mielestäni riittänyt, jolloin tartuin toimituksessa työskentelevän henkilön ideaan siitä, että sotilashahmot voitaisiin ilmaista eri valtioiden maastokuosein. Tämä oli mielestäni hyvä idea, mutta vaati myös huolellista taustatyötä. Asiantuntijuuden vaikutelma kärsisi melko voimakkaasti, jos maastokuosit menisivät syystä tai toisesta väärin. Huolellista tautatyötä vaativat myös asevelvollisuusmallien ja palveluksen keston tietojen kartoittaminen, ettei niissä ilmenisi myöskään kiusallisia väärinymmärryksiä tai selkeitä virheitä.

Tämän infografiikan rooli on toimia kokoavana vertailuna. Se jäsentää asevelvollisuusmallit ja palveluksen keston valtioittain yhtenäiseksi kokonaisuudeksi ja tarjoaa jutun rinnalle nopeasti omaksuttavan, vertailtavan ja muistijälkeä vahvistavan infografiikan. Leipäteksti käsittelee aiheen taustoja perusteellisemmin, mutta infografiikka tarjoaa lukijalle selkeän rakenteen eri valtioiden asevelvollisuusmalleista. De Haanin ym. (2017) mukaan infografiikka toimii parhaiten juuri silloin, kun sillä on selkeä suhde tekstiin. Visualisointi voi esimerkiksi tuoda uutta tietoa esille tai esittää tekstissä esille tuodun asian eri muodossa. Lisäksi infografiikka ja teksti voivat kertoa eri asioita, jolloin ne toimivat kokonaisuudessa rinnakkain.

Infografiikka jäsentää asevelvollisuusmallit ja palveluksen keston valtioittain yhtenäiseksi kokonaisuudeksi ja tarjoaa jutun rinnalle nopeasti omaksuttavan, vertailtavan ja muistijälkeä vahvistavan infografiikan.

Reserviläiskivääreille myönnettyjen aselupien määrä

Viivakuvio on osa juttua, joka käsittelee reserviläisten oman kiväärin hankintaa ja ilmiön yleistymistä. Jutussa haastatellaan sovellettua reserviläisammuntaa harrastavaa Niklas Ronkaista. Aukeamalla on kahden valokuvan lisäksi viivakuvio, joka tiivistää jutun keskeisen väitteen numeeriseen muotoon. Reserviläisten oman kiväärin hankinta on kasvanut ja kasvu liittyy ajallisesti tiettyihin käännekohtiin. Viivakuvio toimii jutussa todentavana elementtinä, koska se antaa lukijalle nopeasti käsityksen ilmiön kehityssuunnasta.

Representatiivisen ulottuvuuden (Kress & van Leeuwen 2021) näkökulmasta viivakuvio rakentaa merkitystä erityisesti käsitteellisenä representaationa. Viivakuvio ilmentää reserviläiskivääreille myönnettyjen aselupien määrää vuosina 2019–2024. Kuvaaja tekee näkyväksi ilmiön mittakaavan ja kehityssuunnan. Pisteisiin liitetyt lukuarvot tarkentavat myönnettyjen aselupien määrän. Lisäksi viivakuviossa on kaksi selittävää merkintää, jotka liittävät datan yhteiskunnallisiin tapahtumiin ja luovat kuvioon heikon narratiivisen kerroksen.

Interaktiivisuuden ulottuvuuden (Kress & van Leeuwen 2021) näkökulmasta viivakuvio asettaa lukijan tulkitsijan rooliin. Lukija kutsutaan lukemaan kehityskulkua ja tekemään johtopäätöksiä. Nuolimerkinnot ohjaavat katsetta ja tarjoavat tulkintareittejä. Koska esitys on selkeä ja numeroarvot on kirjoitettu pisteiden viereen näkyviin, lukija voi omaksua pääviestin nopeasti ilman, että hänen täytyy arvioida lukua sinne päin.

Kompositionaalisesti (Kress & van Leeuwen 2021) viivakuvio on sijoitettu oikean sivun yläosaan, mikä nostaa sen informaatioarvoa. Ensimmäisellä sivulla valokuvassa oleva kivääri osoittaa oikealla puolella sivua olevaa viivakuviota. Tämä ohjaa lukijan katsetta viereiselle sivulle silmäilemään viivakuviota ennen leipätekstin lukemiseen siirtymistä. Lisäksi otsikko on kuvaajan tasalla ja sen luettua katse hakeutuu hakemaan otsikon väitteelle todisteita, koska se on jutun merkittävin väite. Valokuvat ovat jutun tukena ilmentämässä erästä reserviläiskiväärien harrastajaa, mutta kuvaaja tuo datan visuaalisesti näkyväksi ja tarkasteltavaksi. Viivakuvion

vaaka-akseli tekee ilmiön kehityskulusta lineaarisen ja helposti seurattavan. Pystyakseli sen sijaan antaa ilmiölle mittakaavan ja pisteisiin merkityt tarkat määrät aseluvista parantavat luettavuutta ja vähentää tulkinnanvaraa. Lisäksi nuolimerkinnot tiettyjen vuosien yläpuolella lisäävät selityksen ilmiön kehityskulkuun, joka ohjaa lukijaa yhdistämään datan yhteiskunnallisiin tapahtumiin.

Oranssilla viivalla ja pisteillä on voimakas salienssi, jotka erottuvat valkoisesta taustasta ja sinisen sävyisistä valokuvista hyvin. Lisäksi viivakuvioon merkityt nuolet kiinnittävät huomion kahteen käännekohtaan. Lisäksi viivakuvion kehystäminen on vahva, koska viivakuvio on selkeästi rajattu omaksi moduuliksi.

Tässä esimerkissä retoriikka (Foss 2005) on uskottavuuden ja syy-seuraus-ajattelun rakentamista. Juttuun valikoitui juuri tämä muuttuja, eli aselupien määrä, edustamaan ilmiötä, joka näyttää kehityksen visuaalisesti, josta saadaan vahva vaikutelma kasvusta. Lisäksi viivakuvioon liitetään mukaan kaksi yhteiskunnallista käännekohtaa, jotka vihjaavat selityksiä muutokselle. Lukijalle tarjotaan tulkintakehys, jossa datasta tehdään ymmärrettävää, mutta samalla ohjataan tulkintaa.

Jutun teksti ankkuroi (Barthes 1977) aiheen reserviläiskiväärien hankintoihin, lupiin ja taustoihin. Viivakuvio tukee tekstin väitettä kasvusta tekemällä sen näkyväksi nopeallakin vilkaisulla. Lisäksi viivakuvio täydentää tekstiä tarjoamalla selkeän ajallisen rakenteen, johon tekstin syitä ja selityksiä voi yhdistää. Viivakuvion sisällä vuoden 2019 ja 2022 kohdalla olevat nuolitekstit toimivat ikään kuin kuvaajan sisäänrakennettuna ankkurointina. Ne suuntaavat lukijan tulkintaa aselupien määrän kasvusta kohti tiettyjä selityksiä.

Tämä viivakuvio sai idean ja syntyi jutun kirjoittaneen varusmiestoimittajan ansiosta. Hän oli löytänyt juttua kirjoittaessaan poliisin lupahallinnon tekemän tilastoinnin aselupien määrän kasvusta ja pyysi minua visualisoimaan sen juttua varten. Tähän valikoitui viivakuvio, joka on eräänlainen tilastokuvioiden pe-

rustyyppi. Se sopii erityisesti jatkuva-arvoisen tiedon, kuten aikasarjojen, esittämiseen, koska viivakuvio korostaa ilmiön jatkuvaa luonnetta, muutosta ja kehityssuuntaa. (Koponen, ym. 2013, 190.) Tästä syystä viivakuvio oli sopiva valinta visualisoimaan reserviläiskivääreille myönnettyjen aselupien määrän kehitystä vuodesta 2019 vuoteen 2024.

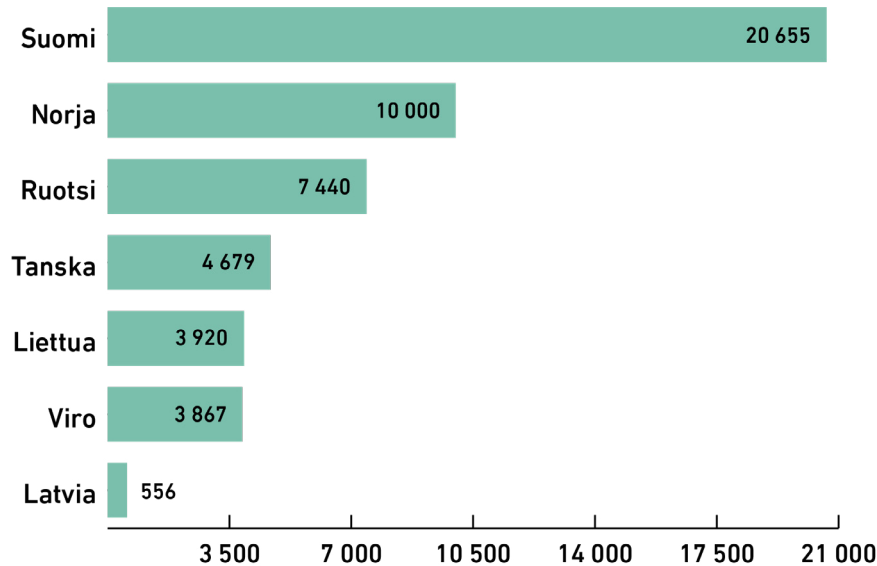
Halusin, että viivakuvio on mahdollisimman selkeä, eikä siinä olisi mitään ylimääräistä, mutta se erottuu kuitenkin aukeamalta nopeasti ja saa lukijan huomion. Sen vuoksi tein kuvaajan tietopisteistä punaisia maalitauluja, jotta ne ponnahtaisivat sivulta lukijan silmille ja toisi aukeamalle jotain muutakin väriä vahvasti sinisen sävyisten valokuvien rinnalle. Visuaalisen näkökulman lisäksi ajattelin, että tietopisteiden merkitseminen kuvaajaan lisäisi selkeyttä ja välittäisi tietoa tehokkaammin. Viivakuvioon päätettiin lisätä myös selittävät tapahtumat vuosien 2019 ja 2022 kohdalle, jotta lukija saa vihjettä siitä, mikä aselupien määrän kasvuun on voinut vaikuttaa.

Nuolten ja selittävän tekstin lisäämiseen liittyy kuitenkin riski siitä, että lukija voi tulkita kuvaajan liian yksiselitteisesti ”tämä tapahtuma aiheutti tämän muutoksen”, vaikka siihen on voinut vaikuttaa muutkin tekijät. Näiden elementtien lisääminen on kuitenkin perusteltua, koska nämä yhteiskunnalliset tapahtumat ovat aidosti relevantteja ajallisia käännekohtia, jotka myös tekstissä mainitaan Liperin Reserviläiset ry:n puheenjohtaja *Jesse Kallion* toimesta. Näin ollen viivakuvioon lisätyt tapahtumamerkinnot toimivat journalistisina kontekstimerkkeinä, jotka auttavat lukijaa sijoittamaan määrien vaihtelun ajallisesti laajempaan yhteiskunnalliseen kehykseen ja ymmärtämään jutun aihetta jo ennen leipätekstiin uppoutumista.

Viivakuvion rooli on dataa visualisoiva ja väitettä tukeva kuvaaja. Se tiivistää jutun keskeisen aiheen ja sen kehityskulun nopeasti omaksuttavaan muotoon, koska tekstissä numeroiden luettelu voi osoittautua raskaaksi lukijan näkökulmasta. Lisäksi kuvaaja tarjoaa tulkintakehyksen, jossa lukija voi suhteuttaa määrien muutoksen yhteiskunnallisiin käännekohtiin.

Viivakuvion rooli on dataa visualisoiva ja väitettä tukeva kuvaaja. Se tiivistää jutun keskeisen aiheen ja sen kehityskulun nopeasti omaksuttavaan muotoon.

Asevelvollisia palveluksessa vuonna 2024

Seuraavan esimerkin pylväskuvio on jutussa *Asevelvollisuuden suosio kasvaa*. Pylväskuvio toimii jutussa vertailevana elementtinä, mutta tekstissä siihen ei juuri viitata. Jutussa perehdytään asevelvollisuuden rooliin ja kehitykseen eri maissa, johon pylväskuvio antaa nopeasti mittakaavan ja välineen arvioida sitä, miten Suomi suhteutuu naapurimaihin ja Baltiaan. Jutun ensimmäisen aukeaman infografiikkaa eri asevelvollisuusmalleista ja niiden kestosta en analysoi tässä, koska se on käsitelty aikaisemmassa luvussa. Tässä luvussa keskityn dataa visualisoivaan kuvaajaan.

Representatiivisesta ulottuvuudesta (Kress & van Leeuwen 2021) tarkasteltuna pylväskuvio on luonteeltaan käsitteellinen representaatio. Pylväskuvio, tarkemmin sanottuna vaakapylväskuvio, esittää luokittelevan vertailun, jossa maat ovat kategorioina ja niiden rinnalla on asevelvollisten määrät. Kuvaaja tekee näkyväksi erot maiden välillä selkeästi ja lukijaystävällisesti, koska maat luetellaan listana suuruusjärjestyksessä ja niiden väliset erot

hahmottuvat palkkien pituuksista ja vielä tarkemmin niiden sisään merkityistä tarkoista lukemista. Vaakapylväskuvio korostaa vertailua, koska lukija vertailijan roolissa voi yhdellä silmäyksellä nähdä, missä maassa asevelvollisia on eniten tai vähiten ja minkälaisia eroja maiden välillä ylipäätään on.

Interaktiivisesti (Kress & van Leeuwen 2021) pylväskuvio tarjotaan tässäkin esimerkissä lukijalle tarkasteltavaksi, koska kuvio ei puhuttele lukijaa tai muodosta häneen katsekontaktia. Lukijan rooli on tulkita ja vertailla. Hänen odotetaan lukevan kuvioista kategoriat eli eri maat, arvioimaan palkkien pituuksia ja tekemään näiden kautta johtopäätöksiä. Pylväskuvio luo neutraalilla esitystavallaan objektiivisuuden vaikutelman, vaikka erilaiset valinnat ohjaavatkin tulkintaa.

Pylväskuvion retorisuus (Foss 2005) syntyy erityisesti valikoinnista. Mittariksi on valittu palveluksessa olevien asevelvollisten määrät vuonna 2024 ja vertailuun on otettu tietyt maat, jolloin ilmiö rakentuu lukijalle alueellisenä ja määrällisenä kysymykse-

nä. Lisäksi pylväskuvio formaattina ohjaa tulkintaa. Vaakapylväät ilmentävät eroja selkeästi ja maiden järjestys saa katseen kiinnittymään nopeasti siihen, missä maassa määrä on suurin ja missä pienin. Kuvaaja ei näin ollen vain esitä neutraalisti tietoa, vaan painottaa eroja ja tuottaa vaikutelmaa mittakaavasta. On tärkeää kuitenkin huomata, ettei tämä retorinen vaikutus tarkoita mielipidevääritettä, vaan sitä, että datan visualisointi ohjaa lukijaa tekemään tietynlaisia johtopäätöksiä. Tässä esimerkissä tapauksessa tulkitsemaan asevelvollisuuden merkitystä ja laajuutta nimenomaan palvelusmäärien kautta.

Kompositionaalisesti (Kress & van Leeuwen 2021) pylväskuvio on vahvasti kehystetty omaksi moduulikseen jutun viimeisen sivun alaosaan. Pylväskuvio erottuu leipätekstistä selkeästi ja toimii faktalaatikkona, jota voi lukea irrallaan jutun tekstistä. Pylväskuvion ensimmäisellä, listan kärjessä olevalla Suomella, on vahva salienssi, koska katse ohjautuu nopeasti vertailun ääripäähän. Vaakapylväskuvion muoto tukee myös lukupolkua, koska katse etenee useimmiten ylhäältä alas ja vasemmalta oikealle. Tällöin vasemmalta luetaan maat ja oikealle suuntautuvat palkit tekevät vertailun välittömäksi ja ylhäältä alas suuntautuva katse huomaa selkeästi erot maiden välillä.

Jutun leipäteksti ankkuroi (Barthes 1977), mistä vertailussa on kyse. Jutussa kerrotaan siitä, että monet Itämeren alueen valtiot ovat vaihtaneet asevelvollisuuden suhteelliseen pieneen ammattiarmeijaan. Nykyään asetelma on toinen, koska monet valtiot suunnittelevat asevelvollisuuden palauttamista tai sen vahvistamista. Tästä syystä pylväskuvioon valikoituivat tietyt maat tarkasteltaviksi, jotta nähdään millainen tilanne valtioilla on asevelvol-

listen suhteen. Saksan ja Puolan lukuja kuvaajaan ei olisi voinut sisällyttää, koska ne eivät olisi olleet vertailukelpoisia maiden kanssa, jossa on käytössä asevelvollisuus eikä ammattiarmeija. Sen vuoksi Saksan ja Puolan ammattiarmeijan ja reservin vahvuus on ilmoitettu pylväskuvion vieressä, josta voi hieman hahmottaa mikä tilanne Saksassa ja Puolassa on verrattuna asevelvollisiin maihin. Näin ollen kuvaaja sekä sen vieressä olevat Saksan ja Puolan luvut tukevat ja täydentävät (relay) tekstiä tarjoamalla juttukokonaisuuteen tietoa, jota olisi raskas kuvata ja lukea tekstin muodossa.

Kyseisessä esimerkissä korostuu se, miten graafikon tulee tehdä journalistisia valintoja siitä, mikälaista kuvaajaa käytetään, mitkä maat otetaan mukaan ja mitä tietoa halutaan tai kannattaa edes visualisoida. Vaakapylväskuvio on toimiva muoto, koska se tukee vertailua ja palvelee lukijaa nopeasti. Koponen ym. (2013, 186) painottaakin, että allekkain esitetyt vaakapylväät ymmärretään eräänlaiseksi luetteloksi, kun taas rinnakkain esitettyjen pystypylväiden välillä mielletään olevan jatkumo tietopisteestä toiseen. Näin ollen pystypylväskuvio olisi antanut väärän mielikuvan, koska esimerkin visualisoinnin aineistossa ei ole kyse jatkumosta, vaan suuruusjärjestystä kuvaavasta luokittelusta.

Juttuun liittyvän pylväskuvion aineisto osoittautui kuitenkin hankalaksi, koska tietoa asevelvollisten määrästä ei ollut kovin helposti saatavilla kaikista halutuista valtioista. Varusmiestoimittaja oli yhteydessä jokaisen maan puolustusvoimiin ja tiedusteli asevelvollisten määrää ja asevelvollisuusmalliin liittyviä tietoja. Jotkut infografiikkaan alunperin suunnitellut tiedot oli jätettävä pois, koska

emme saaneetkaan jokaisesta maasta tietoja. Eri-tyisen mielenkiintoista olisi ollut saada tietoa siitä, kuinka suuri osuus asevelvollisista palveluksessa vuonna 2024 oli naisia, koska leipätekstissäkin pe-rehdyttiin siihen, miten asepalveluksesta halutaan tasa-arvoisempi. Tämä ei kuitenkaan toteutunut, koska emme saaneet kyseistä tietoa jokaisen valtion puolustusvoimilta. Meillä olisi ollut käytössä erään tutkimuksen tilastot, jossa naisten osuus asevelvol-lisista oli merkitty. Tässäkin tapauksessa jouduin to-teamaan, että tieto on eri vuodelta kuin saamamme ajankohtaisimmat luvut, eikä tiedot kattaneet jokais-ta jutussamme esiintyvää valtiota, jolloin tieto olisi harhaanjohtavaa, eikä vertailukelpoista.

Pylväskuvion sijoittamiseen jutun viimeiselle sivulle voi sisältyä riski, jos kuvio sisältää tärkei-tä tietoja, jotka olisi hyvä nähdä jo jutun alussa. Tekstissä ei kuitenkaan viitata pylväskuvioon en-simmäisen sivun tekstissä, eikä oikeastaan viimei-selläkään sivulla. Tällöin pylväskuvio jää toimimaan eräänlaisena taustoituksena tai lisätietona, johon lukija pysähtyy jutun lopussa ja voi pohtia tekstin kautta heränneitä ajatuksia pylväskuvion tuoman tiedon avulla. Tällainen ratkaisu voi myös heikentää tekstin ja kuvaajan välistä yhteyttä, koska lukijalle ei näkyvästi osoiteta, miten pylväskuvion antama tieto liittyy jutun ydinsanomaa. Tässä korostuukin toimittajan ja graafikon yhteistyö ja tekstin ja visu-aalisuuden samanaikainen suunnittelu aukkojen ja epäjohtonmukaisuuksien välttämiseksi.

Pylväskuvion visuaaliseen ilmeeseen vaikutti se, millaista värimaailmaa jutussa on muutenkin käytetty. Ensimmäisen aukeaman infografiikan taustalla oleva vaalean turkoosi väri valikoitui kuvaajan palkkien vä-

riksi, joka luo yhtenäisen ilmeen kokonaisuuteen. Li-säksi tämän luvun molemmissa kuvaajissa käytetään samaa kirjaintyyppiä, joka Ruotuväellä on käytössä, jotta ilme säilyy yhtenäisenä ja vakuuttavana.

Pylväskuvion rooli on dataa tiivistävä ja vertai-lun mahdollistaminen. Se tekee jutun väitteen hel-pommin hahmotettavaksi ja antaa lukijalle nopeasti työkalun ymmärtää, miten Suomi sijoittuu lähialueen maihin verrattuna palveluksessa olevien asevelvol-listen suhteen. Tämän lisäksi pylväskuvio auttaa ym-märtämään sitä, mikä tilanne muilla valtioilla on tällä hetkellä, jotka ovat päättäneet ryhtyä vahvistamaan joukkojaan tai palauttamaan asevelvollisuuden osak-si maansa puolustusta.

Vaikka määrittelynkin tämän pylväskuvion roo-lin ensisijaisesti dataa tiivistäväksi ja vertailun mahdollistajaksi, haluan korostaa, että tämän tut-kielman jokaisen infografiikan ja dataa visualisoi-van kuvaajan rooleihin kuuluu myös luonnollisesti tiedon välittäminen. De Haan ym. (2017) viittaavat-kin Lee ja Kim (2016) tekemään tutkimukseen, jonka mukaan infografiikat tukevat erityisesti niitä, joilla on vähemmän aikaisempaa tietoa aiheesta. Ruotuväen kontekstissa tämä onkin kiinnostavaa, sillä infografiikoiden rooli voi olla myös toimia pedagogi-sena välineenä kansalaisille.

Oli kyseessä sitten käsitteellinen kuvitus, henki-lökuvitus, infografiikka tai dataa visualisoiva kuvaaja, niissä kaikissa voi olla käytössä useita erilaisia visu-aalisia keinoja ja niillä voi olla päällekkäisiä rooleja. Tutkielman analysoinnin selkeyttämiseksi pyrin kes-kittymään tiettyihin asioihin kerrallaan. Seuraavaksi siirrytään kokoamaan havainnot yhteen Ruotuväen kuvitusten ja infografiikoiden rooleista.

05

JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Kuvituksen ja infografiikan roolit Ruotuväessä

Tässä luvussa kokoan analyysiosuuden havainnot yhteen siitä, millaisia rooleja kuvituksilla, infografiikoilla ja kuvaajilla Ruotuväessä on ja millaisista visuaalisista keinoista nämä roolit syntyvät.

Analyyysi osoitti, etteivät kuvitukset ja infografiikat toimi pelkästään sivun koristeena tai täytteenä, vaan osallistuvat aktiivisesti jutun ja kokonaisuuden merkityksen rakentamiseen eri roolein. Kuvitukset ja infografiikat esimerkiksi jäsentävät ilmiötä, ohjaavat lukemista ja rakentavat sävyä sekä uskottavuuden vaikutelmaa. Kun siirrytään yksittäisistä esimerkeistä kokonaisuuteen, esiin nousee erityisesti kuvitusten ja infografiikoiden moniroolisuus. Sama kuvitus tai infografiikka voi samanaikaisesti sekä konkretisoida että kehystää, sekä tukea tiedollista ymmärtämistä että vahvistaa lehden ilmettä ja lukukokemusta.

Kehystävällä roolilla tarkoitan siis sitä, että kuvitus tai infografiikka voi ohjata jutun tulkintaa jo ennen varsinaista lukemista. Kuvitus ja infografiikka voivat kehystää aiheen esimerkiksi turvallisuuspoliittiseksi tilannekuvaksi tai inhimilliseksi kokemukseksi riippuen valituista symboleista, tyylistä ja siitä,

mikä nostetaan visuaalisesti esiin. Kehystys syntyy sekä siitä, mitä kuvituksessa tai infografiikassa näytetään että siitä, mitä jätetään näyttämättä. Kehystystä vahvistavat myös sommittelun elementtien salienssi ja tekstin ankkurointi.

Analyyysissä esille nousseet roolit voidaan tiivistää muutamaa päärooliin. Ensinnäkin kuvitus toimii usein edellä mainittuna kehystävänä ja muistijälkeä rakentavana elementtinä. Se tiivistää aiheen symboliseen muotoon ja ohjaa lukijan tulkintaa ennen varsinaisen jutun lukemista. Tällaisessa roolissa merkityksiä syntyy esimerkiksi erilaisten symbolien, tekstuurien ja typografian avulla, unohtamatta graafikon kollektiivista tietoa, jota hän hyödyntää jatkuvasti työssään. Toiseksi kuvitus toimii konkretisoivassa roolissa silloin, kun teksti käsittelee abstrakteja, kokemuksellisia tai vaikeasti kuvattavia aiheita. Tällöin merkitys syntyy esimerkiksi esineiden, metaforien ja tunnelmallisuuden kautta, jota luodaan erilaisin värein, sommitteluin, kokoeroihin ja asennoin. Kolmanneksi infografiikoilla ja kuvaajilla on opettavainen ja uskottavuutta vahvistava rooli. Poikkileikkaukset, selitteet, mitta- ja vertailuraken-

teet tekevät aiheesta teknisen ja samalla tuottavat asiantuntijuuden vaikutelmaa, vaikka lukija ei py-sähtyisikään jokaiseen yksityiskohtaan. Lisäksi infografiikat ja kuvaajat kokoavat yhteen sellaista tietoa, jota ei kannata tekstissä tuoda esille, kuten pitkien numerolistojen luettelu. Infografiikoissa ja kuvaajissa visuaalisina keinoina korostuvat etenkin erilaiset nuolet, selitteet ja mittakaavat. Lisäksi erilaiset kehystävät keinot, kuten moduulit, tyhjä tila tai laatikot, muodostavat kokonaisuudesta selkeämmän. Neljänneksi kuvitukset ja infografiikat toimivat myös taittoa rytmittävässä roolissa. Ne voivat jäsentää palstoitusta, luovat pysähdyksiä ja ohjaavat lukupolkua esimerkiksi salienssin ja edellä mainittujen kehystävien keinojen avulla.

Yksi analyysin keskeisistä havainnoista liittyy kuvitusten implisiittiseen kommentointiin ja ajoittaiseen hienovaraiseen huumoriin tai ironiaan. Vaikka institutionaalisessa kontekstissa visuaalisuudelta odotetaan usein neutraaliutta ja asiallista sävyä, kuvitus osallistuu merkitysten rakentamiseen myös epäsuorasti. Se voi esimerkiksi vihjata valtasuhteita, korostaa ristiriitoja tai tehdä aiheesta lähestyttävemmän ilman eksplisiittistä kannanottoa. Tällainen vaikutelma syntyy tyypillisesti symbolisista valinnoista ja kompositionaalisista ratkaisuista, jotka voivat olla esimerkiksi kokoerot, asettelu, kehonkieli, katseen suunta ja salienssi. Nämä keinot suuntaavat lukijan tulkintaa jonkin verran, mutta jättävät tulkinnan silti avoimeksi. Huumori ei välttämättä näyttäytyä naurattamisena, vaan pikemminkin kevennyksenä ja etäännytyksenä. Se syntyy usein tilanteen tai symbolien pienestä ristiriidasta, joka tekee aiheen helpommin

käsiteltäväksi ja muistettavaksi.

Samalla nämä keinot ovat tulkinnallisesti herkimpiä. Vanhat kulttuuriset symbolit ja selkeästi luettavat asetelmat voivat institutionaalisessa mediassa liukua sopimattoman puolelle, vaikka kuvituksen tyyli olisi hillitty. Tämä jännite eli kuvituksen kyky kommentoida epäsuorasti ja neutraaliuden odotus, ovat yksi tutkimukseni tärkeimmistä johtopäätöksistä. Se osoittaa, että visuaalinen ilmaisu voi Ruotuväessä toimia moniroolisesti. Se voi olla yhtä aikaa journalistista kokonaisuutta tukeva, kiinnostavuutta ja luettavuutta lisäävä, mutta myös sävyä ja tulkintakehyksiä rakentava elementti.

Kuvitusten ja infografiikoiden moniroolisuuden lisäksi, myös niiden visuaaliset keinot ovat moninaisia. Tässä tutkimuksessa korostuvat ne kuvalliset ja taitolliset ratkaisut, joiden avulla kuvitus, infografiikka ja kuvaajat rakentavat merkityksiä ja ohjaavat lukijan tulkintaa. Visuaaliset keinot eivät ole ainoastaan tyyliä tai ulkoasua, vaan ne muodostavat työkalupakin, jolla ilmentää määrittelemiäni kuvituksen ja infografiikan rooleja. Visuaaliset keinot näkyvät sekä siinä, mitä kuvassa esitetään, että siinä, miten lukija suhteutetaan esitettyyn, sekä siinä, miten erilaiset elementit järjestetään kokonaisuudeksi. Sama visuaalinen keino voi palvella useita tehtäviä ja sama elementti kuvituksessa tai infografiikassa voi olla samanaikaisesti sekä opettavainen että tunnelmaa luova.

Seuraavaksi tarkastellaan sitä, millainen on onnistunut kuvitus tai infografiikka Ruotuväessä ja asettaako Puolustusvoimat organisaationa jotain rajoitteita kuvalliselle ilmaisulle.

5.2 Miten Ruotuväkeen tehdään onnistunut kuvitus tai infografiikka?

Johtopäätösten perusteella kuvitus ja infografiikka ovat olennainen osa journalistista merkityksenmuodostusta. Kuvituksen ja infografiikan avulla voidaan selittää, konkretisoida, kehystää ja rytmittää sisältöä sekä rakentaa jutulle sävyä ja kiinnostavuutta. Tutkimuksen loppupuolet onkin perusteltua tarkastella sitä, millaisista asioista onnistunut kuvitus tai infografiikka muodostuvat. Kysymys ei ole ainoastaan esteettisestä lopputuloksesta, vaan siitä, miten kuvitus tai infografiikka palvelee jutun sisältöä, lukijaa ja julkaisun institutionaalista kontekstia.

Kuvituksen tai infografiikan suunnittelu alkaa Ruotuväen toimituksessa usein valmiista tai lähes valmiista tekstistä. Graafikon tulee lukea teksti ja ymmärtää sen viesti, jotta hän pystyy välittämään viestiä kuvallisesti (Rantanen, 2007, 42). Infografiikoiden ja dataa visualisoivien kuvaajien kohdalla pätee myös Koposen ym. (2013, 32) korostama informaatiomuotoilun kultainen sääntö, jonka mukaan graafikon tulee valita esitystapa, joka tuottaa mahdollisimman selkeän lopputuloksen. Lisäksi tiedon tulee olla oikein ja luotettavasta lähteestä, jotta visualisointi esittää vain todellisia väitteitä, todellisesta maailmasta.

Lisäksi kuvituksen ja infografiikan hallinta vaatii laaja-alaista yleissivistystä, jotta graafikko ymmärtäisi asiayhteyksiä ja saisi kuvalliset ideat sekä selkeän tiedon välittämisen onnistumaan. (Rantanen, 2007, 38, 42.) Aina ei kuitenkaan tarvitse tietää ai-

heesta kaikkea, mutta kiinnostusta olisi hyvä löytyä selvittämään asioita, joita ei tiedä tai joista ei itse pidä. Tässä korostuu myös yhteistyö varusmiestoitajien ja toimituksen muun henkilökunnan kanssa, koska kuvan ja tekstin yhteistyö luo laadukkaamman ja merkityksellisemmän kokonaisuuden.

Lisäksi onnistuneen kuvituksen ja infografiikan suunnittelussa auttaa se, että ymmärtää, millaisesta organisaatiosta on kyse ja millainen Ruotuväki-lehtenä on. Onnistuneen kuvituksen tai infografiikan tulee olla journalistisesti perusteltu, visuaalisesti ja sävyiltään Ruotuväen konseptiin ja Puolustusvoimien organisaatioon sopiva, mutta samaan aikaan riittävän omaperäinen, jopa hieman kohahduttava. Ruotuväen ei kuitenkaan kannata sortua liian jäykkään ja institutionaaliseen kuvalliseen ilmaisuun, koska Rantanen (2007, 11) osuvasti muistuttaa, että lehti on enemmän teos kuin tuote, joka vaatii toimitukselta jatkuvaa suunnittelua ja uusien esitystapojen etsintää. Vaarana onkin, että Ruotuväki kallistuu lehden tekemisessä sarjatuotannon puolelle, jossa samoja aiheita ja Puolustusvoimien tapahtumia kierrätetään, jos uusien kuvallisten esitystapojen ja näkökulmien etsimiseen ei käytetä riittävästi aikaa.

Tietäväinen ja Hänninen (2018, 197) toteavat, ettei pelkkä tieto ilman tunnetta uppoa lukijaan. Lisäksi Rantanen (2007, 23) korostaa, että kuvaan kannattaa aina rakentaa tarina, kun sellaiselle on

mahdollisuus. Koska Ruotuväki ei kykene enää nykymaailmassa välittämään uutisia tuoreena ja ajan-kohtaisina, ainakaan painetussa lehdessä, sen tulisi-kin hyödyntää tunnetta ja tarinaa niin kuvassa kuin tekstissä. Tämä uutisten ajankohtaisuuden haaste johtuu esimerkiksi siitä, että Ruotuväki ilmestyy ker-ran kuukaudessa, eikä viikoittain. Lisäksi syinä ovat viestinnän digitalisoituminen, perinteisten joukko-viestimien aseman järkkyminen ja älypuhelimet, jot-ka ovat muokanneet mediamaastoa huomattavasti, jolloin suuri määrä sisältöä on koko ajan mukana taskussa. (Heikkilä, Hellman & Ovaska 2023, 9.)

Juttujen kirjoittaminen mielenkiintoisesta näkö-kulmasta ei aikakauslehdessä kuitenkaan yksistään riitä, vaan kuvitus on apuna luomassa laadukasta ja merkityksellistä kokonaisuutta, joka herättää tuntei-ta ja kertoo tarinaa. Tietäväisen ja Hännisen mukaan (2018, 4) lehtikuvitus voi parhaimmillaan tehdä hy-västä jutusta vielä entistä paremman, jos kuvitus ei pelkästään selitä jo tekstin kertomaa asiaa vaan on-nistuu tuomaan siihen jotain uutta. Onnistunut kuvi-tus tai infografiikka syntyykin silloin, kun kuvitukselle ja tekstille annetaan riittävästi aikaa yhteistyöhön ja ymmärretään se, ettei kuvitus ole toimittajan vihollin-nen tai pelkkä koriste jutun kyljessä, vaan jättämässä lukijaan muistijäljen.

Tutkielmasta on käynyt ilmi, että graafikko käyt-tää yhtenä kuvittamisen keinona kollektiivista tietoa. Lisäksi graafikko lisää omia ajatuksiaan ja tuntei-taan kuvitukseen, vaikka hänen tulee olla uskollinen tekstille ja sen sanomalle (Ylimartimo, 2012, 30–32). Tietoiseen ja tiedostamattomaan kulttuuritajuntaan kuuluukin niin symboliikkaa, mytologiaa, historiaa, taidehistoriaa, populaarikulttuuria kuin hahmopsyko-

logiaakin. (Tietäväinen & Hänninen 2018, 190.) Ku-vakielen suhde onkin hyvä ymmärtää ja tiedostaa, koska se helpottaa arvioimaan sitä, ymmärtääkö lukija viittaukset vai onko kyseessä pelkkä symbo-likuva, jonka käyttöä ei ole mietitty sen tarkemmin. Tietäväinen ja Hänninen (2018, 190) muistuttavatkin, että kliseet ja symbolit ovat sinänsä hyödyllisiä visu-aalisia keinoja, koska ne tunnistetaan nopeasti. Niitä käytetään myös käsitekuvituksissa, mutta niille an-netaan usein myös uusia ja omaperäisiä merkityksiä.

Kuvittaja Tuomas Kärkkäinen toteaaakin osuvasti, että lehtikuvituksia tehdessä on usein haettava yl-lättäviäkin yhteyksiä sellaisten asioiden välillä, jotka vaikuttavat eriparisilta. Siten voi löytää visuaalisia metaforia, jotka tuovat jutun aiheeseen uusia näkö-kulmia. Lisäksi Kärkkäinen toivoo lehtikuvituksilta enemmän rohkeutta päästää liiasta kirjaimellisuu-desta irti, koska lehtikuvitus puhuu voimakkaimmin silloin, kun se luottaa yleisönsä kykyyn tulkita kuvia. (Nissinen, 2022.) Tässä toivon kehitystä itsellenikin, koska tutkielman esimerkeissä on huomattavissa selkeä kirjaimellisuus, joka on toki ymmärrettävää-kin Puolustusvoimien kontekstissa. Infografiikassa sen sijaan selkeys, kuten myös kirjaimellisuus, ovat tärkeässä asemassa ja liika tulkinnallisuus voi vau-rioittaa infografiikan tiedon välittämistä. Onnistunut kuvitus syntyykin myös silloin, kun ymmärtää sen mahdollisuudet, merkitykset ja riskit, joita tässäkin tutkielmassa on pyritty selvittämään. Infografiikan kohdalla sen sijaan selkeä tiedon välittäminen nou-see ensisijaisen tärkeään rooliin.

Toimituksessa neutraaliuden odotus kohdistui sekä tekstiin että visuaalisuuteen, mutta kokemuk-seni mukaan neutraaliutta odotettiin tietyllä tavalla

etenkin kuvituksissa. Tekstissä sävyä voitiin ajoittain keventää esimerkiksi otsikoinnin tai hienovaraisen ironian avulla. "Pilke silmäkulmassa" voitiin helpommin nähdä osana tekstiä kuin kuvitusta. Kuvituksissa ja niiden visuaalisissa keinoissa vastaava sävy saatettiin kokea herkemmin kannanotoksi, etenkin silloin kun kuvitus nojasi vahvoin kulttuurisiin symboleihin, kuten tämän tutkielman henkilö kuvituksen esimerkissä. Uncle Sam -hahmo toimii yleisesti tunnistettavana Yhdysvaltoja kuvaavana ikonina, mutta samalla sen käyttö kytkeytyy karikatyyrin ja pilapiirroksen traditioon, mikä voidaan tulkita mielipiteellisyysnä, varsinkin Puolustusvoimien kontekstissa, vaikka kuvitus olisi toteutettu asiallisessa jutussa. Tämä havainto on ollut tutkielman kannalta olennainen, koska se tekee näkyväksi institutionaalisen median tulkintarajat. Sama ilmaisullinen keveys voidaan hyväksyä tekstissä, mutta kuvituksessa se voidaan tulkita helpommin kannanotoksi.

Tiedostan, että tekemiini kuvituksiin voi liittyä riski niiden sisältämän huumorin tai hienovaraisen ironian ja poliittisen kannanoton takia. Ruotuväessä journalistinen raja ei kuitenkaan ylity yksittäisen symbolin, kuvitustyylin tai poliittisen viittauksen vuoksi, vaan vasta siinä vaiheessa, kun kuvitus alkaa sulkea tulkinnan yhteen selkeään tulkintaan. Implisiittisesti toimiva kuvitus voi kommentoida valtasuhteita, asenteita ja institutionaalisia arvoja jättämällä lukijalle tilaa tehdä omat johtopäätöksensä. Eksplisiittisesti toimiva kuvitus, jonka visuaaliset keinot nojaavat pilkkaan, alistamiseen tai yksiselitteiseen symboliikkaan, muuttavat kuvituksen kannanotoksi. Tällöin kuvitus ei enää toimi osana uutiskerronnan kokonaisuutta, vaan alkaa esittää omia

visuaalisia väitteitä, jotka kilpailevat tekstin kanssa journalistisesta auktoriteetista.

Näin ollen kuvitukseen voi liittyä riskialttiita elementtejä ilman, että kuvitus on automaattisesti epäonnistunut tai epäsopeva Ruotuväkeen. Onnistunut kuvitus ei siis pyri poistamaan riskiä, vaan hallitsemaan sitä. Onnistuneessa kuvituksessa voi hyödyntää huumoria, symboliikkaa ja visuaalista retoriikkaa tuodakseen lisämerkityksiä, kunhan tulkintaa ei ohjata suoraan tiettyyn suuntaan. On myös hyvä muistaa, että kuvitukset ovat aina symbolisia, joiden tulkintaan vaikuttavat historia, kulttuuri ja ikä, jotka muuttavat näkemystämme ja näemme asioita eri silmin (Nodelman, 1988, 20). Tulkinnan avoimuus onkin se, joka erottaa journalistisesti kestävästä kuvituksen kannanotoksi tulkittavasta kuvituksesta.

Näin ollen voisi todeta, ettei Puolustusvoimat organisaationa aseta kuvitukselle jyrkkiä rajoitteita. Graafikolta kuitenkin vaaditaan laaja-alaista tietoa ihmisistä, maailmasta ja ilmiöistä, jotta hän ymmärtää asiayhteyksiä, hallitsee kokonaisuuksia ja saa kuvalliset ideat onnistumaan niin, että yleisö ymmärtää viittaukset ja kuvitus tukee jutun pääviestiä sekä tuo siihen muistijälkeä luovia lisämerkityksiä. (Rantanen, 2007, 42.) Lisäksi graafikon on hallittava journalistiset ohjeet, koska infografiikoiden ja dataa visualisoivien kuvaajien on pyrittävä totuudenmukaiseen ja selkeään tiedonvälitykseen. Graafikko on vastuussa lukijoilleen siitä, että he saavat tietää todenmukaisesti, mitä yhteiskunnassa tapahtuu (Koponen ym., 2013, 335). Graafikon hallitessa nämä asiat, Puolustusvoimat voivat luottaa siihen, että kuvallinen ilmaisu on harkittua ja tarkoituksenmukaista.

06

POHDINTA

6.1 Ruotuväen visuaalisuus ja sen tulevaisuus

Ruotuväen visuaalisuutta ja sen tulevaisuutta haastaa tällä hetkellä sama muutos, joka on koskettanut journalismia jo 1990-luvulta lähtien. Lukeminen tapahtuu yhä useammin kiireen ja sirpaleisen huomion keskellä, jossa sisältöjä kohdataan ja kulutetaan digitaalisissakin ympäristöissä. Internet onkin haastanut uutismediat monella tapaa, niin taloudellisesti, journalistimin sisältöjen kuin yleisösuhteenkin kannalta. (Väliverroin 2009, 13, 21.)

Digitalisaation myötä mediakenttä on monikanavainen. Verkon maksuttomuus ja muuttuneet lukutottumukset ovat pakottaneet monia medioita kehittämään uusia toimintatapoja ja maksullisia palvelukonsepteja verkkoympäristöön. (Salomaa 2018.) Digitalisoituminen korostaa visuaalisten ratkaisujen merkitystä, mutta samalla se voi kaventaa aikaa ja tilaa huolelliselta suunnittelulta. Kun tuotanto rytmittyy Ruotuväellä edelleen aikakauslehtimäisyyden lisäksi tuoreimmille uutisille ja sen painottamiselle, visuaalinen kokonaisuus voi jäädä helposti viimeistelyvaiheeksi, eikä jutun rakentamisen lähtökohdaksi. Lisäksi visuaalisuutta tulisi miettiä erikseen sekä verkkoon että printtiin, koska kummassakin julkaisu-alustassa tulee ottaa tiettyjä asioita huomioon, joka olisi täysin oma tutkimuskohteensakin.

Tällä hetkellä Ruotuväki julkaisee sekä painettuna että sähköisenä samoja juttuja, samoilla kuvilla tai kuvituksilla, jotka ovat lähtökohtaisesti ajateltu

painoversio edellä sekä näköislehden Ruotuväen nettisivuille. Lukijan ei tarvitse olla edes lehden tilaaja, jotta hän näkee lehteen ja nettisivuille julkaistut sisällöt kokonaisuudessaan.

Tällaisessa digitaalisessa ympäristössä ja hektisessä elämässä, visuaaliset ratkaisut korostuvat enisestään. Kokonaisuuden tulisi olla mahdollisimman selkeää ja ymmärrettävää, mutta herättää mielenkiintoa ja saada lukija lukemaan koko juttu, vaikka hän ei pysähdykään yksityiskohtiin pitkäksi aikaa vaan muodostaa kokonaiskuvan nopeasti. (Salomaa 2018; de Haan 2018.)

Valitettavasti Ruotuväen visuaalisuus painottuu usein dokumentaariin henkilö- ja harjoituskuviin, joiden tehtävä on todentaa toimintaa ja toimijoita sekä rakentaa julkaisulle uskottavaa ja johdonmukaista ilmettä. Tämä painotus on institutionaalisessa mediassa ymmärrettävää, mutta se voi myös yhdenmukaistaa visuaalista kokonaisuutta negatiivisella tavalla. Samankaltaiset käytänteet toistuvat, jolloin kuvista tulee vähemmän ilmiötä käsitteellistäviä, tulkintaa avaavia tai tarinaa kertovia. Myös kuvituksissa tai infografikoissa korostuu niiden roolin kirkastamisen tarve. Visualisointi tuottaa lisäarvoa vain, jos se lisää jutun kannalta olennaista uutta tietoa tai uusia näkökulmia, eikä jää pelkäksi todentavaksi kuvaksi tai ilmiselväksi symboliksi. (de Haan 2017; Rantanen 2007). Kun visuaalisuuden rooli määriteltäisiin ajois-

sa ja sitä tuettaisiin yhteistyössä, kuvitus ja infografiikka, kuten myös valokuva, voivat tuoda juttuun selkeyttä, kiinnostavuutta ja vaihtelua niin verkossa kuin painetussa lehdessä.

Ruotuväen toimituksen henkilöstö rakenne on myös olennaisessa asemassa. Nuoret ja uransa alkuvaiheessa olevat varusmiestoimittajat, -valokuvaajat ja -graafikko tuovat mukanaan tuoretta otetta ja valmiutta kokeilla. Kokemattomuus voi näkyä myös siten, että esimerkiksi visuaalisia valintoja tehdään kiireessä tai ilman selkeää linjaa siitä, mitä kuvituksella tai infografiikalla kulloinkin tavoitellaan.

Toisaalta tässä piilee myös Ruotuväen mahdollisuus. Jos visuaalisuutta ja sisältöjä kehitettäisiin johdonmukaisesti niin, että se tukee sekä ajankohtaisuutta ja tuoreita uutisia että aikakauslehtimäistä otetta, lehti voisi vahvistaa asemaansa oman yleisönsä arjessa niin digitaalisessa ympäristössä kuin painetussa lehdessä.

Ajankohtaisia uutisia tulisi oman näkemykseni mukaan julkaista pääasiassa verkossa ja Ruotuväen painettu lehti keskittyisi aikakauslehdille ominaiseen ilmaisuun, niin kuvan kuin tekstin suhteen. Lisäksi visuaalisuus optimoitaisiin sekä verkkoon että painettuun lehteen niin, että visuaalisuus palvelee kumpakin kanavaa ja luo mielenkiintoisia, monikanavaisia kokonaisuuksia.

Näin lehti voisi vahvistaa rooliaan kansaa, varusmiehiä ja Puolustusvoimien muuta henkilökuntaa yhdistävänä mediana. Poikkeusolojen aikana Ruotuväki

voisi parhaimmillaan toimia luotettavana yhtenäisenä äänenä ja sillanrakentajana kansalaisten ja sotilaiden välillä. Se voisi olla media, joka kokoaa, selittää ja ylläpitää yhteenkuuluvuuden tunnetta tilanteessa, jossa sillä on erityinen merkitys.

Koen osittain olevani jäljessä nykyaikaa tutkielmani aiheen kanssa, koska joku voisi ajatella, että olisi ajankohtaisempaa keskittyä muuhun kuin painettuun mediaan. En kuitenkaan halua uskoa, että ihmiset ovat valmiita hautaamaan painettua lehteä vielä pitkään aikaan, vaikka lehdet joutuvatkin taistelemaan olemassaolostaan digitaalisuuden rinnalla.

Kuvittajat ry:n vuosittaisesta *Kuvitusala nyt* -raportista käy ilmi, että lehtikuvittajien työt ovat olleet laskussa jo korona-ajasta lähtien. Kansainväliset lehtikuvitusta ja visuaalisia toteutuksia esille tuovat kilpailut kuitenkin osoittavat, että kuvituksen taso on kova. (Saine 2026.) Vaikka taso on erittäin korkealla ja taitavia kuvittajia on Suomessakin monia, ympäriltä kuulee jatkuvasti puhetta resursseista ja siitä, ettei ole aikaa tai rahaa, vaikka kuvituksen laatu ja merkitys tunnistettaisiinkin. Ruotuväellä työskennellessä pohdittiin myös, miten kauan lehti on vielä olemassa.

Aikakaus- ja sanomalehtien pitää kuitenkin taistella olemassaolostaan, varsinkin tällaisena aikana. Se tapahtuu panostamalla laatuun ja tämä tutkielma on osoittanut, että siinä missä tekstit ja valokuvat, myös kuvitukset ja infografiikat kertovat laadukkaasta ja merkityksellisestä sisällöstä.

**Tämä tutkielma on osoittanut, että siinä missä
tekstit ja valokuvat, myös kuvitukset ja infografiikat
kertovat laadukkaasta ja merkityksellisestä sisällöstä.**

Lähdeluettelo

Ahokas, L. (2002).

Ruotuväki 40 vuotta: Upseerit perustivat, varusmiehet toimittavat.
Ruotuväki.

Anttila, P. (2006).

Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos tekeminen (2. painos).
Akatiimi.

Arnkil, H. (2021).

Värit havaintojen maailmassa.
Aalto Arts Books.

Barthes, R. (1977).

Image, Music, Text.
Fontana Press.

Bateman, J. A. (2014).

Text and image: A critical introduction to the visual-verbal divide.
Routledge.

Brusila, R., & Ylimartimo, S. (2003).

Kuvittaen: Käyttökuvan muotoja, merkityksiä ja mahdollisuuksia.
Lapin yliopisto.

Bush, L. (2015).

Humor on Pause: How Political Cartoonists Satirize Tragedy.
Mass Communication & Journalism 5: 249.

de Haan, Y., Kruikemeier, S., Lecheler, S., Smit, G., & van der Nat, R. (2017).

When does an infographic say more than a thousand words? Audience evaluations of news visualizations.
Journalism Studies.

Erho, N. (2026).

Tekoälykuvitukset jakavat aikakauslehtien tekijöiden mielipiteitä – "Kuvittaminen on käsityötä" Osoite: <https://journalisti.fi/artikkelit/2026/02/tekoalykuvitukset-jakavat-aikakauslehtien-tekijoiden-mielipiteita-kuvittaminen-on-kasityota/>
Tarkistettu: 30.3.2026

Foss, S. K. (2005).

Theory of Visual Rhetoric.
In K. Smith et al. (eds.), Handbook of Visual Communication.

Goldmeier, H. (2023).

Uncle Sam (icon). EBSCO Research Starters: Communication and Mass Media.
EBSCO Information Services. Osoite: <https://www.ebsco.com/research-starters/communication-and-mass-media/uncle-sam-icon> Tarkistettu: 30.4.2026

graafinen.com (2015).

Kuvitus. Osoite: https://www.graafinen.com/suunnittelu/kuvitus/kuvitus/#google_vignette
Tarkistettu: 30.3.2026

Hatva, A. (1993).

Kuvittaminen.
Rakennustieto.

Heikkilä, H., Hellman, H. & Ovaska, L. (2023).

Mä lehden luin: Yleisön suhde painettuun ja digitaaliseen sanomalehteen.
Osoite: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-044-1>
Tampere University Press.

Hietamäki, H. (2020).

Suomalaiset lehdet käyttävät liian vähän kuvitusta, kirjoittaa päätoimittaja Henna Hietamäki.
Osoite: <https://journalisti.fi/nakokulmat/2020/04/suomalaiset-lehdet-kyttvt-liian-vhn-kuvitusta-kirjoittaa-ptoomittaja-henna-hietamki/> Tarkistettu: 18.3.2026.

Hänninen, V. & Tietäväinen, V. (2018).

Kertova kuva – Journalistisen kuvituksen keinoja ja mahdollisuuksia.
SKS Kirjat.

Kalske, M. (2022).

Tiedotuslehdessä monikanavaiseksi aikakauslehdiksi: Ruotuväen 60-vuotinen taival.

Osoite: <https://ruotuvaki.fi/-/rv-10-22> Tarkistettu: 22.3.2026

Ruotuväki.

Koponen, J., Hildén, J. & Vapaasalo, T. (2019).

Tieto näkyväksi: Informaatiomuotoilun perusteet.

Aalto-yliopisto.

Kress, G. & van Leeuwen, T. (2021).

Reading Images. The Grammar of Visual Design. (3rd ed.).

Routledge.

Kunelius, R. (2003).

Viestinnän vallassa: johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin.

WSOY.

Lindblom, S. (2025).

Mitä ei voi valokuvata, sitä on piirrettävä – lehtikuvituksen säilymisen merkityksestä.

Osoite: <https://www.museovirasto.fi/fi/blogi/mita-ei-voi-valokuvata-sita-on-piirrettava-lehtikuvituksen-sailyamisen-merkityksesta> Tarkistettu: 21.3.2026

Nelson, R. (2022).

Practice as research in the arts (and beyond): Principles, processes, contexts, achievements (2nd ed.).

Palgrave Macmillan.

Newton, J. H. (2000).

The burden of visual truth: The role of photojournalism in mediating reality.

Routledge.

Nissinen, A. (2022).

Kuvittaja Tuomas Kärkkäinen: "Saan kommentoida lehtijuttuja viistoista näkökulmista, jopa ilkkurisesti" Osoite: <https://www.aikakausmedia.fi/ajankohtaista/ajankohtaista-aikakausmedioista/2022/kuvittaja-tuomas-karkkainen-saan-komentoida-lehtijuttuja-viistoista-nakokulmista-jopa-ilkkurisesti/> Tarkistettu: 4.5.2026

Nodelman, P. (1988).

Words about pictures: The narrative art of children's picture books.

University of Georgia Press.

Puustinen, L., & Seppänen, J. (2010).

Luottamuksen kuva: Lukijoiden näkemyksiä uutiskuvien uskottavuudesta.
Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Journalismin tutkimusyksikkö.

Rantanen, L. (2007).

Mistä on hyvät lehdet tehty?: Visuaalisen journalismin keittokirja.
Hill and Knowlton.

Rosenstiel, T. (n.d.).

What is the purpose of journalism? The Essentials of Journalism.

Osoite: <https://www.tomrosenstiel.com/essential/what-is-the-purpose-of-journalism/>

Tarkistettu 7.3.2026.

Saine, J. (2026).

Kolumni: Minne menet lehtikuvitus? Osoite: <https://kuvittajat.fi/kuvittaja/kolumni-minne-men-lehtikuvitus/> Tarkistettu: 5.5.2026

Salomaa, E. (2018).

Pohdintaa digitalisaatiosta. Uutisgrafiikan digitalisaatio.

Osoite: <https://eveliinasalomaa.wixsite.com/uutisgrafiikka/post/pohdintaa-digitalisaatiosta>

Tarkistettu: 26.4.2026.

TilaaLehti.fi. (2025).

Mikä on aikakauslehti? Määritelmä, tyypit ja erot sanomalehteen.

Osoite: <https://tilaalehti.fi/mika-on-aikakauslehti/> Tarkistettu: 18.3.2026.

Virranta, R. (2013).

Vuosi jona infografiikka vakiintui. Osoite: <https://suomenlehdisto.fi/vuosi-jona-infografiikka-vakiintui/?highlight=infografiikka> Tarkistettu: 18.3.2026.

Väliverronen, E. (2009).

Journalismi murroksessa.

Gaudeamus Helsinki University Press.

Ylimartimo, S. (2012).

Kuviteltua – kuvitettua: pohdintoja fantasian ja muun fiktion kuvittamisesta
Lapland University Press.